

הישיבה החמישים-ושבע של הכנסת השתיים-עשרה

יום שלישי, ו' בניסן התשמ"ט (11 באפריל 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו עוד
אתמול על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם — הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 22),
התשמ"ט — 1989, מאת חבר הכנסת יצחק לוי; הצעת חוק
הגבלת תנועה של כלי רכב, התשמ"ט — 1989, מאת חבר
הכנסת יגאל כיכי. תורה.

היו"ר ש' וייס:
תורה רבה.

היו"ר ש' וייס:
אני פותח כזה את ישיבת הכנסת, יום שלישי, ו' בניסן
התשמ"ט, 11 באפריל 1989.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסדר-היום. הסעיף הראשון
הוא שאילתות ותשובות. אך לפני כן — הודעה לסגנית מזכיר
הכנסת.

ב. שאילתות ותשובות

השר על כך שממשיכות להגיע אלי תלונות על יחס קשה מצד
אנשי משטרה כלפי אסירות פוליטיות?

שר המשטרה ח' בר-לב:

לאנשי משטרה אין שום קשר עם אסירות פוליטיות. יש
לאסירות קשר עם הסוהרות, עם הסוהרים. אם יש להן תלונות
קונקרטיות, אני מציע להן שלא לפנות אליך אלא לפנות לנציב
שירות בתי-הסוהר או לשר הממונה ולציין באיזה יום, איזה
סוהר או איזו סוהרת נהגו עמן שלא כדן, ואז תטופל התלונה.

היו"ר ש' וייס:
תורה רבה.

368. משטרת תנועה ארצית

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר המשטרה ביום כ"ה באדר
א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

נמסר כי במהלך שנת 1988 נפגעו 23,000 אנשים
ב-15,500 תאונות דרכים, ובהם 500 הרוגים. זוהי עלייה של
3% לעומת 1987.

בעבר התבשרנו על תוכנית להקמת משטרת תנועה ארצית,
אך זו, משום-מה, נגנזה עליידי פיקוד משטרת ישראל.

ברצוני לשאול:

מה הן הסיבות לגניזת התוכנית?

שר המשטרה ח' בר-לב:

הקמת משטרת תנועה ארצית מחייבת השקעה אדירה
במפקדות חדשות, במכנים ובמתקנים חדשים, ברשת קשר
חדשה ונפרדת — כל זה בלי להוסיף שוטר תנועה אחד.
משאבים נוספים למערך התנועה יש להפנות להגברת
נוכחות המשטרה בכבישים ולא למפקדות, למכנים ולרשת
קשר.

הראיה לצדקת עמדתי היא, שאין משטרת תנועה ארצית
במדינות אחרות.

הנושא הועלה לפני כשש שנים, להערכתי מתוך שיקולים
לא ענייניים ולא מקצועיים. אולם מאז הסירה המשטרה את

היו"ר ש' וייס:
אדוני שר המשטרה, אתה מוזמן אל הדוכן ואנחנו נתחיל
במלאכת מתן התשובות על שאילתות של חברי הכנסת.

328. אסירות פוליטיות בישראל

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר המשטרה ביום י"ח באדר א'
התשמ"ט (23 בפברואר 1989):

נוכח הידיעות על מצבן של אסירות פוליטיות בבתי-כלא
בישראל, ובמיוחד בכלא-השרון, בשל בעיות צפיפות, תנאי
כליאה קשים, טיפול רפואי לקוי וקשיים בפגישות עם
משפחות, ברצוני לשאול:

1. כמה נשים, אסירות פוליטיות, תושבות ישראל
והשטחים עצורות בבתי-הכלא מאז תחילת ההתקוממות
בשטחים?

2. אילו צעדים נוקט משרדך לשיפור תנאי הכליאה של
העצירות בכלא-השרון?

3. האם יש אמת ביריעות כי הקטניות בניה סיאח, שורוק
אל-אסעד ומגידה אבו-סעוד הושמו במעצר במנזר?

4. האם יש אמת בתצהירה של פא"כ (שמה המלא מופיע
במקור), כי עונתה פיסית ומינית ושתיים מצלעותיה נשברו?

5. אילו צעדים נוקט משרדך כדי להבטיח ביקורי משפחות
סדירים במגורשי-הרוסים?

שר המשטרה ח' בר-לב:

1 — 2. במשמורת שירות בתי-הסוהר מצויות 38 כלואות
ביטחוניות, מהן ארבע תושבות ישראל. אלה מקבלות את
המגיע להן על-פי החוק, הנהלים והפקודות, והיחס אליהן אינו
שונה מזה הניתן לכל האסירים.

3 — 5. הנושא אינו בתחום טיפול משרד המשטרה.

היו"ר ש' וייס:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חסיין פארס.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב-ראש, כבוד שר המשטרה, מה חשובת כבוד

של שוטר אחד, ההיפך הוא הנכון, הוא מפחית 50 תקנים של שוטרים במשטרת ישראל.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה.

372. פעילות משטרתית בשבת

חבר הכנסת ר' פנחסי שאל את שר המשטרה ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

בשבת קודש פרשח "וארא" (7 בינואר 1989) הגיעו שוטרים ממשטרת ירושלים לבתי פעילים ב"יש גבול" ומסרו טופסי הזמנה למטה הארצי.

ברצוני לשאול:

1. מה טעם הזמנת אנשי "יש גבול" למטה הארצי?
2. מה טעם מסרו השוטרים את טופסי הזימון בעצם יום השבת?
3. מה הם הקריטריונים לפעילות משטרתית בשבת?
4. מה העלתה החקירה נגד אנשי "יש גבול"?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משטרת ישראל ביצעה את ההזמנה בדחיפות, על-פי בקשת היחידה החוקרת, ובהתאם להוראת ממ"ר — מפקד מרחב — ירושלים.

2. ההזמנות בוצעו ביום שבת משום החשש שלא יאותרו הדרושים לחקירה כמוצאי-שבת או ביום א'.

3. הפעילות המשטרתית היא על-פי העניין — כאשר יש צורך מבוצעות פקודות מאסר והזמנות לחקירה בימי שבת וחגים, וזאת על-פי אישור המפקד הממונה.

4. החקירה טרם הסתיימה.

373. העברת כספי אש"ף להתקוממות בשטחים

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר המשטרה ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

אני מביא לתשומת-לבך ידיעה שראתה אור בעיתון "מעריב" מיום 13 בינואר 1989 ועל-פיה "יהודים מבני-ברק וממאה-שערים מעבירים כספי אש"ף למתקוממים — — — במסווה של תרומות ליישובות".

לפי ידיעה, רבע מהסכום נותר בידי הישיבה והשאר מועבר למי שהתורם הפלשתיני בחוף-לארץ מייעד אותו.

ברצוני לשאול:

1. האם יודעת משטרת ישראל את הנאמר בכתבה?
2. אם כן — האם נעשתה פעולה כלשהי למניעת העברת כספים זו?
3. האם נעצרו החשודים בעבירות אלה, והאם הוכחו לדין?
4. האם שקלה המשטרה להחרים את הסכומים שהוזרמו ליישובות בדרך זו?
5. האם ננקטו נגד הישיבות המקבלות את הכספים

הנושא מעל סדר-יומה, וכפי שאמרתי, לא תמצא משטרת תנועה ארצית בשום מדינה בעולם, לפחות לא במדינות שאני מכיר.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני השר, אני מודה לך על התשובה. למעשה, כבר שמענו את התשובה פעמים מספר, ובכל זאת אנחנו מודאגים. יש מי שחושבים שיש צורך במשטרת תנועה ארצית.

אבל תרשה לי, אדוני השר, לשאול שאלה מענייני דיומא. נוכח האירועים שהיו ביום שישי האחרון בהר-הבית ובמיוחד ליד הכותל המערבי, האם מתכוונת משטרת ישראל לנקוט מדיניות אשר תאפשר ליהודים — ועכשיו אני דואג ליהודים —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ורדיגר, מאוד לא נעים לי. אתה מוותיקי הבית ומהמנוסים שבהם. הנושא הזה עולה היום על סדר-היום.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אני מנצל את ההזדמנות. היות —

היו"ר ש' וייס:

אתה לא יכול.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

כבר היו תקדימים. אולי השר יסכים להשיב.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ורדיגר, אני לא הייתי מעיר זאת אלמלא היה מדובר פה בחבר כנסת ותיק מאוד ומנוסה מאוד, ואני מבקש את הקשבתך. השר אפילו לא רשאי להסכים לענות על השאלה אם אני לא אסכים לכך.

שר המשטרה ח' ברילב:

יש לנו עשר הצעות לסדר-היום בנושא. תשמע תשובה מפורטת.

היו"ר ש' וייס:

לפיכך, עם כל הכבוד והידידות — ואתה יודע שזה נכון — זה לא בא בחשבון. לשאלה נוספת במסגרת שאלתא של חבר הכנסת מוכרח להיות, בלא ספק, קשר ישיר לנושא השאלתא ולתשובת השר. זה גם לא הוגן, אם מותר לומר, כלפי עשרה חברים הממתנים להעלאת הנושא הזה בעוד 10 — 12 דקות.

לפיכך, אני פונה אליך בבקשה, אם יש לך שאלתא נוספת הנובעת מתשובת השר בנושא של משטרת התנועה, בבקשה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

כן, יש לי. אני רוצה לשאול את שר המשטרה: האם, אדוני השר, הגשת לאגף התקציבים במשרד האוצר תוכנית בקשר להקמת משטרת תנועה ארצית ולא קיבלת תשובה חיובית, או שלא ביקשתם כלל הקצבה מיוחדת למטרה זו?

שר המשטרה ח' ברילב:

לנו אין עניין עם אגף התקציבים במשרד האוצר. יש לנו עניין עם הממשלה. בפני הממשלה הוצגו הנושאים השונים הנמצאים בטיפול המשטרה ומצדדים, לדעתי, תגבור. הוא הדין אשר לוועדת הכספים. אולם התוצאה היא: אותו תקציב שהונח ואושר ככנסתאנו מוסיף למשטרת ישראל ולו תקן

קשה בראשו. צילומי הגולגולת של הפצוע מעלים חשדות, כי הוא נפגע עקב שימוש בכדורי פלסטיק או בכדורי גומי משופרים.

לאחר כ־10 ימים חזר הפצוע להכרתו.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?
2. מדוע לא נחקר הפצוע עד כה?
3. האם נכונות העדויות, שלפיהן שוטרים מנעו משכנים לטפל בנער הפצוע, וכי שוטר מג"ב ירו בכדורי גומי לעבר השכנה, מ"נ (שמה המלא מופיע במקור), שזעקה לעזרה.
4. מדוע לא זומן הסטודנט א"י (שמו המלא מופיע במקור), שתצהירו בכתב מצוי בידי, לחקירת טענתו, שלפיה שמע שוטר מג"ב המתאר כיצד נורה אדם על-ידי חבריו ממג"ב ועקב זה נפל מן החומה?

שר המשטרה ח' בר-לב:

1. אין כל ראייה או הוכחה כי הצעיר נפגע מכדור פלסטיק או כדור גומי משופר. מכיוון שהמשטרה אינה משתמשת בכדורים אלה.
2. עקב מצבו של הצעיר הפצוע, שלטענת הרופאים הכרתו מעורפלת, הוא לא נחקר. ב־17 במרס 1989 נגבתה עדות שאין ליחס לה משקל רב בשל היותה מכוללת.
3. התשובה שלילית. ההיפך הוא הנכון — השכנים המשיכו בהתפרעות וכיידו אבנים לעבר השוטרים ואלה נאלצו להרחיקם כדי לאפשר לרופא לטפל בצעיר הפצוע.
4. בעניין זה אין למשטרה מידע ואין בידה כל תצהיר. אם הסטודנט העדיף למסור את תצהירו לחבר הכנסת חיים אורון ולא למשטרה, כיצד יכולה היתה המשטרה לדעת על קיום תצהיר כזה?

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למיטב ידיעתי, הסטודנט פנה למשטרה, ביקש להיחקר ולא נענה. לכן הוא העביר תצהיר בכתב אלי.

נקודה שנייה, שהיא ביסוד כל השאלות: מהי לפי דעת המשטרה היום, הסיבה לפגיעתו של אותו נער? הטענה הראשונית היתה, שהוא נפל מחומה בגובה של 4 מטרים. יש שם חומה בגובה של מטר וחצי. כיצד אירעה פגיעה כל כך חמורה, בלי שיש תשובה כיצד נפצע הנער בתוככי ירושלים?

שר המשטרה ח' בר-לב:

המשטרה אינה רופא פתולוג, היא לא קובעת סיבות מוות. היא לא קובעת פגיעה. יש רופאים, יש פתולוגים, אולם מהמצאים שלהם לא הוכח כלל, שהפגיעה היתה מכדור פלסטיק או מכדור גומי נוקשה.

אשר לתצהיר, הוא לא הגיע למשטרה, הוא הגיע אליך. המשטרה חקרה את הבחור, אבל בגלל מצבו הכריזתי עדותו לא קבילה ובלתי-מפוענחת, ולכן אין לה ערך. אם יש לך תצהיר, שאתה חושב שיש לו ערך, אל תשמור אותו אצלך, אל תשמור אותו בכותרות; תעביר אותו למשטרה, והיא תראה מה יש בו ותפעל בהתאם.

אמצעים, כפי שנעשה הדבר לגבי עבירות על מטבע חוץ או כספי שוק שחור?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. משטרת ישראל, המפקדת על ביצוע החוק ושמירתו, עושה כמיטב יכולתה למנוע העברת כספים בניגוד לחוק.

3. התשובה שלילית.

4. המשטרה פועלת על-פי החוק, כאשר נתפסים עבריינים העוסקים בכך, נפתחים נגדם תיקים פליליים, והכסף שנחפס מוחזר על-ידי הליכים משפטיים.

5. עד כה לא התקבלה תלונה ולכן לא נחקרה ישיבה על העברת כספים לא-חוקית.

374. תנאי מעצר של חשודים

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר המשטרה ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

בכל תחנת משטרה גדולה קיימים תאים ששטחם קטן מאוד ובהם מוחזקים חשודים בעבירות, שנעצרו.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא גודלם של תאים אלה? האם נקבע מספר מרבי של עצירים שמותר להחזיק בתא כזה? אם כן — מה הוא?
2. מה הוא שיעור החריגות ממספר זה ומה נעשה כדי למנוע אותן?
3. האם קיים נוהל מחייב באשר למספר הימים המרבי שמותר להחזיק חשוד בתא שכזה, ומה הוא?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. על-פי התכנון הרצוי לבינוי של תאי-מעצר, מתוכנן תאי-מעצר בשטח של 12 מ"ר לאחזקת ארבעה עצורים.

אם נדרש בידוד של עצור, מתוכנן תא לאחזקתו בשטח של 9 מ"ר.

2. עקרונית, עצורי המשטרה מוחזקים בבת-המעצר המשטרתיים. העצורים המוחזקים בתאי-המעצר שבתחנות הם אלה הדרושים לחקירה, שהובאו מבת-המעצר, או חשודים שנעצרו פרק זמן קצר קודם לכן.

בתחנות המשטרה משתדלים למנוע עומס של עצורים המוחזקים בתאי-המעצר על-ידי העברת מי שאינם דרושים עוד לבתי-מעצר משטרתיים או שחרורם, על-פי העניין.

3. כל עצור מוחזק בתאי-מעצר בתחנת משטרה בפרק הזמן שנקבע לו על-פי צו כליאה ו/או על סמך הארכת מעצר על-ידי השופט ו/או לפרק הזמן שבו הוא נדרש לחקירה.

405. נסיבות פציעתו של עציר

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר המשטרה ביום ב' באדר ב' התשמ"ט (9 במרס 1989):

נמסר לי, כי בתאריך 17 בינואר 1989 הוכא הצעיר נוסייב חסונה אבו גוש לבית-החולים "מוקסד" והוא פצוע באורח

407. פעילות תנועת "מולדת" בתל-אביב

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר המשטרה ביום כ' באדר ב' התשמ"ט (9 במרס 1989):

עיתון "הארץ" מיום 20 בפברואר 1989 מוסר, שתנועת "מולדת" הודיעה, כי הפעילה סירת לאיתור ערבים הלנים בעיר תל-אביב ללא היתר.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשטרת ישראל על התארגנות זו?
2. אם לא — האם בעקבות פרסום הידיעה יש כוונת משטרת ישראל לכרוך את הנושא?
3. אם כן — מה הן הפעולות הננקטות על-ידי משטרת ישראל נגד ההתארגנות והעומדים מאחוריה?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.
2. התשובה חיובית.
3. הפעילויות הן במישור המודיעיני.

438. חקירת תקיפת חברי הכנסת בהר-הבית

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

בחדש ינואר 1986 ביקרו חברי ועדת הפנים של הכנסת ואורחיה בהר-הבית. במהלך הביקור התפתחה מהומה — עשרות ערבים הסתופפו סביבם ואחרים פגעו בחברי הכנסת, דחפו אותם, ירקו עליהם ואף הכו אותם. בין המוכים היו אני וחבר הכנסת דב שילנסקי, היום יושב-ראש הבית. נחקרנו בידי המשטרה, אולם עד היום לא ידוע לי אם הועמד מישוהו לדין, כתוצאה מהחקירה.

ברצוני לשאול:

1. האם הועמד מישוהו מהתוקפים אותנו לדין? אם כן — מתי, ומה היה עונשו?
2. אם לא — מה הן הסיבות לכך?
3. האם נסגר התיק או שהמשטרה עדיין חוקרת?

שר המשטרה ח' ברילב:

1 — טרם הועמד איש לדין, וזאת בשל העדר ודאות בזהויה החשודים.

3. התיק טרם נסגר.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

האם אין אדוני חושב שיש מקום לשאול, מנין הופיעו אתמול על הר-הבית מצבורי אבנים, שנרגמו בהן מתפללים יהודים ליד הכותל המערבי? זאת בקשר לשאלה שאני חוזרת ומעלה פה תמיד: האם אין בדעתכם לערוך חיפוש בהר, מחשש שיש בו מחסנים של נשק קר?

שר המשטרה ח' ברילב:

על הר-הבית לא חסרות אבנים מכל מיני סוגים וגדלים.

406. פרסום ממצאי חקירת מותו של

א' ג'ראסי

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר המשטרה ביום כ' באדר ב' התשמ"ט (9 במרס 1989):

ביום ג', ט"ו באדר א' התשמ"ט, 21 בפברואר 1989, פורסמו ממצאי ביניים על חקירת מותו של א' ג'ראסי ז"ל. המפכ"ל התנצל בדבריו ב"מבט לחדשות" על כך שהמשפחה לא קיבלה את המידע לפני פרסום הידיעה, דבר שפגע מאוד במשפחה. המפכ"ל הוסיף, שהממונים על ההודעה למשפחה היו אנשי צה"ל. נודע לי, כי אף שכבוד השר ועוזריו, וכן לשכת אלוף הפיקוד, ידעו לפחות שעה וחצי לפני פרסום הידיעה שמשפחת ג'ראסי לא היתה בכיתה ולא ניתן להשיגה, הידיעה פורסמה ללא מסירת הודעה מוקדמת.

ברצוני לשאול:

1. האם קיימים נהלים קבועים למסירת ממצאים למשפחות נפגעים לפני פרסומם?
2. אם כן — האם הוראות אלו כוללות גם אפשרות של תיאום בין רשויות שונות?
3. האם הופקו לקחים מהמקרה הנ"ל?
4. האם בדעת השר לקבוע נהלים חדשים בעקבות המקרה הנ"ל?

5. מתי נוהגת המשטרה לפרסם ממצאי ביניים, ומתי היא מפרסמת רק ממצאים סופיים?

6. האם היתה סיבה מיוחדת לכך שבמקרה זה פורסמו ממצאי ביניים?

שר המשטרה ח' ברילב:

1 — 2. התשובה חיובית.

3. על-פי הסיכום שהיה בין מפכ"ל המשטרה לאלוף פיקוד המרכז, האחרון, או נציג מטעמו, היה אמור למסור את ההודעה על הממצאים למשפחת ג'ראסי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

שר המשטרה ח' ברילב:

סליחה, יש שש שאלות.

היו"ר ש' וייס:

"חברי הכנסת, כבר העירתי, שמכיוון שיש הקצבה לשאלות, התפתח מנהג, שחברי כנסת מגישים אסופות של שאלות — אבל בנושא זה תצטרך להחליט ועדת הכנסת.

שר המשטרה ח' ברילב:

4. במשטרת ישראל קיימים נהלים המסדירים את הנושא.

5. עקרונית, כל פרסום משטרי הנוגע לנושא חקירתי נשקל לגופו של עניין, תוך התחשבות במכלול ההיבטים הנוגעים לדבר.

6. המקרה עורר הדים ועניין ציבורי רב ביותר, ומאחר שמומחי המעבדה לזיהוי פלילי, שכחנו את הממצאים, גיבשו עמדה שהיה בה כרי לשפוך אור על האירוע, הוחלט לפרסם במועד המסוים את הממצאים.

בנסיבות המקרה, היתה זו חובתה של המשטרה להביא לידיעת הציבור מידע זה.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא היקף התלונות המגיעות למשטרה על מעשי אלימות בבתי-ספר?
2. מדוע סגרה המשטרה תיק שנפתח כאשר התפרץ נער והכה מורה, בטענה של חוסר עניין ציבורי?
3. אילו צעדים נוקט משרד כדי להקטין את היקף מעשי האלימות בבתי-הספר?
4. אילו צעדים נוקט משרד כדי להעמיק את שיתוף הפעולה בין המשטרה להנהלות בתי-הספר בנושא זה?

שר המשטרה ח' בר-לב:

1. סך כל העבירות שבוצעו ב-1988 במסגרת בתי-הספר הוא 175, לעומת 107 ב-1987 — עלייה ב-63.5%. בתוכנית הרדיו לא דובר על היקף עבריינות הנוער בכלל, אלא אך ורק על אלימות בבתי-הספר.

2. בשל העדר נתונים מזהים לגבי התיק המוזכר בשאלתך, לא ניתן להשיב על שאלה זו. כללית אני יכול לומר, שהמשטרה נענית במקרים מסוימים לפניות מורים ומנהלי בתי-ספר בדבר אירוע הקשור במעשה אלימות בבית-ספר מסוים. יש לפעמים פניות כאלה, והמשטרה מטפלת בהן, אולם קיימים מקרים, שבהם מעדיפים מורים ומנהלים לחסל את העניין ללא התערבות המשטרה.

3. המשטרה נוקטת צעדים שונים. אנשי משטרה מקיימים פעולות הסברה בבתי-ספר בנושאים השונים הנוגעים למשטרה, וכמובן גם בנושא האלימות בבתי-הספר.

4. המשטרה מקיימת קשר עם מנהלי בתי-הספר ומוסדות החינוך, במגמה להדריכם ובתקווה לזכות בשיתוף פעולה מצדם.

441. בתי-המעצר בבאר-שבע

חבר הכנסת ע' יוסמן שאל את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

ב"על המשמר" מיום 5 במרס 1989 מוזכר דוח, שהוגש על-ידי חברי האגודה לזכויות האזרח. דוח זה מתייחס לתנאים בבית-המעצר "נגב" שבתחנת המשטרה בבאר-שבע. הדוח רצוף ביטויים קשים ביותר, ובין היתר מצוטטים חברי הוועדה האומרים כי: "בית-המעצר 'נגב' לא יכול אפילו להיכנס לסטנדרט של גני חיות".

ברצוני לשאול:

1. האם נעשית פעולה כלשהי לשיפור המצב בבית-המעצר זה, כדי לשמור על כבוד האדם גם בהיחוס עזיר?
2. האם בבתי-המעצר אחרים בארץ קיימים תנאים רומים, ואם כן — מה נעשה לשיפור המצב בבתי-המעצר אלה?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית. כימים אלה נעשים שיפורים בבית-המעצר במרחב הנגב.
2. בבתי-המעצר המשטרתיים האחרים טובים התנאים יותר מבבית-המעצר במרחב הנגב, אך גם בהם אין התנאים

למרות זאת, ביקשתי מהעירייה לבדוק אפשרות של ניקוי ההר מאבנים. התגובה הראשונית של העירייה היתה, שהכמויות הן כאלה, שלא ניתן לעשות זאת. עם זאת, העירייה הבטיחה לבדוק את העניין ולראות, האם אפשר כאמת לנקות את השטח. אין פה מצב, שמעלים להר-הבית אבנים, כי יש בדיקה בשערים. על הר-הבית יש לא מעט אבנים.

439. עבירות תנועה בכבישי יהודה, שומרון ועזה

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

נודע לי, שלתושבי יש"ע היהודים וכן לנהגים ישראלים אחרים הנוסעים על כבישים ביהודה, בשומרון ובעזה יש טענות על תפקוד המשטרה בכל הנוגע לאכיפת חוקי התעבורה כדי שהכבישים יהיו בטוחים מעברייני תנועה וממשכשי התנועה. המצב חמור במיוחד, לדבריהם, בכביש חוצה-שומרון. היו אף מקרים של הורדת כלי רכב ישראליים מן הכביש.

ברצוני לשאול:

1. איך נערך משרדך לטפל בתלונות אלה?
2. לכמה שוטרים זקוקה המשטרה כדי לטפל בנושא כפי שצריך?

שר המשטרה ח' בר-לב:

1. בנפות יהודה, שומרון ועזה לא נתקבלו תלונות מן הסוג המוזכר בשאלתך. אם יתקבלו — יטופלו.

2. במערך התנועה של משטרת ישראל חסרים: כנפת שומרון — 14 שוטרים; כנפת יהודה — 12 שוטרים; כנפת עזה — 13 שוטרים.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני השר, נוכח העובדה שעומדים לסגור תחנות משטרה ביהודה ובשומרון מחוסר תקציב וכו', האם אינך חושב, שיש חשש לכך המצב שהזכרתי בשאלתי בנושא התחבורה והטיפול בכבישים יתדרדר עוד יותר? איך אתה חושב להתגבר על כך?

שר המשטרה ח' בר-לב:

אני איני חושב שהמצב יתדרדר עוד, כי היום אין שום פיקוח. אין עם מי לעשות זאת. לדעתי, אין כל טעם להחזיק תחנה עם 12 שוטרים ישראלים בשלוש משמרות: כלילה — שניים, בכוך — ארבעה ואחר-צהריים — שלושה, כשהם אינם יכולים לצאת מחוץ לתחנה כי היום קשה לפעול בחוץ כבודדים או בזוגות. לכן עדיף לאחד שתי תחנות ולרכז כוח גדול יותר, שיוכל לפעול. הריכוז הזה יאפשר עשיית פעולות. נכון אומנם, שאותם תושבים שהתחנה הקרובה אליהם חיסגו יאלצו ללכת עוד כמה עשרות קילומטרים לתחנה הקרובה.

440. אלימות בבתי-הספר

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

במשרד "קו פתוח", שבו השתתפה סגן ניצב זאבה אהרון, ראש מדור עבריינות נוער במשטרה, נמסר, כי היקף עבריינות הנוער גדל בשנת 1988 ב-40% לעומת 1987.

2. קיימות הנחיות ברורות בעניין שיתוף הפעולה בין המשטרה לבין הגורמים המטפלים בהגנה על שלומם של ילדים.

444. תנאי כליאתו של אסיר ביטחוני

חבר הכנסת י' צידון שאל את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

בידי שירות בתי הסוהר נמצא אסיר שפוט, ושמו משה וינוקור, שנשפט בזמנו על החזקת טיל כתף מסוג "טאו". נמסר לי, כי האסיר וינוקור הועבר לתא שבו נמצאים שני מחבלים השפוטים למאסר עולם.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה, שמשה וינוקור כלוא בתא אחד עם מחבלים השפוטים למאסר עולם?

2. האם נשקל להביא לכך, שבמקרהו של האסיר וינוקור ובמקרי כליאת אסירים פוליטיים יהודים תהיה הפרדה ביניהם לבין אסירים פוליטיים ערבים, וזאת מסיבות ביטחון?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית. האסיר היה כלוא בתא, שבו שוכנו גם אסירים פליליים בני מיעוטים, השפוטים למאסר עולם. לפני כחודש הוא הועבר לתא באגף אחר, שבו כלואים שישה אסירים שאינם בני מיעוטים. האסיר הנ"ל שהה בעבר באגף תורני, אך הוצא משם על-פי בקשתו.

2. התשובה חיובית.

473. בתי המעצר בבאר-שבע

חבר הכנסת ר' זאכי שאל את שר המשטרה ביום ט"ז באדר ב' התשמ"ט (23 במרס 1989):

בעיתונים נמסר על תנאים קשים בבית המעצר בבאר-שבע. ברצוני לשאול:

1. האם הדברים ידועים לשר?

2. האם כוונת השר לעשות לשינוי פני הדברים ולחקון? אם כן — כיצד?

שר המשטרה ח' בר-לב:
1. התשובה חיובית.

2. התשובה חיובית. משטרת מרחב הנגב תעבור למכנה חדש, המקום בימים אלה, ובעקבות זאת תהיה אפשרות לערוך שיפוץ בבית המעצר הנוכחי של מרחב הנגב.

515. הפללת סוחרים סמים ישראלים

חבר הכנסת א' מזרחי שאל את שר המשטרה ביום כ"ג באדר ב' התשמ"ט (30 במרס 1989):

בעיתון "מעריב" מיום ל' באדר א' התשמ"ט — 7 במרס 1989 פורסם, כי משטרת ישראל משתפת פעולה עם סוחרים סמים גדולים מלבנון כדי להפליל סוחרים ישראלים.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

משופרים. משטרת ישראל משקיעה מדי שנה כספים מרובים באחזקה שוטפת של בתי המעצר ובשיפוצם.

442. בתי המעצר בבאר-שבע

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

"בית המעצר 'נגב' אינו ראוי למגורי אנוש, וספק רב אם הוא ראוי לבעלי חיים" — זאת נכתב בדוח האגודה לזכויות האזרח. עוד עולה מן הדוח, כי מדי ערב מחלק חובש לעצירים כדורי שינה, עלימנת להרגיעם ולסייע להם להירדם כתנאים הקשים השוררים שם.

בבית המעצר שוררת צפיפות קשה, ושלושה עצירים מתחלקים במיטה אחת. כמו כן, כתא אחד מצויים אסירים פליליים ואסירים ביטחוניים.

ברצוני לשאול:

1. האם השר מודע למצב בבית המעצר "נגב"?

2. מי הם הגורמים האמורים לפקח על התנאים בבית המעצר?

3. מה מסביר את המצב בבית המעצר?

4. אילו אמצעים נוקט משרדך עלימנת לשפר את המצב?

שר המשטרה ח' בר-לב:
1. התשובה חיובית.

2. משטרת ישראל היא האחראית לבתי המעצר שכרושה, וזאת במגבלות התקציב והמשאבים.

3 — 4. למרות המצוקה התקציבית הקשה הצפויה בשנת העבודה 1989, העניקה משטרת ישראל עדיפות לפרויקט שיפוץ בתי המעצר בנגב, וזאת במסגרת תוכנית דרשנחית. בתקציב 1989 הוקצב סכום של 500,000 שקל לכיצוע השלב הראשון של התוכנית.

443. חשיפת ילדים לסיכון על-ידי המשטרה

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר המשטרה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

לאחרונה נמסר לי על כמה מקרים, שבהם חשפו גורמים משטריים, במהלך עבודתם, ילדים לסיכון: ב-7 בדצמבר 1988 נמסרה ילדה של זוג נרקומנים לידי קרובי משפחה ללא יידוע פקדי סעד, ובינואר הוסגרה ילדה שכרחה מכיתה לידי אנס, שנראה לשוטרים כ"הגון".

ברצוני לשאול:

1. האם נכונות הידיעות, כי במקרים אלו פעלה המשטרה ללא שיקול דעת מקצועי ובלא הפעלת גורמים טיפוליים מתאימים?

2. האם תשקול העברת הנחיות מחייבות וברורות בנוגע לנהלים בדבר שיתוף פעולה עם גורמי הטיפול בהגנה על שלומם של ילדים?

שר המשטרה ח' בר-לב:

1. הידיעות אינן נכונות. המסירה בוצעה תוך תידוע פקיד הרווחה.

סוחרי סמים בישראל נעשית בצורה מבוקרת ותחת פיקוח מתמיד, הדוק ורציף על תנועת הסם. מבצע כזה מסתיים בתפיסת הסם והסוחרים גם יחד.

צורת פעולה זו נבדקה משפטית על-ידי משטרת ישראל ופרקליטות המדינה ועמדה פעמים רבות גם בבית דין שיפוטית.

3. התשובה שלילית.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה, אדוני שר המשטרה. אני רוצה להודיע לפרוטוקול, שחבר הכנסת יאיר צבן הגיע, אבל באיחור. לפי החלטות יושב-ראש הכנסת ועקב התקדים שהיה — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ש' וייס:

יש כזה משהו. אני מציע שנעלה זאת שנינו בוועדת הכנסת. אני דווקא נוטה לגישה שלך, אבל אינני רוצה להפר כללים שקבע יושב-ראש הכנסת.

ג. הצעה לסדר-היום

מצוקת תושבי היישוב ספסופה

מקורו. מצאתי שם אנשים יקרים ונפלאים, אבות ובנים, אבות מייסדים וחלוצים, בנים הממשיכים בדרכי אבותם כאותה חלוציות, כאותה דבקות. הם נמצאים בגבול הצפון. מצב הביטחון בצפון, דהיינו היותם יעד לחדיירות המחבלים והחשש ממחטי הקטיושות — אינו מדאיג אותם. הם רואים בהיותם במקום משימה לאומית. אבל מצבם הכלכלי הקשה מביאם אל סף הייאוש ולחוסר אמונה בעתיד טוב יותר.

אני רוצה לסכם את הבעיות שלהם בקצרה. הבעיה הקשה ביותר היא החוב הכבד הרובץ על המושב, בסך 13 מיליון שקלים. החוב נובע מהריבית הגבוהה על ההון החוזר שקיבלו דרך כל ארגוני הקניות, וכן כתוצאה מכך שהיתה החלטת ממשלה לייחד את הגליל. הבנים הממשיכים שהוחלט לקבלם למושב הקדימו את פיתוח משקיהם על סמך התחייבות של כל הגורמים הממשלתיים וכל המוסדות המיישבים להשתתף במימון. אולם התקציב לא הגיע. ההבטחות לא קוימו, ולכן על כל כספי ההשקעה לפיתוח המשקים רובצת ריבית גבוהה מאוד, וזוהי נוכח רוב החוב.

יש צורך דחוף להפסיק מייד את העיקולים, עד שוועדת-רביד תשם אתם לדון על פתרון בעיית החובות. אם לא כן — המושב אינו יכול לתפקד.

יש לדאוג מייד להון חוזר כדי שיוכלו לאכלס את הלולים, להחזיק את המטעים, לשנטע את המטעים, ועל-ידי כך יוכלו לעלות על דרך המלך.

יש לדאוג לפתרון בעיות המושב באופן יסודי. בוועדה הכלכלית של האזור הגיעו למסקנה, שכדי שהחקלאים יוכלו להתקיים הם זקוקים למכסות ייצור של 3,000 מטילות ו-20 דונם מטעים. ואומנם, משרדי הממשלה מכירים בכך שצריך לתת להם קרקעות נוספות ולהגדיל את מכסות הייצור. השר שרון אישר להם 120 דונם באדמת קלען. ברם דא עקא, לא אישרו להם מכסות מים וקיימו בהם את גזירת פרעה: "תכן אין ניתן לעבדיך, ולבנים אמרים לנו עשו".

2. באיזה שיתוף פעולה מדובר?

3. האם סוחרי הסמים מלבנון מחזירים סמים לישראל במסגרת שיתוף פעולה זה, תוך העלמת עין של המשטרה?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. משטרת ישראל נערכה לבלימת התופעה של הברחת סמים מלבנון לארץ וללכידת סוחרי הסמים הישראלים העוסקים בכך. מטבע הדברים תופס המודיעין מקום מרכזי בלוחמה זו.

בעבודת המודיעין ככלל, וכך גם המצב כאן, יש שמשטרת ישראל משתמשת במידע המחקבל מעבריינים על-מנת ללכוד עבריינים אחרים. העובדה שעברייני או עבריינים מסייעים במידע אינה מקנה להם חסינות במקרים אחרים שבהם הם עצמם נתפסים. אין לדבר אפוא על "שיתוף פעולה" אלא על הליך חד-כיווני, של קבלת מידע מפליל.

החדרת סם לישראל במסגרת מבצע ללכידת סוחר או

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 684 בנושא: מצוקת תושבי היישוב ספסופה. יביא את ההצעה חבר הכנסת אריה גמליאל. בבקשה.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ידועה אמרתו של דוד המלך: "הזרעים בדמעה כרנה יקצרו". לצערנו הרב, בעקבות המשבר הקשה הפוקד כיום את החקלאות, לא רק שהחקלאים זורעים בדמעה אלא הם אף קוצרים בדמעה. החמור ביותר הוא, שיש חקלאים רבים אשר אינם-מעוים אפילו לזרוע בדמעה, ואלה שכבר זרעו בדמעה — רבים מהם אפילו אינם קוצרים כלל ויגיעם הולך לריק.

היטיב להגדיר את מצב החקלאות דוד המלך בתהילים: "ינקש נושה לכל אשר לו ויכזו זרים יגיעו". הנושים הרבים מעקלים את כל אשר להם, והמועצות למיניהן, הסיטונאים והסוחרים, אוכלים את כל הרווחים.

הגיעו אלי פניות ממושבים רבים הזועקים על מצבם הקשה, ואף ביקרתי בכמה מושבים כדי להכיר את הבעיות מקרוב. הכתבה ב"מעריב" על אודות מצוקת היישוב ספסופה זעזעה אותי. אינני מבין איך אפשר להפקיר את היישוב ולתת לו להתדרדר עד כדי כך: א. אין להם אספקת מים סדירה; ב. המרפאה סגורה; ג. רכוש האגודה והמשפחות מעוקל; ד. כל ענפי המשק, המקנה, הלולים והמטעים, בגסיסה. שוטרים מסתובבים במושב עם פקודות מעצר, והאנשים ממש עד פת לחם הגיעו.

רצוני לשאול את כבוד השר: איך ייתכן שכל הגורמים הממשלתיים לא שמו לב עד עכשיו למצב הנורא הזה ולא טיפלו בו? איך ייתכן לסגור מרפאה? הרי זה עניין של פיקוח נפש.

ביקרתי במושב כדי להכיר את האנשים ואת הבעיות

הנייר בלבד. רבים פועלים בצורה עצמאית, וחלק לא-קטן של החושבים מתפרנס מעבודת חוץ ולא מחקלאות. אומנם היישוב נקרא מושב, ואומנם על-פי הדימוי הקיים בציבור הישראלי כל מי שנקרא "מושבניק" הרי הוא צריך להתפרנס מחקלאות, אבל מושבי הגליל, רבים מאוד מהם, אינם מתפרנסים מחקלאות. לפי מצב מקורות הייצור הקיימים אינני בטוח שהמושב הזה יוכל בעתיד להתפרנס מחקלאות. אני אומר דברים קשים מתוך הרגשה שאסור להשלות אנשים.

חבר הכנסת גמליאל דיבר על נושא המטעים ועל ענף הביצים. באותו נושא של יישובי קו העימות — כבר סיפרתי כאן בכנסת — הזמין אותי ראש הממשלה לשלכתו לשיחה עם נציגים של יישובי מרום-הגליל, מעלה-יוסף, ואמר לי: למה לא חיתנו להם תוספת של מכסת ביצים, 3,000 מטילות, הקצאה נוספת בשיעור כזה? אמרתי לו: אדוני ראש הממשלה, ענף הביצים במדינת ישראל הוא מתוכנן, יש ייצור של מיליארד 100 מיליון ביצים, והן משווקות על-ידי המערכת המרכזית; מהן כ-500 מיליון ביצים מיוצרות על-ידי אזור ההר של הגליל, עוד כ-400—450 מיליון ביצים מיוצרות על-ידי מושבים באזור הרי ירושלים, ורק כ-250 מיליון ביצים מיוצרות על-ידי שאר המגזרים החקלאיים במדינת ישראל — קיבוצים ומושבים רבים, כדי שאפשר יהיה לתת למישהו תוספת מכסות, רבותי חברי הכנסת, צריך לקרות: או שאתם תאכלו יותר ביצים — אתם, משמע הציבור — ואז הצריכה תגדל, או שנייצא את הביצים, דבר המחייב מתן סובסידיה — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
זה כולסטרול.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

— — — ואת זה לא נותנים, המדינה אינה נותנת — אתם אישרתם את ספר התקציב — או, לחלופין, שיוקצה פחות למישהו אחר. אם מקצים פחות למישהו במדינת ישראל צריך לפצות אותו, כי אנשים אינם מוכנים לוותר על מכסה. על כן, אל ישלו את עצמם אנשי מושב ספסופה ואחרים, שיהיה בידי משרד החקלאות לסייע בחוספת מכסות.

אשר למטעים — גם בעניין זה אינני רוצה להשלות. מים קיימים, שטח נחלה קיים. אני מניח שהסוכנות היהודית, המחלקה להתיישבות, כבר החליפה שלוש-ארבע פעמים את הגידולים במטעים, ואם לא החליפה — ודאי היו לה התייחסויות כאלה או אחרות.

מה שאני כן יכול לומר הוא, שצריך להבין בכנסת הזאת, שקיים מספר גדול של יישובים אשר הוקמו כיישובים חקלאיים והיום אין אפשרות לתת להם כדי מחיה המבוססת על חקלאות. במקרה כזה חייבת המדינה, חייבת הכנסת, לתת פתרונות כפי שנהוג בדרכות מהמדינות המתקונות: כאשר קיימים תהליכים של יציאה מהמערכת החקלאית — הרפורמות באירופה ובארצות מערביות רבות — מתערכת המדינה ומסייעת במעבר למקורות פרנסה אחרים.

אני מוכרח לומר, שגם הסוכנות היהודית, המחלקה להתיישבות, לא מציתה את חובתה כנציגת העם היהודי כולו. בדרך כלל, הנוהל צריך להיות, שהיישוב יוצא לכיסוס — יש מושג כזה הנקרא "כיסוס" — כאשר יש לו די קיום, והדבר הזה לא נעשה. היישובים לא בוססו, לא התבססו.

על כן, רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, נוסף על הדברים האלה, בכל מה שקשור לחוב המושב למינהל מקרקעי ישראל — וכבר אמרתי זאת — אומנם נתקבלה החלטה

הטענה שיש בעיה טופוגרפית ולכן אי-אפשר לנטוע מטעים היא מוזרה מאוד. אחרי 35 שנים של גידול מטעים טוענים את הטענה הזאת. עובדה היא שהשוף האירופי של ספסופה הוא מהטובים בארץ, והמטע שקיבל מקום שני בתחרות הארצית בתור המטע הדיפה — היה בספסופה. התעודה ניתנה להם על-ידי שר החקלאות בכבודו ובעצמו. גם הקיבוצים מצליחים לגדל שם מטעים יפים וטובים מאוד.

בקשר למכסות הייצור של המטילות, יש להתחשב יותר במושבי קו העימות, יש להתחשב בכך שהמשפחות הן ברוכות ילדים; הממוצע הוא חשעה ילדים למשפחה.

נמסר לי שכבוד השר הבטיח לפתור את בעיית החוב של המושב למינהל מקרקעי ישראל, על-ידי כך שכל חקלאי יוכל לפנות למינהל באופן אישי ולהסדיר את החובות שלו. אולם כמינהל נמסר להם, שאין להם שום מסמך בנושא זה. אני פונה לכבוד השר לתת הוראה מיידית למינהל בעניין זה.

כמו כן, אני פונה לכבוד השר לדאוג מייד לפתיחת מקורות המים ליישוב, כדי שהנזק למטעים לא יהיה בלתי ניתן לחיקון.

מצאתי בספסופה אנשים טובים מאוד, רגישים מאוד. הם מרגישים שאין להם כתובת לפנות אליה.

ידידי כבוד השר, אני מעריך מאוד את כישוריך, אני יודע שנושא החקלאות בראש מעייניך, לכן אני פונה אליך שלא להמתין לסופה של ספסופה, כי המושב על סף סופה וסערה. אני מבקש לדון על הנושא במליאה.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את שר החקלאות להשיב על ההצעה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המושב ספסופה אינו אלא דוגמה אחת למושבים רבים נוספים באזור הגליל, באזור קו העימות. אם יזכרנו אינו מטעה אותי, כבר עסקנו בכנסת זאת במצבם של היישובים אביבים ודוכ"ב.

בעיות המושב בעיקרן הן תוכנות מעיקים בשיעורים אשר עליהם דיבר חבר הכנסת גמליאל. נוסף על כך, וזאת צריך לדעת, קיימות שם בעיות חברתיות לא-פשוטות.

המושב מטופל במסגרת הסדר-ריבוי, אבל אין באפשרותו לעמוד בהתחייבויות. ההסדר שאושר על-ידי כנסת זאת קבע כללים, ובהסדר-ריבוי יש נוהל לטיפול במושבים אשר מסוכנים בחובות מעיקים, כמו מושב ספסופה ומושבים אחרים. לדאבוני, עם כל הרצון הטוב, אין אפשרות לקבוע טיפול יוצא מן הכלל במושב אחד מתוך כל המושבים שבאותו אזור.

בספסופה קיימת בעיה נוספת. אומנם המסגרת המשפטית החוקית קיימת, אבל המושב איננו מאורגן ואיננו מסוגל אפילו להגיש את החשבונות למינהלת ההסדר; וכדי בייוון וקצף. וכאשר אין חומר ונתונים להביא למינהלת ההסדר, גם מינהלת ההסדר איננה יכולה להיכנס לנושא קצב הדרוש. כשכבר יש דרך אולי לנסות ולהתמודד — הנתונים אינם קיימים, הנהלת החשבונות איננה מסודרת. משרד החקלאות האזורי סייע להם בעבר ושחרר בשבילם כספים כדי שיוכלו להתארגן להגשת חשבונות — לא על-מנת לסייע, אלא לצורך הגשת החשבונות — וגם זה לא עזר.

האגודה הקיימת במקום אינה מתפקדת, היא רשומה על

העניין חס, אנחנו עובדים להצבעה. יש הצעה לדון בנושא במליאה, יש הצעה לדון בנושא בוועדת הכנסת. אין אפשרות להצעה אחרת.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני מסכים להעביר לוועדה.

היו"ר ש' וייס:
אתה מסכים להעביר לוועדה. זה מה שהייתי אמור לשאול אותך.

עמיר פרץ (המערך):
אולי השר מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

היו"ר ש' וייס:
אדוני השר, אתה מסכים שזה יידון בוועדה?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
כן.

היו"ר ש' וייס:
מי תומך ברעיון שהנושא יעבור לוועדת הכנסת? מי נגד?

ה צ ב ע
ה הצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:
יהיה מעניין מה תעשה עם זה ועדת הכנסת, כי הנושא הועבר אליה כוועדה ייעודית. יש פה דבר מעניין מאוד מבחינה פרלמנטרית.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
הם לא הבינו את זה.

היו"ר ש' וייס:
את זה הוא לא בדיוק תפס, אני אסביר אחר כך. זה יהיה דווקא מעניין לדאות איך תתמודד ועדת הכנסת עם נושא כזה.

שלמה הלל (המערך):
למה לא העבירו את הנושא לוועדת הכלכלה? אינני מבין.

היו"ר ש' וייס:
חבר הכנסת שלמה הלל עתיד הניסיון הפרלמנטרי — פעמיים, גם כיושב-ראש הכנסת גם כחבר הכנסת — שואל מדוע לא יועבר הנושא לוועדת הכלכלה. זה כאמת המהלך הטבעי — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
זאת לא רק שאלה של כלכלה.

היו"ר ש' וייס:
— — אבל חבר הכנסת חנן פורת רצה לנסות את כוחה של ועדת הכנסת בהתמודדות עם סוגיות חקלאיות. הוא מתבסס על הנחה של ג'ון סטיוארט מיל בספרו "ממשל של נציגים", שלפיה כל חבר פרלמנט מוכשר לעסוק בכל עניין באותה מידה שהוא לא מוכשר לעסוק בשום עניין.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
כל נושא הסדר המושבים והקיבוצים צריך להיות נדון בוועדה מיוחדת.

במועצת המינהל, ואני אדאג בהחלט שכל פרט במושב, אשר ישלם אישית את חובותיו, לא יוחזק ככ"ץ-ערוכה לתשלום הכולל של חובות המושב או של החברים האחרים. זאת אעשה, זה ניתן. בנושאים האחרים — קצרה היר. אין באפשרותנו אפילו לומר: יהיה טוב יותר בעתיד בענפי החקלאות במושבי הגליל. צריך להבין שיש לעבור לפרנסות אחרות.

היו"ר ש' וייס:
מהי הצעתך, אדוני השר?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
אני מציע לחבר הכנסת להסתפק בהודעתי. אין לי, כמובן, התנגדות לדון בזה במליאה, ואין לי התנגדות שהנושא יעבור לוועדת הכלכלה, אבל אינני רואה שיש ביכולתי לומר דברים אחרים אם יקרה כזאת.

היו"ר ש' וייס:
האם אדוני מסתפק בהודעת השר?

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני רוצה דיון במליאה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
אני מסכים בהחלט לדיון במליאה.

היו"ר ש' וייס:
יש הצעה אחרת. אפשר אולי לנמק מהמקום?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדה. אני חושב שהשאלות הענייניות מחייבות דיון במסגרת מצומצמת יותר. אבל, זוהי ההזדמנות — ועל כן ביקשתי את רשות הדיבור — לומר, שלפי דעתי העובדה שכל הנושא של ההתיישבות והחקלאות נדון במסגרת של איזה לובי חקלאי, ולא נוצרה לו פורמולה של ועדה קבועה שתטפל בו, זה מחדל של הכנסת. אני מציע דווקא בהזדמנות הזאת להעביר את הנושא לוועדת הכנסת, כדי שזו תהיה בוועדה כלשהי, כיצד ליצור פורמולה מתאימה לדיון בכל נושאי ההתיישבות והחקלאות, לא רק במסגרת לובי בלתי פורמלי אלא במסגרת מוגדרת של הכנסת.

היו"ר ש' וייס:
הנושאים האלה מופנים, בדרך כלל, לוועדה שעוסקת בנושאי משרד החקלאות. אתה הצעת להעביר לוועדת הכנסת. אתה יכול לעשות זאת, אבל לא כדי שזו תחליט — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
הסברתי גם למה.

היו"ר ש' וייס:
אתה לא יכול להציע להעביר את הנושא לוועדת הכנסת כדי שהיא תחליט איזו ועדה תדון בו. אנחנו מעבירים נושא לוועדת הכנסת רק במקרה שיש הצעות סותרות בנוגע לוועדה שתדון בו. אתה יכול רק להציע להעביר את הנושא לוועדת הכנסת, כדי שוועדת הכנסת תדון בו, זה הכול. זאת אתה יכול, כי ועדת הכנסת כמורה ככל ועדת כנסת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
מצאתי לנכון לומר שצריך מסגרת לדיון כזה.

היו"ר ש' וייס:
יכול להיות שוועדת הכנסת תקים ועדת משנה שתדון כל שבוע במושב אחר, אם תועלינה הצעות כאלה לסדר-היום.

ד. הצעה לסדר-היום עתיד הקיבוצים קלע ומיצר

מיוחדות, חסרת גיבוי לאומי מהסוג הנחוץ על-מנת להצליח להפריח שם את היישובים?

רבתי חברי הכנסת, לא רק בגולן, גם בבקעה אני חרד חרדה גדולה לגורל ההתיישבות. אינני יודע אם אחדים מכין חברי הכנסת כאן יודעים, שבקיבוץ אלמוג שבבקעה ממש רעבים היום, ויש קושי קיומי לקנות אוכל לחדר האוכל של הקיבוץ.

גם אין מקורות פרנסה. אנשים צעירים, הבאים מתל-אביב, מירושלים ומחיפה, המחליטים לעשות את המעשה הזה, ללכת בניגוד לכיוון שהנוער הולך בו היום ולהתיישב — אנשים אלה מגיעים למקום שהוא שקוע בחובות מן העבר ולא מכובד לחיות בו.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
בחורים המעדיפים ללכת לשם, זה יותר טוב מאשר לרדת לחוץ-לארץ.

חגי מירום (המערך):
אני מסכים אתך, חבר הכנסת דיין, ועל כן אני מביא את הצעקה הזאת.

אדוני היושב-ראש, בכוד השר, הגולן שרוי במצב של מאזן הגירה שלילי, ואין להסתיר זאת. רבים מאוד מקרב תושבי הגולן נוסעים לגליל, ואפילו לחיפה, כדי למצוא לעצמם אי-אלו מקורות תעסוקה ופרנסה. בעיר קצרין, שיש בה חלוצים בני חלוצים, דווקא מבני העיר, יש מאזן הגירה שלילי. אנשים שבאו ממרכז הארץ אומרים היום, כשפוגשים אותם: עשינו טעות שאין דוגמתה, מפני שאנחנו פה לבדנו, מפני שאין שום גורם המגבה אותנו.

התחרות של מפעלים בגולן עם תעשייה אחרת קשה, בלתי-אפשרית כמעט. מפעל היינות בגולן, שהוא מפעל מצליח, הנודע בשערים בינתיים, ניצב היום בפני קשיים כלכליים כאלה, שאם לא תהיה אפשרות לעודד אותו גם הוא עלול להיסגר ברבות הימים.

אנחנו, חברי הכנסת, איננו יכולים לעמוד מנגד ולא לראות את הדברים. לפי דעתי, המדינה חייבת להיחלץ לעזרה. אני רוצה להזכיר כאן כמה דברים על מה שצריך להיעשות בגולן. לדעתי, יש להכין הקצבת פיתוח לגולן במיוחד. יש להקים קרנות מיוחדות למימון השקעות, למתן הון חוזר, לערכויות, ובמיוחד יש להחיש את פתרון בעיית חובות המושבים — ואתה, אדוני השר, מכיר את העניין הזה. לא כל היישובים בגולן מצליחים להתמודד עם בעיית מינהלת ההסדר, ויש צורך להחיש את הפתרון לגביהם. יש להגדיר את הגולן כקו עימות, בדומה ליישובי גבול הלבנון. הידעתם, רבתי חברי הכנסת, שהגולן אינו קו עימות היום?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
הוא מוגדר כקו עימות.

חגי מירום (המערך):
הגולן אינו נהנה, למשל, מפטור של 10% במיסוי, שממנו נהנים יישובי הגליל ומקומות אחרים. אני בעד מתן פטור לגליל, אבל אין אנחנו יכולים להעלות על דעתנו, שהחזית הזו, הנמצאת מול החזית הסורית, שהיא קו העימות הרגיש ביותר שיכול להיות, אינה נהנית ממנו?

היו"ר ש' וייס:

לחבר הכנסת חגי מירום הצעה לסדר-היום מס' 801 בנושא: עתיד הקיבוצים קלע ומיצר. הצעה זו אושרה כהצעה דחופה.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא, כפי שהוא כתוב בהצעה לסדר-היום, הוא עתיד הקיבוצים קלע ומיצר. לצערי, אין כבר עתיד לקיבוץ קלע. קיבוץ קלע ננטש על-ידי תושביו, ואם אני בא פה לזעוק זה גם נוכח הנטישה של קיבוץ קלע, אבל בעיקר כדי להסב את תשומת לבך של הכנסת לסכנה הצפויה לקיבוץ מיצר ולסכנת הנטישה הצפויה עוד לכמה קיבוצים ומושבים בגליל, בבקעה ובגולן.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום דנה הכנסת בנושא הסיכוי לקיבוצים שגורן בוועדת הכספים של הכנסת, ואנחנו שומעים צילי שמחה לאיד על קשייהן הכלכליים של התנועות הקיבוציות; סגנון של השתלחות בקיבוצים ובחבריהם, בחקלאות, במושבים. פשוט קשה לתאר כיצד חברי כנסת אינם יודעים, אינם ערים ואינם מכבדים את השליחות הציונית שממלאים החברים בגולן, בגליל ובבקעה.

הגולן, חברי הכנסת, הוא בתוך הקונסנזוס הלאומי שלנו. הגולן הוא חלק ממדינת ישראל, חלק משטחה של מדינת ישראל. בגולן הזה, שבו פרוסים מעט מדי יישובים עם מעט מדי תושבים — בגולן הזה יהיו פחות אורות נוצצים כלילות הקרובים, יהיו פחות אנשים שיקומו בכוכר לעבד את שדותיהם, יהיו פחות אנשים צעירים, שהיו מוכנים, מתוך חלום ומתוך אמונה, להקים יישוב נוסף בתחומי מדינת ישראל.

היישוב קלע, שננטש, הוא פרי מאמץ של תנועת נוער, המחנות העולים, ששלחה לשם גרעינים על גבי גרעינים כדי לנסות ליישב נקודה חדשה במדינת ישראל. תנועה זו שלחה לשם גרעיני נח"ל וחניכה נוער עירוני ללכת ולעלות להתיישבות. כתוצאה ממצוקה קשה מאוד, שביסודה היא כלכלית, נחלש היישוב בסופו של דבר וננטש.

היישוב מיצר הוקם על-ידי חבורות של בוגרי צבא מן העיר, דווקא אנשים שלא צמחו בתוך תנועות הנוער אבל חיפשו מפעל חלוצי ויצאו לעבר הגולן. היישוב הזה, שחוק אחר-כך על-ידי בני נוער מתנועת הנוער העובד והלומד, עומד היום על סף התמוטטות.

מצאתי לנכון לבוא ולהעלות מעל במת הכנסת הצעה דחופה לסדר-היום מפני שאני יודע, שלא רק בעיית קלע ומיצר עומדת לפנינו, אלא גם בעייתם של יישובים נוספים, ואם לא נעק ולא ניחלץ לעזרה, הם פשוט יתמוטטו.

חברי הכנסת, הסיבות לנפילת היישובים נעוצות, קודם כל, בהעדר אמצעי ייצור מינימליים המאפשרים קיום, ואחר-כך בחוב גבוה ומכרסם, שהיה ליישובים הללו עוד בטרם החלו את צעדיהם הראשונים כיישובים חדשים. כמו כן, יש קשיים אובייקטיביים. ההתיישבות בגולן רחוקה ממרכז הארץ, רחוקה ממרכזי אוכלוסייה, ממרכזי תרבות ונוער. אנשים צעירים, בוגרי צבא, הבאים לקבוע את מקום שבתם באזור הזה, מתקשים לעמוד בפני פיתויי העיר והתנאים המפליגים שיש לאנשים במרכז הארץ. האם נמשך וניתן לאותה ההתיישבות בגבולותינו להישאר חסרת עדיפויות

אנשי הגולן לשר האוצר, העומד לבקר אותם בשבוע הקרוב. הם כותבים לו: "ההתיישבות בגולן מצויה על פרשת דרכים, האם להמשיך או לחדול? תשובתנו היא חד-משמעית: להמשיך! המשאב האנושי, בדמות אנשי הגולן, קיים, פעיל ונחוש להמשיך בעשייה, אך נאני בסיסי להמשך הוא גיבוי שנוכח לקבל ממך כשר האוצר".

אני פונה פה אליך, אדוני שר החקלאות, שתתגייס ותעלה את הנושא הזה גם על שולחנה של הממשלה, כי לא ייתכן שאנחנו נשכ פה, במשכן הכנסת, נחזה בהתמוטטות המפעל הציוני בגולן וגם נחשה, תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירום.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
הגולן גם הוא קו עימות, וזה לא מבוצע בפועל. זה המצב.

חגי מירום (המערך):
על כך אני מדבר.

אני חושב, שיש לזהות את היתרונות היחסיים של הגולן ולהביא משקיעים לפיתוח תעשייה ותיירות שם. יש למצוא פתרון גם בתחום השיכון והבנייה התקציבית. יש להקים מרכזי תרבות וספורט. צריך לבוא ולראות שם איך 30 יישובים "נהנים" מחוסר גיבוי מינימלי בתחום של מרכזי תרבות וספורט. יש ללכת לקראתם בפעילות קליטה ואכלוס, וכן הלאה.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים בציטוט ממכתב שכתבו

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

החלטה בדבר שכר חברי הכנסת (תשלום לכיסוי הוצאות נסיעה והחזקת רכב) (תיקון). התשמ"ט — 1989: החלטה בדבר חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (שיחות טלפון שלהן זכאים חברי הכנסת) (תיקון). התשמ"ט — 1989: וכן החלטה בדבר גמלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון (חברי הכנסת ושאייהם) (תיקון מס' 4) (תיקון). התשמ"ט — 1989.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

לפני ששר החקלאות יעלה להשיב, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת החלטות ועדת הכנסת בנושאים האלה:

החלטה בדבר שכר חברי הכנסת (תשלום לכיסוי הוצאות נסיעה והחזקת רכב) (תיקון מס' 2), התשמ"ט — 1989:

ו. הצעה לסדר-היום

עתיד הקיבוצים קלע ומיצר

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אמת הדבר, כי היישובים קלע ומיצר, שניהם יישובים קיבוציים במסגרת התנועה הקיבוצית המאוחדת, התק"ם, אשר אך זה עלו על הקרקע — לא עמד להם הכוח בציפייה להסדרים הכוללים, הן במערכת ההתיישבות החקלאית והן במערכות החקלאות, כשל כוחם, ואנשיהם עזבו את המקום.

אני מקווה מאוד ואני משוכנע, שהתנועה הקיבוצית המאוחדת, האחראית לשני היישובים האלה — כיום עדיין בעיקר למיצר, אחרי שקלע נעזבה, ונדמה לי שאפילו באופן רשמי היא הועברה או פונתה — אני מקווה שיהיה בה הכוח, יחד עם השיפורים והשינויים הצריכים להיעשות בגמר ההסדרים הקיבוציים, להמשיך לחנך בני נוער בתל-אביב, בירושלים ובערים האחרות כדי שיבינו ואף יממשו בסופו של תהליך את השליחות ואת המסר בדבר יישוב חבלי ארץ כגון רמת-הגולן, בקעת-הירדן, הערבה ואזורים אחרים החיוניים לקיומה של מדינת ישראל.

אני בטוח שהם יעשו את המלאכה הזאת, ואני בטוח שאנחנו צריכים לסייע להם. "אנחנו" — חברי הכנסת כולם.

אבל, ידידי חבר הכנסת חגי מירום, אני רוצה להסב את תשומת לבך לעניין מסוים, בזעקתך החשובה שהובאה לכאן בדבר נטישתם-עויבתם של שני יישובים ברמת-הגולן, הוספת ואמרת מה יכול להיות, חס וחלילה, ההמשך של התהליך והיכן

— באזורים הקריטיים ביותר, העם הזה, הציבור, וגם חברי הכנסת, לדאבון לב, לא לזה נתונה דעתם. חרף ההערכה שלך, היא נתונה לדברים אחרים, הנה כאן אני כבר רואה, שמצלמת הטלוויזיה מוכנה, לא בשבילך היא הוכנה, היא הוכנה לנושא אחר הרשום בסדר-היום ותופס, כנראה, גם את עינו וגם את מחשבתו של רוב הציבור היום. אותו קונסנזוס, אותה הסכמה לאומית שהיתה קיימת במשך שנים רבות אשר לנושא של יישוב שממות הארץ, מרחבי הארץ, אזורי הגבול — כל סוג של התיישבות ובכל אזור — ההסכמה הגדולה הזאת התרופפה מעט, כנראה, הסכמה כזאת דרושה גם כיום כדי לתת תשובות מסוג התשובות שאתה ביקשת. היא צריכה לבוא לידי ביטוי אצל חברי הכנסת חברי ועדת הכספים, ואתה והם יודעים היטב מה המשמעות של הצורך התקציבי, מי מחליט בדבר הצורך התקציבי הזה, מתי וכיצד.

אני אעשה, בוודאי, את מלאכתי, אבל אניני משלה את עצמי, שהפעולה של שר החקלאות, או של משרד החקלאות, די בה כדי לסייע. דרושה תמיכה גדולה במערכת ההתיישבות כולה, על כל מגזריה, מערכת הממשיכה למלא את החובה הלאומית האמיתית — אחת מן החובות הלאומיות, נאמר, לא היחידה.

אין לי אלא להסכים לדברך, ליטול על עצמי חלק מהדברים שהתייחסת אליהם בקשר לנושאים התקציביים, ויחד עם אותו עומס אדיר של החזרי חובות, הסדרי חובות ופתרון בעיות החקלאות ובעיות אחרות, שאני עוסק ואעסוק בהם בהחלט — לא בלי כוח, אני מקווה, אולי לפחות בהצלחה חלקית — אני מוכן בהחלט גם לסייע בנושאים האלה, כי הם ממין העניין.

שלנו, ואחר-כך, ביישוב החדש, היה כעין מקום דגירה, מקום אימון, לקיבוץ קשת. שגם הוא לא היה מהתנועה שלנו. כאשר אני יושבת היום בוועדת הכספים, והיטיבו לתאר כאן את דיוניה, אני נזכרת כ־20 השנים האלה, ובהן מלחמת יום-הכיפורים ועמידתו של הגולן אחרי מלחמת יום-הכיפורים, גיבוי של חלק גדול מאוד מהציבור למעשה החלוצי בגולן מצד אחד, ובהרגשה, מצד שני, שהציבור צריך כעצם להקריב למען ההתיישבות הזאת. כאשר אני עדה היום לדיונים, לא זו בלבד שאני חשה שנשכר הקונסנסוס, אלא נדמה לי שצריך להסביר מחדש מה היא ציונות ומה הוא המעשה הציוני שלנו בארץ.

כאשר התנועה, שהיא אולי התנועה המגשימה את הציונות — ולא משנה אם מדובר בהקמת מושב או קיבוץ או עיר פיתוח, גם לא משנה לאיזו מפלגה משתייכים המיישבים — כאשר היא עושה מעשה חלוצי-ציוני, רוב הציבור בארץ היום אינו מבין את מהות המעשה הזה, ולכן גם אינו מוכן להקריב קורבנות למען המעשה הזה. ויש לעניין הזה השלכה על המתיישבים עצמם, על כוח העמידה של המתיישבים עצמם. כאשר אין גיבוי ציבורי — ואינני מדברת עכשיו על הגיבוי הכלכלי, שהוא נחוץ כשלעצמו — כאשר אין גיבוי ציבורי, קשה לנער צעיר לעמוד במשימות שהוא נטל על עצמו.

היו"ר ש' וייס:

לפיכך, היית אמורה לבקש שהנושא יידון במליאה, כדי שייסבירו לציבור, אבל לא נותר לך אלא לבקש להעבירו לוועדה.

עדנה סולודר (המערך):

לא נותר לי אלא לבקש להעביר את הנושא לוועדה, אבל אני אשמת אם הוא יידון במליאה.

היו"ר ש' וייס:

אין עוד הצעה אחרת. אי-אפשר להגמיש את סדר-היום עד כדי כך, יש שתי הצעות — להעביר למליאה ולהעביר לוועדה. חברת הכנסת עדנה סולודר, לאיזו ועדה את מציעה להעביר?

עדנה סולודר (המערך):

לוועדת הכלכלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חנן פורת, תגיד מהמקום רק שם של ועדה אחרת, בלי שום הסבר. בבקשה, אתה יכול רק להגיד איזו ועדה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת הכנסת. שתקבע ועדה מיוחדת לדיון בנושא. נושא ההתיישבות אינו כלכלה בלבד, הוא גם מדיניות.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חנן פורת, יש לכנסת כניסין ויש לה פרוצדורות. לפיכך, פרוצדורלית אינך יכול לומר מה שאתה אומר. אתה יכול להגיד: ועדת הכנסת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מציע להעביר לוועדת הכנסת — — —

היו"ר ש' וייס:

שוב? מה, אנחנו משחקים פה? משחקים כ"תחול ועכבר" תקנוני?

עם זאת, אני חוזר למה שאמרתי בתחילת דברי: העניין מחייב קונסנסוס לאומי, וזה נשבר בתקופה מסוימת. עדיין לא הצלחנו לבנות אותו מחדש. חשיבות עצומה נודעת לעניין הזה בכל אחד מהנושאים שנחזור לדון עליהם כאן, בבית הזה, או בקרב הציבור או במערכת החינוך או בתנועות הנוער או בעם היהודי בגולה. הקונסנסוס נשבר. הוא לא נשבר היום, הוא לא נשבר לפני שלוש שנים, הוא נשבר באיזה שלב לפני 10 שנים, לפני 12 שנה או לפני 15 שנה. אינני יודע לומר בדיוק מה הוא המועד של השבר, אבל מאז מוקדשת יותר ויותר תשומת לב לנושאים אחרים ופחות תשומת לב, ועל כן פחות גיבוי ופחות סיוע, לנושאים האלה, שהצגת אותם לפנינו בצורה טובה כל כך. יש רבים הסבורים כמון כאן בכנסת, אבל לא מספיק.

אני מציע לחבר הכנסת חגי מירום להסתפק אולי בתשובתי. אני אהיה, כמובן, מוכן להעביר את ההצעה לוועדה או לדון בה במליאה, אין לי שום התנגדות לכך, אבל אני מציע שתסתפק בתשובתי.

היו"ר ש' וייס:

יש בתקים הסכמה להסתפק בתשובה? זה תלוי בחבר הכנסת מירום, לא באיש מלבדו, בשלב זה.

חגי מירום (המערך):

איני מסכים.

היו"ר ש' וייס:

מה, אם כן, הצעתך, אדוני השר?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני מוכן שיהיה דיון במליאה.

היו"ר ש' וייס:

רשות להצעה אחרת לחברת הכנסת עדנה סולודר. עד שאת מגיעה לכאן, אני רוצה לברר עניין כלשהו. אדוני חבר הכנסת שלמה הלל, יושב-ראש הכנסת שלנו לשעבר, כאשר אתה שאלת לפני כן שאלה, מדוע לא יועבר הנושא שדנו בו לוועדת הכלכלה, האם היתה זאת הצעה להעביר לוועדת הכלכלה או שזו היתה תמיהה?

שלמה הלל (המערך):

זאת היתה הצעה.

היו"ר ש' וייס:

כיוון שזאת היתה הצעה, אני עושה תיקון קל, כלומר, יש לנו שתי הצעות: אחת שלך — לוועדת הכלכלה, ואחת של חבר הכנסת חנן פורת — לוועדת הכנסת. אי לכך, הנושא יעבור לוועדת הכנסת, כדי לברר לאיזו ועדה תעבור ההצעה. בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לאמיתו של דבר חשבתי, שמן הראוי לקיים דיון בנושאים האלה במליאה, וזאת היתה גם הצעתו של חבר הכנסת המציע. נדמה לי ששני חברי, שהם גם חברי לתנועה, ביטאו את הנושא טוב יותר מכל מה שאני אוכל להוסיף. אבל רציתי להתבטא בנושא משום שאני מלווה אולי באופן אישי את ההתיישבות בגולן מיום עלייתם של היישובים, ומשום שהייתי עדה לאותו קונסנסוס נפלא שהיה בראשית ימי ההתיישבות בגולן, ולא רק בגולן, אותו קונסנסוס ששר החקלאות אמר שהוא נשבר. אני הייתי עדה לכך, שבחצר של מרום-גולן, הקיבוץ הראשון בגולן, שהיתה עוד בקניטרה, מצאו מקום גם לקיבוץ רמת-מגשימים, שלא היה מהתנועה

ה צ ב ע

בעד ההצעה לקיים דיון בנושא — רוב
נגד — אין

היו"ר ש' וייס:

הוחלט לקיים דיון. עכשיו נצביע אם לקיים את הדיון במליאה או בוועדה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לקיים דיון בנושא
בוועדה — מיעוט
בעד ההצעה לקיים דיון בנושא
במליאה — רוב
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

להיפך, אינני משחק. אני חושב שאם יש ועדה לענייני עלייה וקליטה — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חנן פורת, זו הפעם השנייה שאתה חבר הכנסת ואתה יודע שיש לכנסת תקנון. היתה לך הזדמנות ללמוד זאת בכנסת העשירית, ושוב בכנסת השתי-עשרה. לתקנון יש גם משקל ועזר בבית הזה. תודה רבה.

אם כן, יש לנו שתי הצעות: האחת — לדון בנושא במליאה, והשנייה — לדון בנושא בוועדה.

חבר הכנסת מירום, אתה מסכים להעברת הנושא לוועדה?

חגי מירום (המרק):

לא. אני מציע דיון במליאה.

היו"ר ש' וייס:

טוב. קודם כול נצביע אם לקיים דיון על ההצעה. אנחנו עדיין לא קובעים היכן יהיה הדיון. מי בעד קיום דיון? מי נגד?

ז. הצעות לסדר-היום

המאורעות בהר-הבית ובכותל המערבי

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים לסדרת הצעות לסדר-היום שמספריהן 805, 806, 811, 812, 815, 818, 825, 833, 834 ו-821, ונושאן הוא: המאורעות בהר-הבית ובכותל המערבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון.

מכיוון שיש עשר הצעות לסדר-היום, אני מניח שתהיינה גם הצעות אחרות, ועלינו לסיים עד מחר — אודה לחברי הכנסת אם יקפידו על המסגרת של עשר דקות, ואודה להם עוד יותר אם יתמצתו את דבריהם. אין לי ספק שהדברים כל כך חשובים שאפשר לומר אותם גם בזמן קצר הרבה יותר. תודה רבה.

בבקשה חבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, האירוע שהתרחש ביום שישי האחרון בירושלים, כשהתפילה על הר-הבית הפכה הפגנה לאומית ודתית אלימה, שבמהלכה נפגעו שוטרים, אנשי תקשורת ובעיקר נפגעו מתפללים יהודים בכותל, עלול להכניס גורם חדש בסכסוך הישראלי-הערבי, להכניס בו ממד חמור מאוד של סכסוך בין דתות.

אני מניח, אני לפחות מקווה, שלא יהיה כאן ויכוח בין חברי הכנסת על עוצמת הגינוי של ההתרחשויות הזאת. אני משוכנע שהמסר הזה, החד-משמעי, חייב לצאת מתוך הבית הזה על דעת כל הסיעות.

לא ברור לי אם הרצח הנחשב שהיה אתמול בירושלים היה שלב נוסף בשרשרת אלימה או שהוא היה על רקע אחר, אבל נדמה לי שאינני מבטא דעה פרטית כאשר אני מביע את תחושותי, שאנחנו עלולים להימצא בשרשרת של אירועים שעלולה להתדרדר למציאות חמורה מאין כמוה ועלולה להביא אל הרחוב, לא רק בירושלים, ממד שאנחנו חוששים מאוד מפניו והוא רובץ לפתחו של הסכסוך כל הזמן.

אחת מאבני היסוד של המדיניות הישראלית מאז מלחמת ששת-הימים היתה המאמץ הרב שהושקע ביכולת לקיים את

חופש הפולחן של כל הדתות בירושלים. מעבר לנושא הזה לגופו ולמשקל העצום שיש לו, נדמה לי שמאחורי התפיסה הזאת עמדה גם המחשבה, שצריך להימנע בכל דרך אפשרית מרצון שקיים אולי בשני הצדדים — רצון שקיים היום ומחרף בצד המוסלמי כחלק מתהליך של הקצנה ופונדמנטליזם הקיים היום בעולם המוסלמי — לתת לסכסוך שבין היהודים לבין הערבים, בין הישראלים לבין הפלשתינים, את הממד הנורא של מלחמת דתות, שמי יודע לאן היא יכולה להגיע.

אותה עמדה שכל הממשלות נטו אותה, עם אותה רגישות מיוחדת לכך שכל אירוע בירושלים מקבל מייד ממד מיוחד ומאיר באור עצום, באור זרקורים שאי-אפשר כלל להגוים בעוצמתם, את כל מה שמתרחש פה — אני חושב ששיקול הדעת הזה חייב להיות גורם מנחה בכל טיפול, בכל התמודדות עם המציאות שעלולה להתפתח.

אינני רוצה להרחיב בדברי אלו לגבי המכלול והמשמעות של סכנת ההתדרדרות של הסכסוך שבינינו ובין הפלשתינים למלחמת דתות. אנחנו בפתחה של סכנה זאת. האירועים בגדה וברצועת-עזה ועליית כוחות רבים בתוך המחנה הערבי מאותתים אותות שאי-אפשר שלא להבחין בהם — מה יכולה להיות משמעות ההתפתחות הזאת לגבי הסכסוך ועד כמה היא יכולה להביא אותו לנקודה שבה גם מי שמאמין בצורך בפשרה מרחיקה לכת, גם מי שמאמין בצורך להגיע להיכרות במחירים קשים וכבדים מאוד, לא יוכל לעמוד באלה.

שמחתי על ההבהרה ששר הקליטה נתן לדבריו בממשלה. נדמה לי שבנושא זה ראוי לחזור ולשנן אמירות רבות בדבר חובת הזהירות המוטלת על אנשי ציבור, על חכמים וכו'. אנחנו יודעים מה כוחה של מלה במציאות רוויה כל כך כזו שאנחנו חיים בה עכשיו.

על-פי כל הגישות הקיימות בציבור הישראלי, נושא ירושלים הוא אולי הרגיש ביותר, המורכב ביותר, בלא ספק הרווי ביותר. על-פי רוב הגישות, אם לא כולן, נושא ירושלים צריך להיות הנושא שלגביו נגיע לדיון — אני מקווה שלא

השטחים ולא את תושבי ירושלים לפינות, דבר שיחריף את העימות הזה.

אני חושב שחשוב שבמשאים-ומתנים עם גורמים ייצוגיים בציבור המוסלמי בירושלים, כפי שנמסר, הובע רצון להשקיע מאמצים כדי שאירועי יום השישי האחרון לא יחזרו. אני מקווה, מעבר למחלוקות הקיימות בתוכנו בנושאים רבים, שבתחום הזה יימצאו התכונה, אורך הרוח ושיקול הדעת לפעול כך, שמה שקרה ביום השישי האחרון יהיה אירוע יחיד ולא תחילתו של תהליך שאי-אפשר להגזים בסכנות שהוא טומן בחובו.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון.

לעימות — בתאריך מאוחר ככל האפשר בתוך אותו רצף של התפתחות המשא-ומתן, שאני מקווה שיתחיל.

אותם דפוסיס ההולכים ונוצרים עכשיו בתוככי ירושלים, במקומות קדושים ובמקומות אחרים, הם לא לתקופות קצרות, הם לתקופות ממושכות ביותר, ויש להם השלכה ישירה על דפוסיס שייחורו, אני מקווה, בהמשך ובעתיד, גם במסגרת של הסדרי שלום.

מכל הבחינות הללו, אני חושב שחובתה של ממשלת ישראל למצוא את הדרך הנכונה, של תקיפות ועמידה ברורה על מותר ואסור עם מתינות ורצון שלא לדחוף לא את תושבי

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

— הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט—1989; מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט — הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ט—1989; וכמו כן הצעת חוק כתייהמשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט—1989.

הי"ר ש' וייס:

תודה.

הי"ר ש' וייס:
הודעה לסגנית מוזכר הכנסת, בבקשה.

סגנית מוזכר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — מטעם ועדת הכספים

ט. הצעה לסדר-היום

המאורעות בהר-הבית ובכותל המערבי

היום בינינו לבין העם הפלשתיני במסגרת קונפליקט פוליטי, במסגרת מאבק לאומי, במסגרת מדינית, לאט לנו, ואני אומרת זאת לא רק לציבור הדתי, ואני מתחננת לפניו, אם איננו רוצים פה מלחמה נוראה — כי לאלהים של המוסלמים יש יותר חיילים משיש לאלוהים של היהודים, אבל לאלוהים של היהודים יש חיילים שיש להם נשק מתוחכם מאוד. ההצעה זאת עלולה להיות מסוכנת מאוד, עם סמלים רבים מאוד, בחוכמה נהגו, כשהיו כמה פגיעות בהר-הבית ובמסגדים, לכבות מייד את האש.

שמענו פה גם מאנשי ציבור מכובדים, חלקם מאופקים, כמה הערות שהיו לא במקומן.

לכן אני מבקשת, גם משר המשטרה, אבל מכל אחד מאתנו — ואין צורך להרבות בדברים על כך שהמקרה הוא חריג, שהמקרה הוא חמור, שהמקרה לא רק פוגע בנו ובמתפללים ליד הכותל, אלא אותם מטורפים שנטלו חלק באותה הילולה של זריקת אבנים פגעו גם כאינטרס שהם רצו כביכול לייצגו. מפני שאם הם רצו לייצג את האינטרס של העם הפלשתיני — הם לא ייצגו אותו. הם רק עוררו זעם ורגשות שלא צריכים לקחת חלק בוויכוח הזה.

לכן על כולנו לגלות אחריות בעניין הזה. מוכן שנטל הביצוע בשטח מוטל על המשטרה, אבל מלים יכולות היום להדליק, מלים יכולות להניע כאן הרבה מטורפים בבגדי צה"ל גנובים או שאולים או אמיחים הנושאים אתם נשק כזה או אחר, או זה יניע וידליק גם הרבה מטורפים אחרים שילכו עם כפיות המכסות את פניהם. וזו ראשית, שיכולה להדליק.

הניסיון ההיסטורי חייב ללמד אותנו לשמור את הסכסוך בגבולותיו ולא לתת לאירוע החד-פעמי הזה ליהפך למשהו

הי"ר ש' וייס:

אנחנו חוזרים להצעה לסדר-היום בנושא המאורעות בהר-הבית ובכותל המערבי. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, בבקשה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, מלחמת העולם הראשונה העקובה מדם פרצה לאחר הרצח בסרייבו. אנחנו יודעים מההיסטוריה, שבאזורים שבהם יש הרבה חומר דלק, די במאורע אחד, מטורף וחסר אחריות, כדי להדליק בעירה גדולה. ובאזור שלנו יש חומר דלק, ובירושלים — הר-הבית מחד גיסא והכותל המערבי מאידך גיסא; המסגדים וקדושתם מחד גיסא והכותל מאידך גיסא — המקרה הזה, שהוא אירוע בקונפליקט הפוליטי שיש בינינו לבין העם הפלשתיני הלוחם על זכויותיו הפוליטיות, יכול להתפרש, וכבר התחיל להתפרש, כראשיתה של התנגשות דתית. אני נוהרת מלומר "מלחמת דת" או "ג'יהאד".

שמעתי את דבריו של השר פרץ שעה שהוא בא, כביכול, לחזור בו מביטוי אומלל ופוגע מאוד שהוא השתמש בו. וטוב שהוא חזר בו מאותו ביטוי. הוא ליבה הרבה יצרים קמאיים-דתיים, פנה להרבה תחושות של גאווה, של כבוד, הוא אפילו דיבר על דם בנינו שנשפך, שעה שהוא וחבריו משוחררים כמוכן מן המלחמות האלה. הדבר הזה הוא מסוכן. החרה החזיק אחריו לוינגר. וכבר היתה אש. וגם בצד השני המסגדים קדושים וגם שם יש רגישויות ויצרים קמאיים, דתיים, סימבוליים וכבוד כזה או אחר.

מוטלת על כל אחד מאתנו, ולא רק על המשטרה, על כל אדם שפוי, החובה להשאיר ולשמור את הקונפליקט הקיים

אפילו חיקו אותנו אחרים — הוא קודם כול שלנו, של העם היהודי. בקוראן המוסלמי לא נזכרת ירושלים.

בהרבהית ממשיך להתקיים מסגד מוסלמי ובו מתקלים מדי יום שיש רכבות מוסלמים, והם שומעים שם דברי הסתה ובלע נגד היהודים ומדינת היהודים, צבאה ואזרחיה. המטיפים חורצים לשון ומסיתים. הם גילו במהרה את פרצופו של "הכובש", את סבלנותו ואת סובלנותו.

זיקתנו להרבהית נדחקה ונמחקת עלי ידי ממשלות ישראל. הן מונעות עליית יהודים לשם. הן הפקירוהו לשלטון הווקף וכלי הקדוש המוסלמיים. הן מחלמות מן המעשים הנפשעים של חפירות פרועות ומחיקת עקבות יהודיים שם.

הגדיל לעשות משרד התקשורת, שהוציא לאור סדרה בת שלושה כולים עם המקומות הקדושים לשלוש הדתות: הכותל המערבי — ליהודים, כנסיית הקבר — לנוצרים, ומסגד עומר — למוסלמים. האם אין יודעים במשרד התקשורת שהכותל המערבי הוא רק שריד בית-מקדשנו הכבוש בידי זרים הממשיכים לחללו תחת שלטון יהודי?

ימי חג היו מאז ומתמיד מועד וסימן לפריצת התפרעויות ופרעות. זכורני עוד מימי ילדותי בירושלים, כיצד היה היישוב היהודי נדרך ונערך לקראת ימי החג המוסלמיים — עיד אל-פיטר, עיד אל-אדחה, התהלכות לנבי-מוסא. בראש הפרעים והמסיתים היה תמיד המופתי.

ראיתי זאת במשך חודשים רבים לאחר ניסיון ההצתה של מסגד אל-אקצה בידי אוסטורלי תימהוני בשם רוהן. ראיתי ושמעתי ממצפה הכותל את המוני המאמינים המתפללים מוסתים עלי ידי הרועים הדתיים שלהם ויוצאים בהפגנות כחום התפילות והדרשות.

הווקף המוסלמי הוכיח, שאין להפקיד בידיו את השליטה הבלעדית בהרבהית. לא רק שאין הוא שומר על הסדר ואינו מפקח על צאן מרעיתו, אלא הוא מסית ומדיח אותם להתפרעויות ולמרד.

שר המשטרה וממשלת ישראל נכשלו בתפקידם. אם איבדנו את השליטה בירושלים המזרחית — הם צריכים לתת את הדין. אם יהודים לקחו את החוק לידהם וביצעו רצח של סתם ערבי — וזהו מעשה שיש לגנותו בכל לשון של גינוי — הרי גם זה כישלוננו של שר המשטרה.

שלטון שיועד את תפקידו היה צריך לתפוס מייד אחיזה וניהול של הרבהית. לא ייתכן כי 21 שנים לאחר ששחררנו את הכותל המערבי — יהודים לא יוכלו להתפלל בו מחשש למתנכלים. התמונה המתרחשת של אבנים מתעופפות מעבר לכותל ויהודים מסתתרים מפניהן מתחת לשולחנות צריכה היתה להביא להתפטרותו של שר המשטרה ואולי של הממשלה כולה.

הממשלה הזו שחררה לפני כשבוע למעלה מ-400 עצירים ואסירים ערבים, בהנחה שמהלך זה יביא להרגעה בשטח. אולם המשוחררים לעגו לכך ואמרו שתכליתו היא למטרות תעמולה בלבד. את חשבתם נתנו הערבים בהתפרעות בהרבהית ובכרבת הכותל המערבי.

עכשיו התבשרנו בתקשורת, שמערכת הביטחון נערכת לגל שחרורים נוסף של עצירים פלשתינים כיום 5 במאי, לרגל עיד אל-פיטר.

איזו אטימות ואיזה טמטום מנחים את הפעולות הללו?

שהוא מעבר לאירוע חד-פעמי. כך יש להתייחס אליו, ואנחנו חייבים לקבל עלינו את האחריות, ולכן חשוב שהדיון יהיה פה מתוך נקודת ראות אחראית. אני פונה לחברים שידברו אחרי לזכור זאת ולהתאפק, ולא להסית ולא להדליק מדורות של דת ואמונות תוך היסחפות בלהט ובעיניים רוחם. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת שולמית אלוני. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק לוי. באותו נושא. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, ההתפרעות של מתפללים ערבים בהרבהית כיום ר' האחרון היתה שלב מתבקש בהתפתחות הדברים, שאנחנו עדים לה ואחראים לה. מאז שוחרר הרבהית בהתשכ"ז לא קנינו לעצמנו אחיזה במקום הקדוש הזה, אלא השארנוהו בידי נוכרים, שהמשיכו לעשות בו כרצונם.

צה"ל הוא הצבא היחיד במהלך ההיסטוריה שכבש את הרבהית ולא הרס את בתי התפילה שעליו, וכמוכן לא בזז אותם. אינני מתכוון ללמד היסטוריה. אתם, אולי, יודעים טוב ממני את דברי הימים, אבל אינכם זוכרים.

דוד המלך קנה את המקום הזה מיד ארונה היבסי וזהקים עליו מזבח לה'. שלמה בנו בנה במקום את בית-המקדש הראשון. חמש שנים לאחר מות שלמה פלש לארצנו שישק מלך מצרים וחמס את אוצרות המקדש. אחרי כ-300 שנים פלש לארצנו נבוכדנצר בראש צבא הכשדים, כבש אותה וגם הוא כזז את בית-המקדש. ואחרי עשור נוסף שוב עלה על ירושלים, הבקיע את חומותיה והחריב את בית-המקדש. כך זה היה מאז ומעולם — אויבים ופולשים מדרום ומצפון.

כורש מלך פרס התיר לאבותינו לבנות את המקדש השני. והוא היה למרכז לאומי ודתי, עד שבא אנטיוכוס הרביעי וכזז את כלי המקדש, שיקך את המזבח והסב אותו למקדש ליוונים. יהודה המקבי כבש את ירושלים וטיהר את המקדש.

כאשר כבש פומפיוס הרומאי את ירושלים, הוא חילל את המקדש וחזר לקודש הקדשים. הורדוס חידש את עבודת המקדש עד שהפך מרכז המרד ברומאים. בקיץ של שנת 70 לספירה פרצו הרומאים להרבהית, וביום ט' באב שרפו אותו ושדדו את כליו.

בימי מרד בר-כוכבא חודשה העבודה בהיכל, ולאחר כישלון המרד בנו בו הרומאים היכל שלהם.

הכיוונים הנוצרים ערמו אשפה בהרבהית כדי לבנותה. הכובשים הערבים, שהחליפו אותם, הקימו במקום מסגד מוסלמי. במקומם באו הצלבנים והפכו את המקום לכנסייה נוצרית ולאומן למלכיהם. ושוב כבשו המוסלמים את ירושלים והפכו את בית-מקדשנו עוד הפעם למסגד.

במלחמת ששת-הימים שוחררה ירושלים ונכבש הרבהית בידי חטיבת צנחנים — יושב אתנו מפקד החטיבה מוטה גור — אבל מעמדו של האתר כמסגד מוסלמי לא שונה. צה"ל היה הכובש הראשון בדברי הימים שלא פגע במקום הקדוש הזה, לא פגע בקדושה של אחרים ולא החזירו לידו צאצאיו של דוד המלך, שקנה את המקום הזה. כך נהג צה"ל גם במערת-המכפלה בחברון ובמקומות אחרים.

נהגנו כך חרף העובדה שזהו המקום הקדוש ביותר לעמנו.

לצערו, ציבור המתפללים המגיע לכוחל הולך וקטן. רבים מבטלים מסיבות בר-מצווה או אירועים שונים שנהגו כבר שנים לחגוגם ליד הכוחל.

אני רוצה לשלוח ברכה נאמנה ומלות עידוד לאותם יהודים המוסיפים לבוא ולהתפלל ליד הכוחל המערי. יש לצאת מכאן בקריאה: בשום פנים ואופן אין להירחע מלגשת אל הכוחל, במיוחד בחג הפסח, אחד משלוש הרגלים, כדי להוכיח קבל עם ועולם, שאבני הכוחל פועמות, ושפורעים מכל סוג שהוא לא ירחיעו אותנו מלגשת ולהתרחק על אבני הכוחל.

פנינו לשר החינוך בבקשה להפוך את נושא ירושלים נושא המרכזי במערכת החינוך, ובמסגרת זו להביא את תלמידי כל בתי-הספר בארץ לסירוב בירושלים, בעיר העתיקה ובכוחל המערי. אנחנו מקווים מאוד, שדווקא נוכח האירועים האלה, ייענה שר החינוך לפנייתנו ונראה את ירושלים המזרחית שוקקת תלמידים המסירים בה ולומדים את כל הערכים שעיר הנצח שלנו מסמלת.

אדוני היושב-ראש, אולי אבטא משפט קשה, אבל על המוסלמים לדעת, שמדיניות ממשלת ישראל היתה תמיד: לכבד כל רח, לאפשר גישה לכל אחד מן המקומות הקדושים ולאפשר תפילה חופשית בכל מקום. אבל, אם לא תתאפשר תפילה בכוחל המערי — גם לא תתאפשר תפילה בהר-הבית. היחס צריך להיות הדדי. ההדדיות הזאת צריכה להישמר. ממשלת ישראל צריכה לשמור על ההדדיות הזאת.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מדוע אחת מאשים את כל הערבים, את כל המוסלמים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני מתנצל, אינני מדבר על כל הערבים. אני מדבר על אותם פורעים המונעים היום תפילה בירושלים, ליד הכוחל המערי. לא ייתכן שלא יהיה אפשר להתפלל ליד הכוחל המערי, ואילו בהר-הבית יימשכו הסדרים כמות שהם.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אתה מעניש ענישה קולקטיבית.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
זה לא עונש קולקטיבי. הכבוד צריך להיות הדדי. ממשלות ישראל כיבדו תמיד את הדתות השונות, שלא כמו הממשלים ששלטו בארץ-ישראל בדורות האחרונים. כאשר שלטו כאן הבריטים וכאשר שלטו כאן הטורקים, לא יכלו היהודים לגשת להתפלל באופן חופשי ליד הכוחל המערי. היום כל אחד, לפי דתו, יכול לגשת לכל מקום קדוש ולהתפלל. אי-אפשר למנוע בדרך של התפרעויות ובדרך אלימה תפילה במקום הקדוש ביותר ליהודים.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אבל לא אנשי הווקף — — —

הי"ר ש' וייס:
תבר הכנסת חסיין פארס, זה לא דר-שית. אתה הערת את הערותיך.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אנשי הווקף והמוסלמים שולטים בהר-הבית, לצערי הרב.

אני רוצה לסיים בהערה אחת. אדוני היושב-ראש, עניין מנהרת הכוחל עלה פעמים מספר מעל דוכן הכנסת. אנחנו שמענו מן פעמים אחדות, אדוני שר המשטרה, שצריך לחכות

מתי תבין הממשלה שתפקידה למשול ועליה להפעיל את זרועות הביטחון תוך גילוי יוזמה והחלטיות כדי להבטיח את הסדר והביטחון?

שאלתי כבר פעם אחת מעל הבמה הזאת: לאן אתם מובילים? האם אינכם רואים את הכתובת על הקיר? אם אתם עייפים, או אינכם יכולים לעשות את המוטל עליכם — פנו את מקומכם. תודה.

הי"ר ש' וייס:
תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "הר-הבית בידינו" — הכרזה שסימלה לפני 22 שנה את ריבונותה של ישראל על בירת הנצח שלה. האם תקבע, חלילה, המציאות שהר-הבית אינו בידינו? האם, חלילה, קובעת המציאות שהכרזה זו היתה הכרזה על הנייר?

מסירת השלטון על הר-הבית לווקף המוסלמי, בכלל זה קביעת הסדרים בתוך ההר, היתה טעות חמורה שנעשתה עליידי הממשלה דאז ונמשכת עד היום. המקום הקדוש ביותר לעם ישראל, שהכוחל המערי מקבל ממנו את קדושתו בהיותו כוחל להר הקדוש, הוכר כמקום קדוש למוסלמים ולא ליהודים. זאת צריך לדעת. טעות חמורה היא לדבר על הר-הבית כמקום קדוש למוסלמים ועל הכוחל כמקום קדוש ליהודים. לב לכה של קדושת ירושלים הוא הר-הבית.

האירועים של סוף השבוע שעבר בהר-הבית חורגים מהרגיל — ההתקוממות וההתפרעות הערבית ברחבי ארץ-ישראל. האירועים הללו הם ביטוי למאבק על השליטה על ירושלים. כל שליטי ערב, הקיצונים והמתונים כאחד, מזכירים ברוב הכרוזותיהם, שירושלים היא בירת פלשתיין, ועל כן יש לראות את האירועים האלה בראייה כוללת הרבה יותר ולא כאירועים רגילים.

ממשלת ישראל חייבת, בלא היסוס, להביע עמדה ברורה ונחרצת אשר לנצחיותה של ירושלים השלמה כבירת ישראל, כאשר בלבה של הבירה — הר-הבית והכוחל המערי. כל גמגום בנושא זה מעורר התפרעויות נוספות אשר מטרתן לערער את שליטתנו על ירושלים.

קשה לדעת כיצד תתפתח התוכנית המדינית המתגבשת בימים אלו בממשלת ישראל. הנסתר רב על הגלוי, אבל ברור שירושלים עתה סלע מחלוקת בכל דיון, ועל כן הצגת עמדה ברורה נחוצה מייד, ויפה שעה אחת קודם.

יש לומר לווקף המוסלמי באופן מוחלט, שאירועים כאלו אל להם לחזור על עצמם. לצורך כך יש לקחת לידינו את כל קביעת הסדרים בהר-הבית ולא להשאירם בידיהם.

וכעת היבט נוסף: "הנה זה עומד אחר כוחלנו, משגיח מן החלונות, מציץ מן החרקים" — חז"ל דרשו מכאן, ששכינה לא זזה מן הכוחל המערי. על כן הפך הכוחל במרוצת הדורות מקום התפילה המרכזי של עם ישראל, כל זמן שביית-המקדש אינו קיים.

והנה אחר כוחלנו מציצים היום שועלים קטנים המחבלים בכרמים, אנשים אשר זורקים אבנים ופוגעים במתפללים הבאים לשפוך את תפילתם ליד הכוחל, לפני בוראם.

ועד לחוף-יפו הגיע בצורת-אדם עם ילקוט עלי שכם: עני ואביון בר חזון ובר חרב — — — / ואני הכרתיו אחר-כך בחורש ההולך תחת שמש לזהטת בניר/ ובחוצב המפרך חלמיש ירושלים / הוא היה כה קרוב... היה פה. כבעבוע היין מכד אלי כוס כן שמעתי לבעבוע דמו. / אני שמעתי מדלג מני הר אלי הר. כצבי וכיעל פסיעותיו על כל סלע גבה; / אך אל הר הר-הכית לא בא: זה ההר היחיד שעליו לא דרך ברגליו. / הוא הגיע רק עד המבוא. רק עד סף-המלכות — ושם הרוכלים מצאוהו: בהוד יקוד כעש/ וכרעמת קרנים בוערת סביב הגלגל, / ובמפתח האש בידו לשערי המקדש, / כחק-המשיח. / ויקבלו את פניו שם... בלעג ובכחש שפתם העברית — — — הרוכלים! / מה הגידו לו אז? — אני שמעתי אזי מה הגידו:

שגית, ההלך. בכל דור יש כזה השוגה, התווה חזון-ראש: מלכות-ירושלים...היה. / ובכל דור הננו כן עומדים על הסף ללמד בינה לחזוים השונים: / ירושלים צריכה דוד עשיר, שק טבין ותקלין, לבנות בה בתים ולסחר, לאלל ולשחות. / כלי מקדש-אלהים על ההר ובלי כס למלכנו דוד ובלי שלטי-גבורים. / ירושלים צריכה עגל-פז ולא דמות בר-גיורא: עני ואביון בר חזון ובר חרב... / ירושלים צריכה דממה וזהב ודממה... / ולא רע כי השלט הכבדי בחומת העיר; / ולא רע כי ערב במרום הר ואנחנו בעמק — — — / בנת, ההלך?

ויהי כי סימו דברם וצחקו אז: היה, התעות המשיח: כמי שנחתך בסכין. / גם אני התעותי, כמי שנחתך בסכין. / אלו קמו עליו בסכין ותקעו בו בלב — וזנק עם סכין בלבו מעל לגופיהם. / אך יען בלעג דקרוהו — נצחוהו אזי, / הרוכלים. / ואני שמעתי שואל בדס-פה: ואים הדורות שחכו לבוא, / שקראוני מרומא, משרה-הקשת-שליטוס אל סף המלכות? / ואני שמעתי גומר: אין אתי הדורות... אבוי לי, אבוי. / ואבוי לך, ארצי, בשני עברי הירדן!

וישט המשיח ויט את דרכו — ואל אן לא יורע אני, לא יודע אני, המספר. / אולי הוא התן המילל פה בכרמי ננע... / ואולי הלך לו לכדירות בכודר-מכל-מכריה-העולם: / למכר-מצדה... / ושם הוא יושב בלי כסות. / השרב בו דולק והגוף כה סטיף... הוא יושב. / וכנסת-זכוכים לוקקים בשוחות... הוא יושב. / והליל מצוה לרוחות ערבה להעלות ממיים-המלח המת ולנשף בנחיריהן/ עלי פצעיו של האיש המורד, היושב — — —

אולי לא... אולי בי הוא נכנס: הוא יושב בצלעות ולוהט חוכם ונוהם כדבוק הארץ. / ואני לא מגיד לאחר מחבואו בצלעות. / ואני מאכילהו בשר מן החי ומשקהו דם טוב מני יין. / ואני מגנן לו כעמק מאד עלי צילו: / קינות וסליחות ותפלות מאבות-אבותי. / ובצאת לבנה כפני הנכואה בין זיתים, אני מגנן לו כעמק מאד על עגב:

יפה היא, יפה ירושלים שלך, הנצחית, / בהוד לבנה כבילות מלכות בית-דוד. / ודורות-ישראל עטופי-טליתות ובנגה מפחיד בראשם/ אני רואה מחכים למאסף — — —

עדי סמרמרת סומרת דק-דק בשוקי ועומקים לחיי וצרעי אז וחם בעיניים... / והוא בצלעות מתיפח — — —

אולי לא... אולי הוא היה זה, אשר על ברמות נשר מנחל-קדרון/ ועץ, עג עגול על פני הר הבית ויכן. / אני ואיתי אותו עג עגול ושמעתי בכיו. עוף בוכה... ואמרתי אזי: עוף בוכה, האין זאת/ אחרית-התחולת, עגול-הפרידה: / הסיסם? / משיחות-ישראל כדמות עוף מהר הבית נפרדת... / והנשר סיס עגול ויעף אל הים. / עף בלי משק-כנפים ויהי כה אפל. / אולי לעיר-טיטוס, לקשת-השער שם שב: / שוב גוף, לא-נראה,

לעיתוי נכון. אינני רואה מתי יגיע העיתוי הזה. יש מנהרה שאינה באה לפגוע באיש, להיפך, היא באה לפתח את הגישה שלנו ואת הזיקה שלנו לירושלים ולכותל — ופתיחתה מתעכבת. אני פונה אליך, אדוני שר המשטרה, להורות לקראת חג הפסח על פתיחת מנהרת הכותל.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אני אחראי להוצאת האשפה בירושלים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
למה "הוצאת אשפה"?

שר המשטרה ח' בר-לב:

מדובר במנהרה להוצאת אשפה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

מדובר במנהרה לסיוור בנככי הכותל, המוסתרים היום. לא מדובר בהוצאת אשפה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

גם לזה אינני אחראי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

נכון, אבל האישור צריך להינתן על-ידי המשטרה. משרד הדתות מחכה לאישור ממשר המשטרה. אנחנו מבקשים, שלקראת חג הפסח תיפתח מנהרת הכותל וכך יוכלו אלפים ורכבות היהודים, שיעלו לרגל, יוכלו לעבור במנהרה הזאת. אין שום טעם ואין סיבה לחכות לעיתויים. אנחנו יכולים לחכות עשר שנים לעיתוי המתאים, והמנהרה הזאת לא תיפתח.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו כבר רוצים לראות את האשפה שבקצה המנהרה.

השר מ' גור:

שיבואו אלפי יהודים בלי מנהרה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

בעזרת השם, יבואו. נראה שעם ישראל לא יזניח את הכותל כיום חגו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת לוי. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת בנימין כן-אליעזר.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במקום נסות לנתח את הסיבות העמוקות, המדיניות, הרוחניות והמוסריות שגרמו למצב המשפיל שבו נמצא היום הר-הבית, אני אקרא היום את שירו של משרור המשוררים, אורי צבי גרינברג. שם השיר הוא "באוזני ילד אספר", ואותו כתב המשורר, או, יותר נכון, חוה, עוד בקיץ 1930. היום, אחרי כ-50 שנה, אחרי קום המדינה ב-1948, אחרי שחרור ירושלים ב-1967 — היום, ב-1989, הנכואה שבו מחרית גו ומחרית לב.

"באוזני ילד אספר: ילד עברי, בכיתי בציון המשפלת. ערב. במרום. אני שח — ואתה לברכי. / לך, חביבי, אספר את ספור-המעשה במשיח הטוב שלא בא. / לגדולים פה ממך לא אספר, חביבי. / לגדולים אין עינים כאלה ויקר שכוה אשר בעיניך. / גדולים לא יקשיבו כמון, אטמם מאד הגורל בציון, ונפשם משולה למנורת כלי-חרס בכפר... / ויוגנום לא יורח בשתי רמעות נפלאות כאשר בעיניך; / ולא אוכל נשק במצחם כאשר במצחך בעת אספר את ספור האסון במשיח — — —

הוא לא בא, המשיח... כנשר הוא עף מעל לתהומות-הדמים. / אני שמעתי כיום ובלילה את משק-כנפיו. /

אִי־אפשר, משום שקרה מקרה או מקרים חריגים, להפוך את הקערה על פיה ולשכוח את תרומת המשטרה. יש לשפוט לפעמים גם שפיטה קשה וכואבת, אך בראייה כוללת.

אני רוצה להניח, וכמעט בוודאות, שתמונה כזו לא תחזור על עצמה.

צריך להבהיר לתושביה הערכים של ירושלים, שמה שקדוש להם — קדוש גם לנו; ובמקומות אלו אל תשחקו אתנו בפוליטיקה. השאירו מקומות קדושים אלו מחוץ לזירת המאבקים הפוליטיים. יש די זירות אחרות בשטח. זו זירה שיכולה רק להביא לאסקלציה ולמרחץ דמים.

לחוקף אני רוצה לומר: טוב שגניתם, ועל כך כל הכבוד לכם, אך עליכם להחליט אם אתם אחראים למתרחש בהר־הבית, כן או לא. אם אין לכם יכולת לשלוט במתרחש — תאמרו לנו: אם יש לכם יכולה — הרי הייתם צריכים למנוע את מה שקרה.

אני יודע מה מתכוונת המשטרה לעשות ומה מתכוון שר המשטרה להורות. זאת אני חייב לומר לך, אדוני שר המשטרה: אתה חייב לעשות הכול כדי להבטיח שלא יקרה שוב מקרה דומה לזה בהר־הבית. זאת אפשר להשיג עליי כמה דברים, ולפתוח לחקופה הקרובה.

צדקת בהחלטתך למנוע כינתיים כניסה מכל אלו שאינם גרים בירושלים. עם כל הצער והכאב, אני אומר לכם, ובאחריות, זה היה מארב מתוכנן, מאורגן, אנשים הוסעו באוטובוסים מחלקים מסוימים של הארץ — מיהודה, משומרון ומעזה — כדי להפוך את הר־הבית למקום של מרחץ דמים. אני אומר זאת באחריות מלאה.

לכן, טוב עשית שהחלטת שאין עוד בשלב זה כניסה להר־הבית לתושבים ערבים, וזאת אלה שגרים בירושלים.

לפי דעתי, אין לך ברירה בתקופה הקרובה, אלא להורות על הפקרת תעודות הזהות — בין שזה יהודי, בין שזה ערבי — של כל מי שנכנס להר־הבית. לפי דעתי, אתה חייב להגביר את מנגנון הבקרה בכניסה להר־הבית.

אין לי צל של ספק, שמערך המודיעין חייב לעבור טלטלה מסוימת, הוא חייב להכין את עצמו גם למארכי פתע כאלה.

לסיום, אני בעד המשך המדיניות החכמה, שלפיה מוצבים פחות ככל האפשר שוטרים בהר־הבית, כי כניסה מראש וכניסה מסיבית רק מחמירות את המצב, ומראש.

אך ברגע שתחליטו לדיכנס, ברגע שיתחילו המהומות — חובה עליכם להיכנס בכוחות גדולים ולהביא למיצוי מקסימלי של חובת המשטרה להבטיח את קיום החוק והסדר במדינה מתוקנת. תודה רבה.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת בן־אליעזר. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל פנחסי, ואחריו — לחבר הכנסת שמואל הלפרט. אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת רפאל איתן.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, האירועים האחרונים של הפרעה ישירה לתפילת יהודים ליד הכותל המערבי אינם עוד אירוע במסגרת האינתיפאדה. זו הסלמה חמורה במצב, שלב חדש ורציני ביותר, המעיד על כך שחייבים לנקוט צעדי דרסטיים ביותר כדי למנוע התדרדרות זו.

בככליו לאלפים שנה ובראשו לעמקו: לתוך באר־הדמים העברית, כחוק־המשיח — —

שוב לאלפים שנה... מי יודע אם לא."

הלואי, אדוני היושב־ראש, שהנבואה הזאת לא תתקיים.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין בן־אליעזר, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל פנחסי.

בנימין בן־אליעזר (המערך):

אדוני היושב־ראש, אדוני שר המשטרה, כנסת נכבדה, צר לי על מה שקרה ביום שישי האחרון אין לעבור לסדרהיום.

ה"חמאס" תכנן, ארגן מאות צעירים מעזה, מיהודה ומשומרון, הכין מארב מוצלח והביא להתפרעות של מאות רבות של צעירים וצעירות. הם פרקו כל עול, קרעו דגלי מדינה, הגניפו דגלי אשף, הכו במחכמה ובכל מי שהיה בחוכה, ובלא שום הבחנה. הלהט הלך והתגבר ואבנים עפו לכיוון רחבת הכותל המערבי. מתפללים יהודים נפצעו, שוטרים, צלמים ועיתונאים נפצעו.

הדבר קרה בירושלים, ירושלים בירת ישראל. איש לא התגרה בהם, איש לא הפריע להם, וודאי שהם לא הופיעו בתפילתם. נהפוך הוא, המשטרה — ממה שלמדתי — כיבדה את קדושת חג הרמדאן ומתוך הכנה עם החוקף לא מנעה כניסת ערבים מכל חלקי הארץ הזאת, לא מעזה, לא מיהודה, לא משומרון ולא מכל מקום אחר.

יתירה מזו, המשטרה גם לא הכניסה כוחות גדולים אל שטח הר־הבית, על־מנת ליצור אווירה נוחה ורגועה. המתפרעים, לעומת המשטרה, צד לי, ניצלו לרעה את יחסה הטוב של המשטרה, עשו בהר־הבית וברחבת הכותל ככשלהם ושמו לצחוק וללעג כל מה שמצוי תחת הכותרת של מדינה ריבונית, חוק וסדר והזכויות המיוחדות לבני כל הדתות לחופש פולחן במקומות המקודשים להם.

מה שקרה, אדוני שר המשטרה — אסור שיקרה שוב. יש להפיק לקחים, ומחר, המדינה חייבת, כאן והיום, לקבוע את הנורמות, ועל הנורמות האלה יש להיאבק עד הסוף, יהיה המחיר אשר יהיה, כי זו מדינת חוק ולא אנרכיה.

אני, כאן, מעל בימה זו, רוצה לקבוע, שאין שום קשר בין מה שקרה ביום שישי לבין הנושא הפוליטי.

לי אין שום טענות כלפי המשטרה. ההיפך הוא הנכון. אין עוול גדול יותר מאשר לתלות את קולר האשם בצוואר המשטרה. וכאן, בכנסת, יש לראות את התמונה הכוללת, כשמביטים על התמונה בכללותה מבחינתה של ירושלים ופעילות המשטרה בה, אסור לשכוח ולו לרגע את תרומת המשטרה להרגעת הרוחות בעיר זו וגם בסביבותיה. אסור לשכוח מה עשתה המשטרה בחודש השני למהומות, כאשר היא נערכה עם שוטרים רבים במזרחה של העיר והביאה בה לרגיעה יחסית. היא היתה זו שנערכה הכי מהר והכי טוב הן בפריסה של הכוחות, הן בארגון והן בשליטה, ולמעשה המשטרה גם היתה הראשונה להתעשת, והכול בלי אבדות ובלי הרוגים.

לא אכחד, אדוני שר המשטרה, היה לנו כאן תקר מודיעיני, ואִי־אפשר לעבור על זה לסדרהיום. צריך להסיק מסקנות כתבונה, להיערך מודיעינית מול מצבים כאלו, ובינתיים — לקבוע שורה של הנחיות שיכטיחו אִי־הישנות מקרים מסוג זה.

שמואל הלפרט (אגורת ישראל):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, ההתפרעות החמורה שהיתה בערב שבת שעברה ליד הכותל המערבי, המקום המקודש ביותר לעם ישראל, נסתיימה רק בנס בלא שנגרם אסון כבד. נקל לתאר מה היה עלול היה לקרות אילו פגעו, חס ושלום, האבנים הגדולות, שהשליכו אלפי הערכים המשולבים מהגדה ומהרצועה מעל הרה"בית, במתפללים שהיו ברחבת הכותל. העובדה שרק שלושה מתפללים נפגעו מלמדת, שאכן רק בדרך נס נמנע אסון כבד. שכן מדובר במאות אבנים גדולות, שהושלכו בפראות, בפעולה מכוונת ומתוכננת מראש.

אין ספק, שההתפרעות הזאת היא שיא חדש בהתקוממות הערבית, שגם באזור זה כבר ידעה השלכת אבנים על שוטרים בהרה"בית, הנפת דגלי אש"ף ועוד. הדבר בא להזכיר לנו, כי בסופו של דבר, המאבק הפלשתיני שם בראש מעייניו את ירושלים כבירת המדינה הפלשתינית ואינו מסתפק בהשלכת אבנים בשכם, בג'נין וכיריחו.

נתאר לעצמנו מה היה קורה אילו השליכו יהודים אבנים גדולות כאלה, ובכמויות הגדולות שהושלכו אל רחבת הכותל המערבי, על ערכים במסגד בהרה"בית. לא צריך להיות בעל דמיון מפותח כדי לשמוע את זעקות העולם הערבי על התנכלות ישראל לחופש הפולחן ואת הגינויים שהיו ממהרים להגיע מכל בירות העולם, שלא ליברל הסערה שהיה הדבר מעורר בתקשורת העולמית והישראלית גם יחד. אבל, כאשר כיוון האבנים המושלכות הוא כלפי יהודים, המצב שונה: אין גינויים בעולם, מזכיר האו"ם לא מצא לנכון לפרסם הצהרה כלשהי, ואפילו התקשורת הישראלית כבר הספיקה לשכוח את האירוע החמור.

לכן, טוב עשתה הממשלה בהחליטה ביום ראשון לנקוט את כל האמצעים כדי למנוע הישנות אירועים כאלה עד כדי צמצום, או אפילו מניעת, כואם של תושבים מהגדה ומרצועת-עזה למסגרים שבהרה"בית בימי שישי.

עלינו להבהיר לכל גורם בעולם, ובמיוחד לעולם המוסלמי, שלא נאפשר להפוך את רחבת הכותל לזירה נוספת בהתקוממות הפלשתינית. הכותל לא יפונה ממתפללי היהודים בגלל אלימות מוסלמית, ושום אכן לא תבריה יהודים מהמקום המקודש להם ביותר.

אני סבור, כי הגיעה השעה, שמערכת הביטחון, ואולי הממשלה כולה, ישקלו מחדש את העצמאות שניתנה לשלטון המוסלמי בהרה"בית. שלטון הווקף וגורמים מוסלמיים אחרים לא הוכיח את עצמו כגורם מרגיע, להיפך, הוא רק הביא לחסיסה ולהגברת המתח במקום. כלנו יודעים, כי הרה"בית הפך זה כבר מקור של הסתה ומרד, בעיקר בימי שישי.

מן הראוי להזכיר שוב ושוב, שמדינת ישראל היתה זו שנהגה ברוח לב מאז איחוד ירושלים והתירה לרבבות מוסלמים לבוא למסגרים בהרה"בית מדי יום שישי לקיים את מנהגי דתם. ישראל הבטיחה את חופש הפולחן במקומות הקדושים לנצרות ולאסלאם מאז מלחמת ששת-הימים, ואיש אינו יכול לבוא אליה בטענות בנושא זה. בשנות הכיבוש הירדני בירושלים היה המצב שונה לחלוטין. יהודים לא הורשו להתפלל ליד הכותל המערבי, בניגוד מפורש לסעיף 8 בהסכם שביתת הנשק עם ירדן. חלקים גדולים מבית-העלמין בהרה"בית נהרסו, כביש נסלל על חלק מהקברים שם, ומצבות נלקחו לבניין מחנות הלגיון הירדני בכפר אלי-עזריה.

ארץ-ישראל ידועה לכל אומות העולם כארץ הקודש. מאז ומעולם הביאו כל האומות בחשבון עובדה זו כבואם לדון ולהחליט בענייני הארץ. גם בתקופת הטורקים וגם בתקופת המנדט הבריטי היה הנושא של אכטת הגישה למקומות הקדושים אחד המרכזיים בנושאי הביטחון של הארץ.

אף מדינת ישראל, שלא זכתה לכך שהכותל המערבי, מערת-המכפלה וקבר-רחל ייכללו בגבולותיה עד למלחמת ששת-הימים, עמדה על כך, שבהסכמי שביתת הנשק עם המדינות הערביות ייכלל סעיף המבטיח את גישת היהודים למקומות הקדושים להם. כידוע, סעיף זה בהסכם שביתת הנשק לא בוצע. באה מלחמת ששת-הימים והמקומות הללו זכו להימצא תחת החסות הביטחונית של צה"ל.

ידוע, שהרגע המרגש ביותר במלחמת ששת-הימים היה הרגע שבו הגיעו הלוחמים לכותל המערבי. כלי התקשורת מרבים לשדר את התיאור הדריופוני של המאורע, כפי שהוקלט באותה שעה.

יהא ההסכם לשלום עם מדינות ערב אשר יהא — ואנו בעד הליכה רכה לקראת הצד השני כדי להגיע להסכמי שלום — איש איננו מעלה על דעתו, שאי-פעם בעתיד יוכל לחזור מצב, שבו יחדלו יהודים מלהתפלל בקביעות ליד הכותל המערבי, שריר בית-מקדשנו. העובדה, שבמסגרת האינתי-פאדה עולה על דעת תושבים ערבים לפגוע במתפללים ליד הכותל, מעוררת דאגה ומצביעה על כך שהמצב חמור ביותר.

שמחנו על כך שנמצאו מנהיגי דת ערבים שגינו את ההתפרעות הזאת ואת הפגיעה במתפללים. אנו רוצים לקוות, שלדבריהם תהיה השפעה על המתפרעים, אולם, לצערנו, אין אנו סבורים שאפשר לסמוך על כך. על הרה"בית ולידו חייבים להינקט אמצעי הביטחון המתאימים, שימנעו תקריות חמורות כגון אלו.

מקובלים עלי דברי השר הרב פרץ ודברי שרים אחרים בממשלה, כי אם תהיה סכנה לתפילת יהודים בכותל ובמקומות סמוכים, לא תהיה גם לתושבים הערבים גישה לשטחי הרה"בית. הניסיון להסיט את הדיון מהעיקר — חופש לדת ישראל — ולהיתפס לכיטוי לא-מוצלח זה או אחר שנאמר בעניין הוא ניסיון לברוח מהבעיה. הבעיה האמיתית היא, איך להבטיח גישה בטוחה של יהודים לכותל בכל ימות השנה, ואיך לעודד מתפללים להמשיך לבוא לשם גם במצב הנוכחי.

אנו מגנים בכל תוקף גישות אלימות של יהודים כלפי ערבים: במקום לשפר את המצב, הן עלולות להחמירו. ודאי שאין כל מקום לפעולות נקם באנשים חפים מפשע, ויש להסתייג מכך בכל לשון של הסתייגות.

אולם, כל זה אינו פותר את שלטונות הביטחון מאחריותם להבטיח את התפילה ליד הכותל ואת המעבר לשם. כך שלא יוכלו להפריע את תפילת מתפללי הכותל ואף לא לסכנם בדרכם לשם. יש להקצות לצורך זה את הכוחות הדרושים, לראות בכך משימה לאומית וביטחונית ראשונה במעלה, ולא להסס לנקוט את האמצעים הנחוצים ליישום העניין. אפילו אם הוא יכלול הגבלות ככניסה של ערבים לשטחי הרה"בית. יש גם צורך לתת את הדעת, כיצד לעודד את המשך התפילות הסדירות בכותל המערבי.

היור' ש' וויס:

תודה רבה לחבר הכנסת פנחס. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל הלפרט, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן.

חייבים לחדש תנופת התיישבות, להטיל מעמסה כספית כבדה על האוכלוסייה הערבית שבסביבותיה מתרחשים אירועים והתפרעויות, לגרש מתפרעים ומסיתים ועצורים מינהליים לארצות הערביות השכנות ולהטיל עונשים קיבוציים. יש להכביד על כלל האוכלוסייה כדי שזו תרסן את המתפרעים, ואם לא תעשה כן — הסבל על ראשה. התיווך שבכך נגרוז עוד אוכלוסייה לפעילות הוא חסר שחר ובסיס עובדתי. ההיפך הוא הנכון, בנתיא שהממשלה מסוגלת לקבוע מדיניות כמוצע ולהתמיד בה.

ולכל מציעי הפתרונות למיניהם מבית ומחוץ שאלה אחת: הלוא מדברים על שלום. על מה הערבים מוכנים לוותר תמורת שלום? שייצונו דבר אחד, לא נקבל תשובה, כי הם אינם מוכנים לוותר על שום דבר למען "שלום".

ולאמריקנים צריך להגיד מדוע שלום תמורת שלום אינו מקובל, כי הערבים כולם אינם צריכים שלום, אינם יכולים לעשות שלום ואינם רוצים בו. עלינו להבין זאת ולומר: בסדר, לא שלום, גם לא מלחמה. זה מצב סביר לאורך זמן, עד שיתגנה העולם הערבי.

ירושלים המזרחית והר-הבית במרכזה מהווים את יסודות המדינה הפלשתינית שבדרך ומוסדותיה. לא האמריקנים ולא הערבים יקימו מדינה פלשתינית, אלא ממשלת ישראל החלשה והנבוכה, שקומתה שחה מכל משב של רוח. כמו בהתיישבות: לא הטורקים הצליחו למנוע התיישבות, גם לא האנגלים, גם לא הערבים, רק ממשלת ישראל.

ואולי נוכח כל אלה ובראית עתיד שאינו רוד כלל וכלל — צריך לפרק את הממשלה, או שניתן יהיה להקים אחרת במקומה או שעלינו ללכת לבחירות מוקדמות. זו ברידה פחות רעה מכל בחינה שהיא, פוליטית, חברתית ואפילו כלכלית וביטחונית.

על מליאת הכנסת לקיים דיון יסודי וממצה בכל נושא ההתפרעויות נוכח תפקודה הלכתי של הממשלה.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל איתן. אדוני שר המשטרה, אתה מוזמן להתייחס להצעות לסדר-היום.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האירוע שהיה בהר-הבית ביום שישי האחרון הוא אירוע חמור שאין להשלים אתו ויש למנוע דוגמתו בעתיד. אולם, עם כל חומרתו, יש לראות בו אירוע חריג. במשך שנה שלמה, מ-24 באפריל אשתקד — שנה חסר שבוע — בכל יום שישי התקיימו תפילות של המוסלמים על הר-הבית, ומאז 22 באפריל אשתקד לא היתה הפרת סדר על הר-הבית. לפני שנה היו כמה ימי שישי של התפרעויות המוניות ואלימות.

הפעם הזאת העריכה המשטרה שבגלל הרמדאן, משום שכאותו יום שישי חלו עוד שני ימי אוכר — יום ייסוד הכעת הסורי וציון יום מותו של עבד-אל קאדר אל-חוסייני — תהיה העלייה להר-הבית עלידי המתפללים המוסלמים בהיקף גדול יותר מהרגיל. המשטרה העריכה שיעלו כ-15 — 20 אלף מתפללים, והיא נערכה בהתאם. היא באה בדברים עם מנהיגי הווקף, עם המופתי ועם המנהלים שם, והזהירה אותם, קיבלה מהם הבטחה שהם ישמרו על הסדר, שהם לא יחרגו בדרשויותיהם מנושאי דת. המשטרה החליטה, ובצדק, שלא לסגור את הר-הבית בפני תושבי השטחים או לנקוט צעדים חריגים שעלולים היו להתפרש כפרובוקציה או כהתגרות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההתפרעות החמורה והשלכת האכזבים על המתפללים בכותל עוררו את דעת הקהל בארץ לא רק לעצם השלכת האכזבים, אלא גם למשמעויות שמאחוריה. כבר הזכרתי את השאיפה המוסלמית לגבי ירושלים כבירת המדינה הפלשתינית, ובוודאי יש לעניין השלכות נוספות.

על הממשלה לעשות הכול כדי להבטיח בצורה ברורה וודאית את שלום המתפללים ליד הכותל המערבי. במיוחד נכונים הדברים לימי שבת ומועד, וכן לחג הפסח, הבא עלינו לטובה. כאשר מאות אלפים ירצו לפקוד, כמדי שנה, את שריד בית-מקדשנו.

בהזדמנות זו אני חייב להזכיר את הפרובוקציה שניהלה ביום חמישי שעבר קבוצת נשים רפורמיות, שביקשו לשנות מהסדרים הנהוגים ברחבת הכותל, והיה צורך בהתערבות המשטרה כדי למנוע זאת מהן. לא כאן המקום לדון בפרטי העניין, ובוודאי עוד תימצא לכך המסגרת המתאימה, אך הגינוי הכללי מצד כל הרבנים ואישי הציבור בירושלים ומחוצה לה למעשה זה מלמד, כי הוא פגע בקדושת הכותל.

נתפלל לקדוש ברוך הוא, שיפרוס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת הלפרט. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק זי'אד.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אירועי הר-הבית אינם הפתעה. הם ביטוי ליכולת ההסתה והשהיכה על רקע דתי לצרכים לאומניים באמצעות אלימות, הידועה משכבר הימים. כחולשת השלטון כן עוצמת ההתפרעויות, לא יותר ולא פחות.

מי שמתפרס, מתחיר, מסתחר מאחריות ומחפש תירוצים והסברים, מעורר את הערבים להתפרעויות אלימות. מי שאינו מבין, שהתשובה על אלימות היא ממשל חזק, הידוע ומוכן להשליט חוק וסדר, גם בכוח הזרוע — יופתע השכם והערב. וחמור יותר מכך: אל יופתע כאשר אנשים הנפגעים מחוסר האונים של הממשלה לוקחים את החוק לידיים ונוקמים את נקמתם.

מי שרוצה למנוע רצח כנקמה, ידאג לכך שיתקיים הביטחון לאזרחים כולם. אם לא יהיה ביטחון לאוכלוסייה היהודית, סביר להניח שתהיינה תקריות דומות לזו שהיתה ליד שער-יפו.

עד היום, מאז תחילת חודש אפריל, היו ביהודה ובשומרון 77 מקרי תקיפה לסוגיהם של אזרחים עוברי אורח בדרכי התחבורה. או שתופסק תחבורה ערבית בכבישים האלה או שהשלטון יופתע שוב מאלימות שכנגד.

מה מתכנתת הממשלה לאורך זמן? האם יש תוכניות להפסיק את ההתפרעויות, להבטיח תנועה בדרכים, למנוע הצתת יערות ושרות? הלוא רק אמתול פרסמו בשמחה גדולה את פריסת המערכת לאבטחת יערות, ובאותו יום הציחו את היערות בגלכוב מתחת לאפס של המאבטחים האלה.

עד כמה שניתן לראות, לשמוע ולהבין, הממשלה מיטלטלת כעלה נידף ברוח ללא יעד ומטרה. כל הפעילות המדינית סביבנו ונגדנו מקורה באי-יכולתה של הממשלה להראות ולהפגין שלטון תקין, חזק ועקבי. לעתים נדמה, שהשיטה המקובלת והנפוצה מקורה בתסביכי גלות ושתדלנות. איזה הסבר אחר יש למחדלי הממשלה?

היו"ר ש' וייס:

אני מבין שהשר מבקש להסתפק בהודעתו.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, אני עדיין לא סיימתי.

אומר רק כמה מלים לגבי ירושלים. יש אנשים שאומרים: ירושלים מחולקת; יש אנשים שאומרים: ירושלים מאוחדת. אני חושב שלכל דעה יש תימוכין בשטח. מי שרוצה לטעון שירושלים מחולקת, שיש "שתי ירושלים" — יש לו על מה לסמוך. במזרח-ירושלים רוב התושבים הם ערבים, כמעט-ירושלים רוב התושבים הם יהודים. זו כבר חלוקה מסוימת. במזרח-ירושלים החנויות פתוחות רק שלוש שעות ביממה — כמעט-ירושלים הן פתוחות במשך כל שעות העבודה. זוהי חלוקה. במזרח-ירושלים יש מדי פעם הפרות סדר על-ידי יידי אכן, חסימת דרך צדית וכדומה — כמעט-ירושלים כמעט שאין.

מי שרוצה לטעון שירושלים היא מאוחדת — ואני טוען שירושלים מאוחדת — גם לו יש על מה לסמוך. הכבישים פתוחים, אפשר להגיע לכל אתר ואחר, 5,000 תושבים ערבים ממזרח-ירושלים מיהרו לשלם מסים כדי לזכות ב-5% — 10% הנחה, השירותים שהמדינה והעירייה מספקות ניתנים למזרח-ירושלים כסדרם — פיננו אשפה, תיקון טלפונים, חשמל וכן הלאה.

נכון הוא שביקור תיירים וטיילים במזרח-ירושלים אינם כחמול שלשום, אבל אין זו תוצאה של מצב אובייקטיבי. זוהי תוצאה של פסיכוזה, של גישה שאזרחי ישראל החליטו עליה. אני חושב שהיא מוטעית, והיא באמת גורמת להרגשה כאילו מזרח-ירושלים הוא אזור פרובלמטי שלא כדאי להיכנס אליו.

אני אומר במלוא האחריות: תיירים המגיעים למזרח-ירושלים מטיילים בה ללא הפרעה. אתם יכולים לראות בכל שעות היום חירות הולכת לבדה, זוג מטייל לבדו. לצערי, הרוב הם תיירי חוץ, ועל-פי הרוב גויים. אבל אובייקטיבית — הדבר אפשרי.

אני קורא לאזרחי ישראל, במיוחד לחברי תנועות נוער, לחלמירי בחי-ספר, לחוגי מטיילים למיניהם, דווקא בתקופה של חופשת הפסח לעלות להגל, לסייר במזרח-ירושלים, להגיע לכל אתר וליהנות מן הנוף ומן האוויר.

אינני יכול להבטיח, שלעולם ובשום מקום לא תהיה איזו הפרת סדר. אני יכול לומר, שכדרך כלל זה לא קורה.

אולם, חברי הכנסת, אנו חייבים לזכור, שהמאבק שלנו לא הסתיים. ראינו גם משהו שידה אכזבים על אוטובוס בצומת-אכדיה. לצערי, היום היה בחיפה התחתית, ליד כת-גלים, מקרה של יידי אכזבים על רכבת. אז מה? אנחנו נאמר שחיפה מחולקת? נאמר שלא כדאי לנסוע לחיפה?

המאבק לא נגמר, ואין למאבק הזה פתרון של "זכנג וגמרנו". כל חברי הכנסת הפותרים פה את העניין בהבל-פה ובידי חזקה, יסלחו לי. אינני מכיר צעד אחד או גישה אחת שיכולים באפס זמן ובשיטה מסוימת לפתור את הבעיה בתקופה קצרה. יש לנו בעיה שלפתורנה יש צורך, מצד אחד, כעמידה חזקה ובאורך רוח, ומצד שני — כחיפוש אחרי פתרון מדיני.

אני מציע לעצמנו, שלא להיכנס לטראנס, שלא להגויס לצרכים פוליטיים ולגרום לכך שירשאלים יחליטו: למה לי בתקופה הזאת ובמצב כזה, כאשר חברי כנסת אומרים שהעיר מחולקת, למה לי להיכנס למזרח-ירושלים?

מה שקרה באותו יום שיש הוא, שאכן הגיעו כ-25,000 אנשים — כלומר כ-5,000 או יותר מעל המספר המוערך — התפילה עברה בשקט, ההטפות של כוהני הדת עסקו בענייני דת, ואחרי התפילה עזבו ההמונים כרגיל את הרה"בית. על הרה"בית נשארו כ-700 מתפללים, בעיקר צעירים ונשים, אשר החלו להקיף את המסגדים ותוך כדי כך לקרוא קריאות מעודדות ומסיתות ולהניף דגלי אש"ף. היה להם גם דגל ישראלי שאותו הם שרפו, ולאחר זאת החלו צעירים ליידות אכזבים לעבר נקודת המשטרה שעל הרה"בית, לעבר המחכמה, גג המחכמה, שעליו מוצבים כלי התקשורת, הטלוויזיות, וגם במסלול גבוה לעבר רחבת הכותל.

המשטרה נכנסה מייד לפעולה בכוחות גדולים, בכוחות מספיקים, תוך שימוש בגז מדמיע ובכדורי גומי. הצעד הזה פיזר את המתפרעים מייד. חלקם ברחו ויצאו מהרה"בית, חלקם נכנסו לתוך המסגד. בזה חוסלה ההתפרעות.

התוצאות: נפגעו ליד הכותל יהודי ויהודייה מאכזבים; נפגעו חמישה שוטרים, שלושה מהם בצורה קלה, שניים בצורה יותר רצינית; נפגע צלם טלוויזיה; נפגעו מכדורי גומי ארבעה מתפרעים, ביניהם גם המתפרע הראשי, המסית הראשי; נעצרו אכזב ההתפרעות הזאת 37 מתפרעים. מבין 37 המתפרעים — 27 תושבי השטחים ו-10 צעירים ירושלמים. יוגשו נגדם כתבי אישום. חלקם עצורים עד לרגע זה.

אם כן, האירוע החמור הזה התרחש לאחר שנה שלמה שבה לא היה אירוע משמעותי בתפילות יום שיש. אחרי האירוע הזה אנחנו ננקטים צעדים מספר, לא את כל הצעדים האפשריים. קיימת אפשרות חוקית לנקוט צעדים קיצוניים מאוד, עד כדי איסור עלייה להרה"בית. אנחנו לא ננקוט ביום שיש הקרוב את כל האמצעים, אבל ננקוט אמצעים, והעיקריים שבהם: תושבי השטחים הבאים מחוץ לעיר לא יוכלו לעלות להרה"בית; מי שירשו לעלות, יפקידו את תעודות הזהות שלהם; המשטרה לא תימצא על הרה"בית, אבל היא תהיה בכוחות מספיקים כדי לדכא כל הפרת סדר, ומייד.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת כדי לפנות לאלה המנהלים את הווקף, כדי לפנות אל אזרחי ירושלים, אל תושבי מזרח-ירושלים המוסלמים, ולקרוא לשמירה על החוק ולמתנות. הפרות סדר המנויות כאלה ואלימות גוררות, או יכולות לגרום, לחגיגה קיצונית נגדית. עדיין איננו יודעים אם הרצח בשערי-פז אתמול היה על רקע הזה, או עשה זאת סתם משוגע, או אדם בעל רקע פלילי. עדיין איננו יודעים — אבל אין ספק שהתפרעות כמו זו שהיתה ביום שיש יכולה להביא גם להתייחסות קיצונית.

אני בטוח שאני מבטא את דעת כל חברי הכנסת כאשר אני פונה לכל הצדדים לשמור על החוק, להימנע מצעדים אלימים ובלתי חוקיים שאינם יכולים לפתור דבר. הפתרון למחלוקות לא יכול להיות על-ידי התפרעות על הרה"בית ולא על-ידי רצח אנשים סתם. הפתרון יכול להיות רק אם ישמרו על החוק וינסו למצוא דרך של הידברות, דרך של הכנה.

על כל פנים, המשטרה היא המופקדת על קיום החוק, המשטרה היא המופקדת על שלום הציבור, והיא נתונת את כל הצעדים החוקיים המתחייבים. אני מקווה מאוד שלא יגררו את המשטרה לכך שהיא תיאלץ לנקוט את כל הצעדים העומדים לרשותה. אני שב ואומר: ביום שיש הקרוב ננקוט צעדים נוספים, לא את כל הצעדים. אני מקווה שלא יכריחו אותנו לנקוט את כל הצעדים שיבטיחו את קיום הסדר.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
אני מבקש להעביר את הנושא לוועדת הפנים.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת רפאל איתן, אתה מסתפק בדברי השר?

רפאל איתן (צומת):

אני מציע לקיים דיון במליאה.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת תופיק זיאר — הוא לא היה כלל באולם.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

היו"ר ר' פנחס:

לא שאלתי אותך? סליחה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אם מחליטים להעביר את הנושא לוועדה, מעבירים את כל ההצעות.

היו"ר ר' פנחס:

כן, ברור. שכחתי לשאול את חבר הכנסת בן-אליעזר, ואתו הסליחה. האם אתה מסתפק בדברי השר?

בנימין בן-אליעזר (המערך):

סלחתי לך, ואני מסתפק בהודעת השר.

היו"ר ר' פנחס:

לחבר הכנסת פרוש יש הצעה אחרת לגבי הצעתה לסדר-היום של חברת הכנסת שולמית אלוני. אומרים לי כאן, חבר הכנסת הרב פרוש, שאינך יכול להציע הצעה אחרת, כי חברת הכנסת שולמית אלוני הסתפקה בדברי השר, אבל היא ביקשה להעביר את הצעתה לוועדה, כמו את כל ההצעות האחרות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמרתי, שאם יוחלט להעביר את הנושא לוועדה, זה חל על כל ההצעות, אבל לא היחה הצבעה.

היו"ר ר' פנחס:

אינני יכול לקיים הצבעה לפני שחבר הכנסת פרוש מציע הצעה אחרת. נשמע אותו, ואחר כך נעבור להצבעה. כל חבר כנסת יכול להציע הצעה אחרת.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אם ההצעה שלי היא להעביר את הנושא לוועדה —

היו"ר ר' פנחס:

אם ההצעה שלך היא להעביר לוועדה, הוא יכול להציע להסיר את הנושא מסדר-היום. בבקשה, חבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי את רשות הדיבור — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ר' פנחס:

אבל את אמרת, שאם יש חברי כנסת המבקשים להעביר את הנושא לוועדה — ויש להניח שחלק מחברי הכנסת מבקשים להעביר את הנושא לוועדה — יועברו כל ההצעות.

אולם, רבותי, העיר מאוחדת, וככל שנבקר יותר במזרח-ירושלים, כך גם ייראה הדבר כעובדה.

אדוני היושב-ראש, מאחר שהיו כאן הצעות רבות לסדר-היום, לא הספקתי לבדוק אם כל בעלי ההצעות לסדר-היום מוכנים להסתפק בהודעה שלי. אם הם יעשו כן, אשמח מאוד, ואם לאו, גם לא אתנגד לדיון בוועדה.

היו"ר ר' פנחס:

באילו ועדה, ועדת הפנים ואיכות הסביבה?

שר המשטרה ח' בר-לב:

אני מניח, שזו ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לשר המשטרה חיים בר-לב. אשאל תחילה את המציעים אם הם מסתפקים בדברי השר. אם לא יסתפקו בהודעת השר, אוכל למסור את רשות הדיבור להצעות אחרות. חבר הכנסת חיים אורון, אתה מסתפק בדברי השר?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

כן.

היו"ר ר' פנחס:

חברת הכנסת שולמית אלוני, את מסתפקת בדברי השר?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הואיל וזה סוף המושב, כן.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת רחבעם זאבי, אתה מסתפק בדברי השר?

רחבעם זאבי (מולדת):

אני מציע לקיים דיון במליאה.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת יצחק לוי, אתה מסתפק בדברי השר?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מציע שהנושא יועבר לוועדת הפנים.

היו"ר ר' פנחס:

אינך יכול להציע העברה לוועדה, אלא זה כפי הצעת השר.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

כהצעת השר.

היו"ר ר' פנחס:

חברת הכנסת גאולה כהן, את מסתפקת בדברי השר?

גאולה כהן (התחיה):

היושע מצא (הליכוד):

ועדת הפנים תתכנס אחרי הפגרה, חברת הכנסת גאולה כהן.

היו"ר ר' פנחס:

חברת הכנסת גאולה כהן, את מסכימה להעברת הנושא לוועדה, כהצעת השר? השר הציע להסתפק בדבריו או להעביר את הנושא לוועדה.

גאולה כהן (התחיה):

אני מסכימה לדיון במליאה.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת שמואל הלפרט, האם אתה מסתפק בדברי השר?

אהיה אחרון האחרונים שירשו לעצמם, חלילה, לעורר פניקה ולהפחיד. התאפקנו עד כה ולא דיכרנו כי לא רצינו ליצור אווירת פחדים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אבל למה הגענו? ללא כל ספק, בגלל שחיקתנו חדרו הטוריסטים הערבים והשתרשו בעיר העתיקה בירושלים, ואין זה סוד, כי אש"ף פועל בסתר וגם בגלוי בתוככי העיר העתיקה.

כבוד שר המשטרה, אני מקבל את דברך, שזה שנה לא קרה מה שקרה לפני שנה, אבל, כנגד זה, אתה יודע בדיוק כמונו מה נעשה במשך השנה הזאת בעיר העתיקה, מי השתמש שם ומי מסתתר שם ומי פועל שם ומי הפך את העיר העתיקה לבסיס של מעשים טוריסטיים בירושלים, מסביב לירושלים ובכל חלקי הארץ.

היו"ר ר' פנחס:

הרב פרוש, ניתנה לך רשות הדיבור במסגרת שלוש דקות, ואני מבקש ממך לסיים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

עלינו להכות על חטא על המדיניות שלנו, שבה התרכזנו רק ברובע היהודי בעיר העתיקה והפקרנו את כל חלקי העיר העתיקה. כל אלה שהלכו להתנחלויות ברחבי הארץ שכחו את העיר העתיקה בירושלים והשאירו אותנו מבודדים ברובע היהודי. חטאנו חטא כל יופור בכך שלא ננקטו אמצעים חריפים כשקרה משהו בעיר העתיקה. אל נשלה את עצמנו: אם לא ננקט עכשיו צעדים חריפים, דרסטיים, נגד אלה המרשים לעצמם לבצע מעשי טרור, ובמיוחד בירושלים, זה יהפוך לנושא מדיני. יעשו בירושלים אינתיפאדה ירושלמית מיוחדת, ויקשרו אותה עם המדיניות הגבוהה.

ארדוני שר המשטרה, לא באתי לבקר אותך. אתה מבצע את מדיניות הממשלה. אני פונה לממשלת ישראל בדרישה להחליט נקוט אמצעים חריפים ביותר כלפי כל גילויי ההתפרעות הטוריסטית בכל מקום שהוא, ועל אחת כמה וכמה בירושלים. הערבים צריכים לדעת, שאם הם לא ייתנו לנו להתפלל ליד הכותל המערבי — הריבונות על הרה"בית היא בידי ישראל, והיא יכולה להגיד להם: אם לא תיתנו לנו, לא ניתן גם לכם.

גאולה כהן (התחיה):

אבל מה עם הרבנות?

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת הרב פרוש. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת דראושה להצעה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן.

קריאה:

היו"ר ר' פנחס:

על זה ודאי שאפשר להציע הצעה אחרת. חברת הכנסת גאולה כהן אמרה, שהיא רוצה שהנושא יידון בוועדה, והוא מבקש להציע הצעה אחרת. על זה ודאי שאין ויכוח. היה ויכוח לגבי הצעתה של חברת הכנסת שולמית אלוני, כי היא אמרה, שהיא מסתפקת בשלב זה בדברי השר. עכשיו הציע השר להעביר את הנושא לוועדה, חברת הכנסת גאולה כהן הסכימה, וחבר הכנסת דראושה מבקש להציע הצעה אחרת. זה לפי התקנון וזה הנוהל.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ארדוני היושב-ראש, אמרתי שאני מסתפקת בדברי השר. אחרי ההצבעה, אם תתקבל החלטה להעביר את הנושא לוועדה, הנוהל הוא שכל ההצעות עוברות לוועדה, אבל בשלב זה אני מסתפקת בדברי השר.

היו"ר ר' פנחס:

אבל אינך יכולה להחליט להסתפק בדברי השר ולהציע להעביר את הנושא לוועדה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

ארדוני היושב-ראש, אולי תשמע את הצעתי ויתברר כל העניין? תן לי להשמיע את דברי.

היושע מצא (הליכוד):

אם יהיה דיון בוועדה, אינך יכול לומר שההצעה של חברת הכנסת אלוני אינה עוברת לוועדה.

היו"ר ר' פנחס:

לכן הרב פרוש יכול להציע להסיר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

ארדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני ביקשתי את רשות הדיבור כדי לומר את דברי, ואני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתה של חברת הכנסת מרת אלוני. כששמעתי את דברייך, גברת אלוני, כששמעתי איך דיברת על נושא רגיש כמו הכותל המערבי, המקום הקדוש הזה, שריד בית-מקדשנו —

גאולה כהן (התחיה):

המקום הקדוש הוא הרה"בית, לא הכותל.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— ואיך התייחסת למאורע החמור שהיה ביום שישי שעבר, נזכרתי כמה שפורסם בעבר על התבטאויותיך ביחס לכותל המערבי, ומכך נובע אולי נוסח דברייך בהעלאת נושא זריקת האבנים. מפני קדושת הכותל המערבי, וגם מתוך הכבוד המינימלי לכמת הכנסת, אינני רוצה לחזור על הדברים שאמרת בשעתך על הכותל המערבי.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לא נתווכח. אני רוצה לומר את דברי לגבי הנושא עצמו.

רבותי, אני רוצה לשאול אתכם: מה עוד נחוץ כדי לעורר אותנו מתרדמתנו, מאשליחותנו, כדי שנראה לאן מתדרדר הטרור הערבי, עד אשר העז תעוזה שטנית כזאת של זריקת אבנים מעל הרה"בית על המתפללים ליד הכותל המערבי, שריד בית-מקדשנו?

גאולה כהן (התחיה):

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אנו זוכרים — ואני, כיליד ירושלים, זוכר ולא שוכח — את הפרעות והמאורעות, את ההפרעות שהיו בדרך לכותל המערבי. אך אינני יכול להיזכר מתי הרהיבו עוז בנפשם לנהוג כך. גם בימים החשוכים של ממשלת המנדט הבריטי, בשיא השיאים של השתוללות הערבים, הם לא הרהיבו עוז בנפשם לנצל את רוממות הרה"בית כדי לזרוק משם אבנים על המתפללים ליד הכותל. היינו רגילים לכך שהתפרעו והפריעו ללכת בסמטאות המוליכות לכותל המערבי, אבל מהרה"בית לא זרקו אבנים על אלה שעמדו ליד הכותל המערבי.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ר' פנחס:

חברי הכנסת, זה התקנון. בבקשה, חבר הכנסת דראושה, במסגרת שלוש דקות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן מסדר-היום, כי דבריה מלאים הסתה נגד הציבור הערבי.

היו"ר ר' פנחס:

היא לא דיברה כלל נגד.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

קודם כול, אני חופשי לומר בשלוש הדקות שלי את מה שאני חושב, ואני רוצה לבקש להסיר את ההצעה שלה כי היא מסיחה כל הזמן ומנצלת כל כמה כדי להסית.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

הפעם, באופן יוצא מן הכלל, היא לא אמרה שום דבר —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היוצא מן הכלל שלה, חבר הכנסת פורת, ידוע.

אני רוצה גם לנצל הזדמנות זו כדי להצטרף לדברי הצער שהביע השיח' אל-ג'אמל לגבי המקרה שאירע ביום שישי. היה גינוי ברור מצד שיח' אל-ג'אמל, סגן המופתי, לגבי המעשה שנעשה.

אני אומר זאת גם כמסלמי. אנחנו מביעים צער על אותה התקפה שהיתה על המתפללים ליד הכותל. אנחנו נגד זריקת אבנים על מתפללים. אני חושב שבכוח, כמקום מקודש ליהודים, אסור לזרוק אבנים ואסור לפגוע במתפללים, כפי שאנחנו גם תובעים שלא לפגוע — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

ולא על מתפללים — מותר לזרוק אבנים?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אסור לזרוק אבנים על מתפללים ככלל — יהודים, מוסלמים או נוצרים. אבל כאשר אתה מתכוון לאינתיפאדה ולמאבק לגיטימי נגד הכיבוש — זה סיפור אחר. אתה יודע את העמדה שלי. אבל עכשיו אנחנו מדברים על זריקת אבנים על מתפללים, ואנחנו נגד זה, אנחנו מגנים זאת בפה מלא. אני מביע צער על מה שהיה ואני לא חושב שהמקרה המצער הזה צריך לדחוף לנקיטת צעדים חריפים וחמורים. כל הקצנה תגרום הקצנה נוספת, וכפי שהכוחל מקודש לכל היהודים, אדוני השר, גם מסגד אל-אקצה מקודש לכל המוסלמים, ולא צריך למנוע ממתפללים מכל הגדה המערבית ומרצועת-עזה לבוא ולהתפלל.

שר המשטרה ח' ברילב:

לא מנענו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

שמענו שנקטו צעדים.

שר המשטרה ח' ברילב:

לפני שבוע לא מנענו, ותראה מה קרה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מקווה, אדוני השר, שהמשיכו במדיניות של סובלנות שתביא לחוצאות חיוביות, ולא תיגררו לפרובוקציות שהוצעו בדברי חלק מחברי הכנסת, לצערי הרב, ובכללם חברת הכנסת גאולה כהן, הרוצה לגרור את המשטרה להתנגשויות מיותרות עם המתפללים. אני מקווה שהסטטוס-קוו שנשמר עד היום יישמר לטובת כל המתפללים, לטובת המוסלמים, לטובת היהודים ולטובת כולם.

היו"ר ר' פנחס:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. תחילה נצביע אם לקיים דיון בהצעתם של חבר הכנסת זאבי וחבר הכנסת רפאל איתן. הם ביקשו דיון במליאה, והשר הציע להסתפק בדבריו או להעביר לוועדה. אנחנו מצביעים אם לקיים דיון, ואחרי כן נצביע אם להעביר את הנושא לוועדה או להסירו מעל סדר-היום.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לקיים דיון בנושא

שהעלו חברי הכנסת ר' זאבי

ור' איתן — מיעוט

נגד — רוב

ההצעה לכלול את הנושא שהעלו חברי

הכנסת ר' זאבי ור' איתן בסדר-היום

לא נזקבלה.

היו"ר ר' פנחס:

עכשיו אני מצביע את ההצעה להעביר את הנושא לוועדה. אני מבין שגם חברת הכנסת אלוני רוצה להעביר את הצעתה לוועדה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

השר אמר שאם מעבירים את הנושא לוועדה, מעבירים את ההצעות של כל המציעים.

היו"ר ר' פנחס:

אם כן, יש לנו הצעה להעביר את ההצעות של חברי הכנסת יצחק לוי, פנחסי והלפרט לוועדה. מי בעד העברת ההצעות לוועדה?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי

הכנסת יצ' לוי, ר' פנחסי ור' הלפרט לדיון

בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

הם תמכו בתשובת השר.

היו"ר ר' פנחס:

כל חברי הכנסת שהסתפקו בדברי השר עשו זאת כתנאי. אם יש החלטה להעביר לוועדה — גם הם מצטרפים. עכשיו יש לנו שתי הצעות שצריך להצביע עליהן, אם להסיר את הנושא או להעביר לוועדה. אחת — של חברת הכנסת שולמית אלוני —

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, אני הצעתי שכל עשרת החברים

הצעות — להסיר או להעביר לוועדה. אני מעמיד אותן להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא
שהעלתה חברת הכנסת ג' כהן
בסדר-היום — מיעוט
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדה — רוב
ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת
הכנסת ג' כהן לוועדת הפנים ואיכות הסביבה
נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים עכשיו, לפי הצעתו של
השר, על העברת כל ההצעות לוועדה. ההצעות הן של חברי
הכנסת חיים אורון, יצחק לוי, בן-אליעזר, פנחסי והלפרט. מי
בעד העברת ההצעות האלה לוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי
הכנסת ח' אורון, יצ' לוי, ב' בן-אליעזר,
ר' פנחסי ושי' הלפרט לוועדת הפנים ואיכות
הסביבה נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

אני קובע שכל ההצעות הועברו לוועדת הפנים של הכנסת.

יסתפקו בהודעתי. אם לא יסכימו לכך כל המציעים, אמרתי
שכל ההצעות יכולות לעבור מבחינתי לוועדה.

היו"ר ר' פנחסי:

אכן כך אני עושה. מאחר שהיתה החלטה של רוב להעביר
לוועדה חלק מההצעות, מוצע שכל ההצעות, כהצעת השר,
יועברו לוועדה. יש לנו שתי הצעות שיש הצעות להסירן,
וחייבים להצביע על כך. להצעתה של חברת הכנסת שולמית
אלוני היתה הצעה להסירה מעל סדר-היום, ולהצעתה של
חברת הכנסת גאולה כהן היתה הצעה להסירה מעל סדר-היום.
על שתי ההצעות האלה נצטרך להצביע. אחרי כן, כל ההצעות
יועברו יחד לוועדה, אם תתקבל החלטה שלא מסירים אותן
מעל סדר-היום.

אני מעמיד להצבעה את הצעתה של חברת הכנסת אלוני.
מי בעד הסרת הצעתה? מי בעד העברתה לוועדה?

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא
שהעלתה חברת הכנסת ש' אלוני
בסדר-היום — מיעוט
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדה — רוב
ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת
הכנסת ש' אלוני לוועדת הפנים ואיכות
הסביבה נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

גם לגבי הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן יש שתי

י. הצעות לסדר-היום אירועי כפר-מנדא

היתה צריכה לנהוג בעירונות יתר ולמנוע את השתלשלות
העניינים שהביאה למצב מצער ומביש כזה. הזנחת הכפר
הערבי על-ידי השלטונות במישורים השונים — ביוב,
כבישים, מועדוני נוער, מתנ"סים ומגרשי ספורט — גורמת
תסכול מסוים בחברה הערבית, ובמקום להיאבק בדרכים
החוקיות והדמוקרטיות, היריבים הפוליטיים מוצאים פיצוי
על-ידי הטלת ייחוס זה כמאבקו נגד זה. אני קורא לתושבי
כפר-מנדא לזנוח את שיטות האלימות, להיות ריאליסטים
ולקיים סולחה בין המשפחות היריבות. כמו-כן אני מביע את
הערכתי — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
חבר הכנסת חסיין פארס, מותר לשאול אותך שאלה,
ברשות היושב-ראש?

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אולי אם היית מפנה את דבריך אלו תוך הליכה למקום,
כפי שעשו אחרים, היתה לכך יותר משמעות?

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
שכבתי חולה במיטה, אתה יודע. הייתי רוצה מאוד להיות
שם.

היו"ר ר' פנחסי:
חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעות
לסדר-היום מס' 809 ו-810: אירועי כפר-מנדא. חבר הכנסת
חסיין פארס. בבקשה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להביע צער רב
על האירועים שהיו בכפר-מנדא בשבוע שעבר.

המהומות היו על רקע הבחירות לראשות המועצה
המקומית. השימוש בכקוקי חבערה, שרפת הבתים וההרס
בכפר הערבי הם תופעות חריגות, ואינני רואה בהן תופעות
בראיות וחיוניות, אלא להיפך: אני מגנה זאת כפי שאני מגנה
כל צורה של שימוש באלימות.

תחרות על ראשות מועצה לא מחייבת שימוש באלימות.
במשטר דמוקרטי כל אדם יכול לנהל את המירוץ בדרכים
החוקיות והמקובלות: פרסום, שכונו, אספות וכיוצא בזה. אך
השימוש באלימות רק יכול ליצור איבה ושנאה בין היריבים
הפוליטיים. התנהגות כפי שהיתה בכפר-מנדא מחזירה אותנו
לתקופת "אלג'האליה" שקדמה לאסלאם.

משטרת ישראל לא העריכה כנראה נכונה את המצב כאשר
פרצה הקטטה הראשונה לקראת הבחירות. משטרת ישראל

רואים את התוצאה, אנחנו לא רואים את הסיבות להתפרצות של כל המתחים. השאלה היא, איך נמנע בעתיד מתחים כאלה.

זה לא רק עניין של הזנחה, כפי שאמר כאן חבר הכנסת פארס. אמרתי בראשית דברי, שכפר-מנדא איננו מהכפרים המונוניים, שאנחנו יכולים לראות בהם רק פינות של הזנחה. יש בו פינות רבות מאוד של אור. השאלה היא, האם החושבים החיים בכפרים האלה אכן הפנימו את הכללים הדמוקרטיים שלפיהם חיה מדינת ישראל. אם אנחנו חיים במשטר דמוקרטי, אנחנו צריכים להבין, שלמשטר הזה יש כללים כלשהם. אם אנחנו דוגלים בשוויון זכויות וחובות, ואני מאלה הדוגלים בכך, אנחנו חייבים לקבל גם את התוצאה שהבוחר מכתוב לנו, ואיננו יכולים להשלים עם התפרצות אלימה כזאת, שבצעם שמה לאל את כל השיטה הדמוקרטית שלנו.

אינני רוצה להאריך משום שאני מקווה, שגם המשטרה וגם משרד הפנים, וכמובן, גם הנכבדים מהכפר עצמו ומכפרים אחרים, גם ערבים וגם יהודים, יפעלו להחזרת הסדר בכפר הזה. אבל הדברים תלויים, קודם כול, בכני הכפר עצמם. לכן אני רוצה לפתח מכאן קודם כול אל אנשי הכפר, לא רק למשטרה ולמשרד הפנים, שאני בטוחה שהם יעשו סדר כנדרש. אני רוצה לפנות לבני הכפר משתי המשפחות, בין שהם שייכים למפלגה זו ובין שהם שייכים לאחרת. אמרתי, שבכפר הזה אין מנצחים ומנוצחים, יש בו רק מנוצחים, והנוק הוא קודם כול לכפר עצמו.

אני פונה לאנשי הכפר וקוראת להם לעשות כל מה שניתן לעשותו על-מנת להחדיר את השקט ואת הסדר. מה שכפר-מנדא זקוק לו היום הוא איחוד הכוחות ולא פירוד הכוחות. הוא צריך ללכד את כל הכוחות למען קידום הכפר ושגשוגו ולמנוע את הפירוד. גורלו של הכפר תלוי קודם כול בתושביו, לא במשטרה ולא במשרד הפנים. אני מקווה שהכפר ימצא את הדרך לחזור לעצמו. אני מכירה את כפר-מנדא ככפר שקט, ככפר היודע לדאוג לעצמו, ככפר המעורה במה שנעשה באזור ומקיים יחסים טובים מאוד עם האוכלוסייה היהודית באזור. אני מקווה שיתד: צלח לחזור לרקמת היחסים שהיתה בכפר וקיימת גם באזור. עליאף חילופי שלטון וככל שלטון שיהיה בכפר — אני אומרת זאת כחברת מפלגה גם לנבחרים ממפלגות אחרות — או לנו אם במהלך הבחירות והמאבקים על השלטון נשכח שמי שנבחר אחראי לכל הכפר, ולא משנה מאיזו מפלגה הוא.

אני מקווה שכולנו יחד נחזיר את הסדר לכפר — וככל שנעשה זאת מהר יותר כן ייטב. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה רבה לחברת הכנסת עדנה סולודר. ישיב שר המשטרה חיים בר-לב.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ריב משפחות וקטטות המוניות בכפר-מנדא הוא, לצערנו, תופעה שהתחילה כבר לפני יותר מ-10 שנים. בשנת 1977 היתה תקופה של קטטות, בשנת 1984 היתה תקופה של קטטות, ולצערנו, חזר הדבר גם סביב הבחירות האחרונות לרשויות המקומיות.

כפברואר שנה זאת, לקראת הבחירות או בעיצומה של מערכת הבחירות היו כמה תגרות המוניות בין שתי משפחות של שני מועמדים: האחד הוא ראש המועצה דאז והשני מועמד חדש. המשטרה נקראה למקום, המשטרה פעלה, נעצרו אנשים וגם הוגשו כתבי אישום.

עבר-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
היית יכול להפנות את קריאתך שם במקום מפה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היא תגיע אליהם. היא כבר הגיעה.

כמו כן, אני מביע את הערכתי לוועדת הסולחה המכובדת, ומבקשה להאיץ את תהליכי הסולחה ככל שניתן.

אני פונה לשר המשטרה בבקשה לדאוג לכך שמשדרו יהיה ער יותר לבעיות מסוג זו שהיתה בכפר-מנדא, ולנקוט צעדים הולמים לשם מניעת מקרים כאלה בעתיד.

ממשלת ישראל מתבקשת לפתח את היישוב הערבי באופן שווה ליישוב העברי, על-מנת להחליש את הרגשת התסכול בקרב האזרחים הערבים, שתוצאותיה היו שרפת ארבעת בתים, 17 פצועים ו-1979 עצורים.

אני פונה לממשלת ישראל וקורא לה לפתח בכפרים הערביים מועדוני נוער, מסנו"סים ומגרשי ספורט, כדי שהנוער ינצל את עתות הפנאי שלו לעניינים קונסטרוקטיביים, וכן להקים שיכונים לזוגות הצעירים, לקלוט את המשכילים במשרדי הממשלה השונים, לפתח תעשייה, לדאוג ביישובים הערביים לכל השירותים הניתנים ביישובים היהודיים, ולשלב אותם כיאות לדמוקרטיה הישראלית. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת חסיין פארס. כאותו נושא, הצעה לסדר-היום לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, מי שמכיר את הנוף הפסטורלי שבו נטוע כפר-מנדא, שאיננו מהכפרים הנחשלים והמונוניים, מתפלא בהחלט על המהומה שפרצה בכפר הזה, מהומה שקשה היה לצפות אותה מראש.

עומדת השאלה, מה מביא בימינו אלה לפעילות אלימה כל כך בכפר, שבדרך כלל הוא כפר רגוע? נראה, שהאירועים והאווירה בחברה שלנו, היהודית והערבית כאחת, אוצרים בתוכם רגישויות רבות מאוד, המחכות לשעת התפרצות. נראה שהבחירות — בדרך כלל מלווים אירועי בחירות בהסתה רבה מאוד ובהקצנה רבה מאוד — היו רקע לאלימות שהתפרצה בכפר הזה. אני אינני זוכרת אלימות אינטנסיבית כל כך. אני לא הייתי במקום לאחר האירועים, אני מתכוונת להיות שם, אבל אני מכירה היטב את המקום, וקשה לי להשתחרר מן התמונה שניבטה אלינו כמוצאי שבת ממרקע הטלוויזיה ומהעדות של תושבת הכפר על מה שאירע בו.

נדמה לי, שאיננו יכולים לעבור לסדר-היום על אירועים כאלה. החברה הערבית עוברת תהליכים רבים, פסיים וחברתיים. זה לא כבר היה דיון במליאה על הכפר הערבי והמגזר הערבי, העוברים כתון מספר שנים קטן מהפכה ותהפוכות, שבארוצות אחרות עברו אותם במשך שנות דור. נראה שהשינויים הם לא רק שינויים פסיים, הם גם שינויים חברתיים — מעבר לחיים מודרניים, מעבר ממשטר של חמולות ושל מוכתר לאורח חיים דמוקרטי. השאלה היא, באיזו מידה התושבים אכן מפנימים ומקבלים את אורח החיים הזה.

הקטטה פרצה בין שתי חמולות אחרי שהשלטון עבר מחמולה אחת לשנייה, אבל בקטטה הזאת אין מנצחים ואין מנוצחים. הייתי אומרת יותר מזה: נדמה לי שבקטטה הזאת כולם מנוצחים. כל בני הכפר, הנראה כמו אחרי קרב, אנחנו

במהלך הקטטות והפרות הסדר נעצרו 21 אנשים. עדיין עצורים 158 אנשים. אבל הנשים והקטנים שוחררו.

אני רוצה להצטרף לקריאה של שני חברי הכנסת שהעלו את ההצעות לסדר-היום לתושבי כפר-מנדא, שגם אני מכיר אותם, להניח את דרך האלימות. היו בחירות, נבחר מי שנבחר, ועד סוף הקדנציה הוא ראש המועצה. המועצה היא נבחרת וצריך לפעול בהתאם ולהתגבר על שנאות העבר ועל החשבונות.

מכל מקום, המשטרה גם כאן עומדת בתוך. אין לה שום עניין להכניס כוחות לכפר-מנדא, אבל למשטרה לא היה מנוס אלא לעשות כן. אני מקווה ששוב היא לא תיאלץ לבוא ולהשליט סדר במקום. האנשים שם הם אחראים, אנשים נבחרים, מבוגרים, ואנחנו, אחרי הכול, מתקריבים לסוף המאה ה-20.

אני מקווה מאוד שגל האלימות שהיה סביב הבחירות הללו הוא מאחורינו, ולא יהיה גל נוסף בבחירות שיהיו בעוד כמה שנים.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, ששני חברי הכנסת יסתפקו בהודעה שלי. אני מבין שהם מסכימים לכך.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לשר המשטרה חיים בר-לב, חבר הכנסת חסין פארס, האם אתה מסתפק בדברי השר?

חסין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת): מסתפק.

היו"ר ר' פנחס:

חברת הכנסת עדנה סולודר, האם את מסתפקת בדברי של השר?

עדנה סולודר (המערך): מסתפקת.

יא. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התש"ט — 1989 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הנקרא בלשונו הפרלמנטרית "חוק הכספים הייחודיים". אבל עם זאת, ההסתייגויות של היועץ המשפטי לממשלה ושל היועץ המשפטי לוועדה לא הקלו עלינו את המלאכה.

משום כך החליטה הוועדה להביא את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית במליאת הכנסת וללוות זאת בהחלטה של ועדת הכספים על הקמת ועדת משנה שבחן פרק מוקצב ומוגבל של שיש חודשים תדון בנושא ותשמע את כל הגורמים הרלבנטיים, כדי שבתום דיוניה היא תוכל להגיש מסקנות שיועברו למשרד האוצר ולמליאת ועדת הכספים להחלטתה. כל זה נעשה, כדי שהשיטה שלפיה הועבר התיקון לחוק השנה לא תחזור בשנת הכספים הבאה.

על דעת רוב-רובם של חברי ועדת הכספים, חלק גדול מהכספים הנקראים "ייחודיים" הם כספים שצריכים להינתן לגורמים המפעילים רשות חינוך ובדין הם צריכים להיכלל בתוך התקציב כסעיפים ברורים וגלויים. לא צריך לעבור את

אחרי שנתקבלו תוצאות הבחירות התברר, שנבחר מי שלא כיהן קודם לכן כראש המועצה. ב-6 באפריל, בערב, הגיעה קריאה למשטרה בשפרעם לבוא למקום כי מתרחשת שם קטטה גדולה. שוב היתה קטטה בין שתי המשפחות, בין שתי החמולות, נפרץ גם בית-קפה והתחילו להשליך שולחנות, כלי בית וחפצים אחרים. המשטרה הרגיעה את הרוחות. נעצרו 21 אנשים שהיו מעורבים בקטטה. היו שלושה פצועים מבין המתקוטטים שקיבלו טיפול בבית-החולים. מפקד המרחב שהגיע אישית למקום קיבל את הבטחת ראשי שתי המשפחות לשמירת הסדר והשקט.

זה החזיק מעמד יומיים בדיק. ב-8 באפריל שוב התקבלה קריאה למשטרה לבוא למקום כי פרצה שם קטטה גדולה. כאשר הגיעו השוטרים למקום, הם הותקפו באבנים. שני שוטרים נפצעו. נופצה שמישה של גיפ. המשטרה נאלצה לפזר את המוני המתקוטטים בגז מדמיע. אחד הבתים הוצת, עלה באש. שוב השתלטה המשטרה על המצב. באותו אירוע היא עצרה 51 אנשים שהיו מעורבים בקטטה. בין תושבי המקום היו שני פצועים שהובאו לבית-החולים.

כמובן, הגיעו נכבדים מן האזור, הרגיעו את הרוחות. הם אמרו: איננו עוזבים עד שלא חירגעו. הרוחות נרגעו. הנכבדים עזבו את המקום. אבל כעבור יום, ב-9 בחודש, שוב קיבלה המשטרה קריאה. היא הגיעה למקום. התברר שהוצתו חמישה בתים. בחקירה שנערכה נמצאו 17 בקבוקי תבערה מתוצרת בית שהציתו את הבתים. המשטרה נכנסה בכוח מספיק. היא עצרה 129 מעורבים, ככללם 14 נשים, שלוש קטניות ו-17 קטנים. הנשים והקטנים שוחררו בינתיים.

למקום הגיע ראש עיריית שפרעם, שהוא גם יושב-ראש המועצות המקומיות במגזר הערבי. כן הגיעו למקום נכבדים מסח'ין, מטורען, ממשאהב, מכפר-כנא. הם ישבו עם ראשי המשפחות. למקום הגיע לא רק מפקד המרחב אלא גם מפקד המחוז. כולם יחד הצליחו להרגיע את הרוחות עד כדי כך שראשי שתי המשפחות הודיעו ברמקול של המסגד לתומכיהם, שצריך להפסיק את המהומות ואת הפרות הסדר ולחזור למסלול חיים תקין.

היו"ר ר' פנחס:

אנחנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התש"ט — 1989, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת אברהם שוחט. בבקשה.

אברהם שוחט (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לאישור הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את התיקון לחוק התקציב לשנת הכספים 1989.

הצעת החוק נדונה היום בוועדה. לפני הדיון הנחתי על שולחן הוועדה חוות דעת של היועץ המשפטי לממשלה ושל היועץ המשפטי של הוועדה על הנושא הנדון. אודה ולא אבוש, שחוות הדעת הביאה לכך, שההחלטה בנושא היתה חייבת להיות מלווה בהחלטה משלימה.

חוות הדעת אפשרה מבחינה חוקית להעביר את החוק

המערך, שאיננו נוכח כאן היום — שייקבעו קריטריונים, ושהמצב הזה לא יימשך עוד. א.ב. זה נאמר לנו גם בדיון בפעם הראשונה, לפני ארבעה חודשים. אם אומנם הוקמה ועדת משנה על-ידי ועדת הכספים — היום רק הוחלט על הקמתה — הכנסת, במחילה מכבוד, תאשר היום תקציב לחצי שנה. אומנם יש מוסדות, שלגביהם הרחייה בקבלת התקציב תיצור קושי אמיתי, אבל בתוך חצי שנה, על-פי ההחלטה, יגובשו הקריטריונים, וביתרת השנה נפעל על-פי הקריטריונים הללו. כך תיבחן האמירה החוזרת ושנית, שכל הבעיה היא שאין מצליחים להרכיב קריטריונים.

אני רוצה להגיד לחברי הכנסת מה שאמר לי חבר כנסת ותיק ונבון לפני כמה דקות: גיוסם, אל תשלה את עצמך, לא יהיו קריטריונים — לא בעוד חצי שנה, לא בעוד שנה ולא בעוד שנתיים.

יאריר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אבל אינך מאמין, אתה ממשיך להשלות את עצמך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני ממשיך להשלות את עצמי, אבל למדתי בצעירותי, שלא להסתפק בחגורה אלא לחגור גם "שלייקעס". לצורך ה"שלייקעס" הללו אני מציע לאשר חצי תקציב, ובתוך חצי שנה לעבד קריטריונים. כולם יבינו למה צריך לסיים את העבודה, וכאשר יאומצו הקריטריונים, נאשר את יתרת התקציב.

יאריר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
האם אתה מציע אותו רעיון גם במסגרת אחרות?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני מציע אותו רעיון בכל המסגרות. אני מצהיר פה עכשיו, חבר הכנסת יאריר לוי, לפחות את עמדותי, שאם התקבל הצעתי זו ובחודש ספטמבר יהיו קריטריונים, אני אציע לסיים את שנת 1988/89 במתכונת הקיימת ולהחיל את הקריטריונים לגבי שנת 1990. אבל אם לא יופעלו קריטריונים עד ספטמבר השנה, נהיה בלילה שבין ה-28 ל-31 במרס 1990 בדיוק במצב שבו היינו באותו לילה לפני שבועיים. כדי לחסוך לך את כל הריצה הזאת, זאת הדרך היחידה כדי להוכיח לעצמך, לנו וחשוב יותר — למי שצופה בנו, את הדבר, אתמול נתקבלה החלטה בשני קולות נגד שלושה על 24 מיליון שקל לרשויות המקומיות. שניים נגד שלושה. חברי הכנסת כבר אינם באים לדיונים הללו. הם משאירים את זה כדי שזה יעבור איכשהו. העניין ייפסק לפחות אם תקבלו את ההצעה לאשר את החוק לחצי שנה: בתום חצי שנה נקבל קריטריונים, ועל-פי הקריטריונים נמשיך לפעול באופן מסודר ותיקן.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת חיים אורון, רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון שטרית, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלוני. קראתי קודם בשמך ולא היית נוכחת. מנמקים את כל ההסתייגויות יחד.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמה מחברי בכנסת אמרו לי: כל עוד אתה חדש, אתה מאמין בדברים שאינם ניתנים לביצוע. אני מודיע בזאת, שאמשיך להיות חדש כל עוד אני בכנסת, ומה שאני יכול לעשות הוא לפחות לצעוק, שמה שאנחנו עושים הוא רע. אפילו אם אינני מצליח לשנות, אמשיך לעשות זאת.

תהליך החקיקה שאנחנו עוברים היום, שלפיו סכומי כסף גדולים הוצאו מתקציב המדינה כאשר הוא הונח על שולחן הכנסת לאישור, ואילו דרך התיקון לחוק אנחנו מחזירים את הכספים האלה לתקציב.

לא יכולנו לקבל המלצות לעכב את העניין ולהעבירו לוועדות בהרכבים כאלה או אחרים. בסופו של דבר, בחלק גדול מהמקרים מדובר בכספים המיועדים למוסדות חינוך לילדים קטנים ולמבוגרים יותר. מוסדות חינוך אלה, מצבם הכספי מחייב התייחסות מהירה, שכן הם הופיעו בספר התקציב לשנה הקודמת וקיבלו הקצבה שוטפת, וכתוצאה מאותו לילה סוּר של גמר אישור תקציב המדינה לא הושלם הנושא, והכספים אינם בספר התקציב.

אני מקווה שוועדת המשנה, שהוחלט עליה היום בוועדת הכספים, תעשה עבודה טובה ויסודית, ואחת ולתמיד נוכל להגיע למצב, שמה שמגיע — ישולם ויתקצב, ומה שאינו מגיע — לא ישולם ולא יתקצב.

לפיכך אני פונה לכנסת ומבקש לאשר את התיקון לחוק התקציב, כפי שהובא לפניכם.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת אברהם שוחט, יושב-ראש ועדת הכספים. חברי הכנסת, יש כמה הסתייגויות לחוק. ראשונת המסתייגים, חברת הכנסת שולמית אלוני — איננה נוכחת. אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון לנמק את ההסתייגויותיו. בכקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לצערי הרב, במהלך החברות הקצרה שלי בכנסת הודמן לי לעסוק בנושא זה פעמים רבות, אינני זוכר כבר כמה פעמים, גם בדיון על התקציב הנוסף של שנת 1988 וגם במסגרת הדיונים על התקציב שהתיקיימו רק לפני שבועיים. אנחנו הצענו תיקון לחוק יסודות התקציב, המופיע בהסתייגות. תיקון זה מבטא את מיטב עמדתנו בנושא זה. זה תיקון פשוט, ברור וקצר. האומר ש"לא תיוחד תוכנית לאדם יחיד או לגוף יחיד אלא אם כן הם יחידים במינם". במלים פשוטות: מי שראוי, זכאי וצריך לקבל הקצבות למטרות שונות, מגוונות ורבות, בכללן חלק לא קטן מהמטרות המופיעות בתוך המסמך הארוך פה, יקבל אותן כדין. כנוהל מסודר, על-פי קריטריונים, מתקציבי המשרדים הקיימים לצורך המטרות הללו, והעניין יבוא על מקומו בשלום.

יש חברים במפלגות הדתיות, האומרים לי חזר ואמור: זה יעלה הרבה יותר. אין מחיר למה שהדבר הזה עולה לכנסת זו הפעם הרביעית במשך שלושה חודשים. אין לזה מחיר, יש דברים שאי-אפשר למדוד אותם, אפילו לא במיליוני שקלים. אם אומנם יחברו, שעל סמך קריטריונים ברורים צריך לשלם יותר — ישלמו יותר, ישלמו לכל מי שמגיע לו, וייפסק המצב שאנחנו חוזרים עליו ושוב חוזרים עליו אחת לכמה שבועות.

הצעתנו זאת נדחתה פעמים מספר, גם לפני שבועיים. יש לי הרגשה קשה, וכבר לא כל כך תמימה, שאף שההצעה מעוגנת גם בחוות הדעת של היועץ המשפטי לממשלה וגם בחוות הדעת של היועץ של ועדת הכספים וגם בכ"צים למיניהם, הכנסת תמצא דרך נוחה, באמצעות תרגיל התעמלות פשוט, להוריד את ההצעה.

היום הצעתי בוועדת הכספים הצעה נוספת, בהתבסס על הרצון לקבל כפשוטם את הדברים של יושב-ראש הוועדה — בדברי יושב-ראש הוועדה הקודם, בדברי יושב-ראש סיעת

תלמידים לומדים בו? מהם מקורות הכנסתו? מהו שיעור הוצאותיו? אין לנו שום פירוט. ישבנו הבוקר בוועדת הכספים ודנו בקיצוצים. חבר הכנסת מיכאל איתן וחבר יעקב הכנסת שמאי שאלו איפה יש מפעלים בכל קיבוץ, מה היה המאזן, כמה הרוויחו, כמה הפסידו. לא שמעתי אף לא שאלה אחת בקשר למוסד מן המוסדות הללו.

מי לא התריע על הפסול החמור שבשיטה שלפנינו? מבקר המדינה קבע שהשיטה פסולה. בג"ץ, בשני פסקי-דין, קבע שהשיטה פסולה. היועץ המשפטי קבע ב-1985 שהשיטה פסולה. הממשלה עצמה קבעה, שלא תנהג עוד בשיטה כזאת. היועץ המשפטי הודיע לוועדה אתמול, שזוהי שיטה פסולה. אני רוצה לצטט את הפסוק האחרון מחוות הדעת שלו שבה נאמר: "אני סבור שמן הראוי לשקוד ולהקפיד לכל תאומן השיטה הפסולה הנ"ל. זאת אומרת, להכליל את הרשימה בחוק התקציב לשנת הכספים 1989 ובחוקי התקציב שיבואו אחריו".

ומה אנחנו עושים? אנחנו מתחמקים היום מביקורת שיפוטית על-ידי כך שאנחנו מכניסים את כל הרשימה לתוך החוק. אתם יודעים שכל עוד אין אצלנו חוק, ואין חוק-יסוד מגביל — אי-אפשר לתקוף את מעשי הכנסת. והבאתי דוגמה בוועדה: אם נקבע בחוק שבייגה הוא אשה ולא איש — מה שייקבע הוא מה שיהיה בחוק. אי-אפשר להגיד שזה חוק בלתי חוקי. אין מושג כזה של חוק בלתי חוקי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
בייגה הוא גבר ולא אשה.

שמעון שטרית (המערך):

השיטה פסולה באופן מהותי ובאופן פרוצדורלי. היא לא צודקת. היא נוגדת מינהל תקין. ואנחנו לא נוכל להכשיר את השיטה הפסולה הזאת רק בעצם העובדה שאנחנו יכולים לחוקק אותה בחוק.

יצחק לוי (המפלגה הרחבת הלאומית):

יש מוסדות נוספים שהם אינם מוסדות דתיים והם מקבלים הקצבה מכובדת מאוד. האם גם עליהם אתה רוצה להחיל אותם קריטריונים שאתה מדבר עליהם? האם ועדת הכספים בדקה מה קורה בשדה-בוקר? מה קורה בבתי-הספר המתוקצבים? מדוע יצא הקצף רק על המוסדות הדתיים?

שמעון שטרית (המערך):

לך היתה הזדמנות לקיים דיון במדרשת שדה-בוקר, והיום הזכירו מחדש אותה רשימה. לא נראה לי שיש בה מוסד כלשהו מה שנקרא "חשוד". ואילו ברשימה המונחת לפנינו — אינני רוצה לאכזר את זמני ולקרוק לך מן הרשימה — יש שם למשל "מכון שורשים". מה זה "מכון שורשים"?

יצחק לוי (המפלגה הרחבת הלאומית):
חבדוק.

שמעון שטרית (המערך):
מה אני אבדוק?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
"מעלה"?

שמעון שטרית (המערך):

מה זה "מעלה"? אני חושב שיש הבדל גדול ומהותי בין הרשימה הנמצאת בתקציב משרד החינוך לבין הרשימה המונחת לפנינו.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

כל ההקצבות אושרו — — — עם רואה-חשבון, עם

ההסתייגות שלי. ואני מנסה לשכנע אתכם, חברי הכנסת, לקבל אותה. באה לנסות לשים קץ לספיח של שיגיונות העבר, של חלוקת כספי המדינה על יסוד הסכמות פוליטיות ומפלגתיות. ולא על יסוד שיקולים ענייניים כלליים, כפי שמקובל בחוק התקציב.

חברי הכנסת, לפני שאנמק בפירוט את הצעתי אני רוצה להעיר שתי הערות, אחת אישית ואחת עקרונית. אישית אני רוצה לומר, שיש לי קשר רגשי עמוק ואמיתי למוסדות החינוך הדתי ולמוסדות התורה. אני חניך תלמוד-תורה על שם החכם ביכם בטבריה. אגב, הוא איננו רשום ברשימה הזאת, וחבל, כי אם כבר מחלקים כסף, שייטנו גם להם.

יהושע מצא (הליכוד):
למה לא העלית זאת?

שמעון שטרית (המערך):

למה לא העליתי? — כי ידעתי שאין סיכוי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אציע לפרופסור שטרית לערוך סיור בטבריה, והוא יראה, לדאבון לבי, שתלמוד-התורה הזה כבר אינו קיים.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני חבר הכנסת יאיר לוי, האם אתה מוכן להתחייב, שכל מוסד המופיע ברשימות הוא באמת מוסד קיים? האם הצגתם בפנינו בוועדה תעודת רישום של המוסד הזה? החברים שהצביעו בעד זה יודעים שהמוסד קיים? אני מבטיח לך שלא.

יהושע מצא (הליכוד):

תפנה בקשה ל"אל המעיין", היה סמוך ובטוח — — —

שמעון שטרית (המערך):

אכבר זאת.

שבח וייס (המערך):

זה כמעין המתגבר.

יהושע מצא (הליכוד):

אלא מה?

שמעון שטרית (המערך):

אני רוצה להוסיף במסגרת ההערה האישית, שאני בא ממשפחה אדוקה, של ראי שמים, המקפידה על מצווה קלה כחמורה. לצערי, לא נשארתי בקטגוריה הזאת. בתור שכזה, בכל זאת אני חש מחויבות רגשית כלפי חינוך דתי וכלפי כוללים וישיבות.

אך לא רק במישור האישי אני חש כבוד, הערכה ותחושת מחויבות למוסדות החינוך הדתי, גם במישור העקרוני אני סבור שמוסדות דתיים, בכל התחומים, וכאים למימון שווה. אם יעלה הרבר עוד 100 מיליון — אני מוכן שזה ייקבע בשבילים. אבל אז אני אדע, וכולנו נדע, שזה ניתן על בסיס של אמות מידה ענייניות ועל היסוד של עקרון השוויוניות.

השיטה הנוכחית פסולה משום, שיש בה פגיעה מהותית. היא קובעת העדפות על יסוד השתייכות מפלגתית וקרבן לחבר כנסת פלוני. לשיטה כזאת אין הצדקה במדינה מתוקנת. גם הנהל הוא נוהל לקוי, מסחר בכספי ציבור על יסוד קשר מפלגתי או קשר אישי לחבר כנסת. גם נוהל העבודה לבירור מי מקבל, כמה ולמה הוא נוהל לקוי.

כבר שאלתי קודם לכן, האם יכול מישור להתחייב שכל מוסד ומוסד אכן נוקט? מה עושה כל מוסד ומוסד? כמה

הצעתו היא לאשר את הרשימה ואת ההקצבה רק אם ההסתייגות שאני מציע תיכלל. הווי אומר, החל משנת הכספים הבאה, 1990, לא נקציב עוד לפי רשימות שמיות שכל הגופים הרלבנטיים פסלו אותן, אלא בדרך של הקצבה כללית, אפילו זה יעלה יותר. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת שטרית, רשות הדיבור, להסתייגות, לחבר הכנסת מיכאל איתן — איננו באולם, חברת הכנסת שולמית אלוני, יש לך עשר דקות כשביל שתי ההסתייגויות שלך.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עם כל חילוקי הדעות האידיאולוגיים שיש לי עם המפלגות החרדיות, אינני חולקת על כך, שהמפלגות החרדיות שאינן נהנות מהתקציב הכללי ומהמבנה הכללי של החינוך הציוני, יש אתן בעיה מיוחדת.

הנושא הזה עלה בכנסת העשירית, היתה דרישה ויש סיכומים של ועדת ביקורת המדינה, של מבקר המדינה, מר טוניק, ויכרנו בברכה, של היועץ המשפטי לממשלה, שקבע קריטריונים ולא היתה שום הסתייגות של איש מאתנו מעצם הצורך במציאת פתרון. לידי ישראל הלומדים במסגרת החינוך החרדי זכאים לתנאי לימוד הוגנים כמו כל ילד אחר, הוא הדין במסגרות אחרות. אבל, נקבעו קריטריונים מסוימים בעניין הזה.

ב-1985 נעשה ניסיון להערים על החלטות ועדת ביקורת המדינה, היועץ המשפטי לממשלה ומבקר המדינה ולהכניס את הדברים למסגרת החוק. על כך אמר היועץ המשפטי לממשלה — ואני מצטערת על שלמרות כל הבקשות שלי שהיועץ יבוא ויביא את הדברים בזמנם, קיבלתי אותם רק היום אחר-הצהריים — שאין ככל הנראה איסור לכלול זאת בהצעת החוק, כי הכנסת יכולה לחוקק כל דבר, כפי שאמר חבר הכנסת שטרית, אולם החלוקה כמות שהיא נוגדת — ואני מבקשת מחברי הכנסת לזכור זאת — טעמים על ממשל הוגן ומינהל תקין, ואיננה עולה יפה עם שיטה שלפי הצעת חוק התקציב צריכה לקבוע נורמות קבועות.

יש פה הערמה, מה שקרה פה הוא, שלא רק המפלגות החרדיות באות ותוכנעו — ואני רוצה לומר, שגם אם העמותות האלה קיימות, מן הדין היה שיובא ליד כל עמותה מספר הרישום שלה. מבחינת הסדר הטוב: אתה כותב עמותה, ככל פעם משנים את שמה, היא קיימת, היא לא קיימת. הדבר האלמנטרי הוא — ואינני דורשת בדיקות כפי שעשו לתנועה הקיבוצית — לבדוק לפחות את הדבר הפשוט ביותר: אם העמותה אומנם רשומה, מה מספר הרישום שלה, מפני שהכסף ניתן על-ידי המדינה, ואמר פה חבר כנסת, שאחר כך יש ביקורת של מבקר המדינה. איך יש ביקורת? איפה העמותה? איפה היא רשומה? מה היא?

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
תסמכי עליו.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מספר הרישום שלה? אלא אם כן זה כדי להמציא אותן בעתיד.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הכסף עובר למשרדי הממשלה, משרדי הממשלה לא משחררים את הכסף — — —

מאזנים ודיווח. לא נתנו אגורה אחת בלי דיווח ומאזן של רואה-חשבון בעמותות — — —

שמעון שטרית (המערך):

ומה בקשר לשינויי השם שקיבלנו כל הזמן כי לא היו בטוחים בשם? ומה בקשר לשינוי "מכון למורות בית-יעקב" או "מרכז למורות בית-יעקב"?

מה אני מציע? אני לא הצעתי הצעה קיצונית. אני לא הצעתי שלא נאשר השנה את העברת הכספים. אמרתי: יש חטאי העבר, יש שינויות העבר, כואו נשאיר אותם במקומם. היתה תקלה. לא הספקנו עד היום למצוא פתרונות כפי שהמליצו היועץ המשפטי, מבקר המדינה, בית-המשפט העליון והחלטת ממשלה. אני מציע שמשנת הכספים 1990 ואילך לא יהיו הקצבות לפי רשימות שמיות. הלכתי והרחקתי לכת. אמרו לי, הנה יש מקומות — — —

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

בכלל זה שדה-בוקר?

שמעון שטרית (המערך):

בכלל זה גם שדה-בוקר. חבר הכנסת הלפרט, אני הוספתי עוד שינוי אחד בהצעה המקורית שלי, כדי לבוא לקראת חברי הוועדה ולקראת חברי הכנסת שרוצים פתרון גמיש. אמרתי שמוחר לכלול ברשימה שמית רק מוסד שהוא בעל אופי מיוחד במינו, או לפי כללים שיקבע שר האוצר באישור ועדת הכספים. במקום למנות עכשיו את הוועדה — ומי יודע מה יקרה לה — בואו נקבע היום, בחוק, שאת החרפה הזאת לא נישא עוד על פנינו.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

למה אתה קורא לזה חרפה?

שמעון שטרית (המערך):

זאת חרפה. זה מנוגד לנוהל תקין.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

פרופסור שטרית, אני רוצה שכולם ידעו שאתה חבר כנסת שעושה גם מילואים.

שמעון שטרית (המערך):

אתה הזכרת שהייתי במילואים — — —

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

נכון, נבצר ממך עקב מילואים לבדוק את כל הנושא. לכן היה לך ממלא-מקום, חבר הכנסת חגי מירום.

שמעון שטרית (המערך):

לא, הוא המשיך להיות ממלא-מקום.

לטובת מוסדות הדת ולטובת הדת, מוטב שההקצבות למוסדות הדת יהיו במסגרת התקציב הכללי. למה תישאו על גבכם את הנטל הזה? אני מציע לכם להצביע בעד ההסתייגות הזאת, כי היא לטובתכם. אין הצדקה להפלות ביניכם לבין מוסדות אחרים. מוסדות אחרים מקבלים במסגרת התקציב הכללי, ואחם — באיזו מין חטוטרת שכל הציבור אומר שהיא באה על חשבוננו.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

מי יצר את החטוטרת הזאת?

שמעון שטרית (המערך):

אלה שקבעו את השיטה הזאת.

שמבקר המדינה יבדוק שאומנם הוא נעשה בתיאום לצרכים האמיתיים שלשמש הרבר הזה ניתן. ייתכן נחה נוסף וכיוצא בזה. זו הצעה אחת.

הצעה שנייה — אני מבקשת להצביע עליה בנפרד — רכותי, אני מציעה להעביר את הסכום שניתן לארגון בני-עקיבא, 750,000 שקל, ולנוער דתי עובד — סעיפים 0902 ו-0903 — 400,000 שקל, לבטל או להעביר לתקציב משרד החינוך לצורך כלל תנועות הנוער, וזה יחולק לפי המפתח של תנועות הנוער הציוניות, כפי שמקובל.

אני מציעה למחוק את סעיף 0907 — קרן הרבנות הראשית. לרבנות הראשית יש הקצבה בתקציב הכללי. לא צריך להגניב לשם תקציב נוסף.

אני מציעה בסעיף 0910 — המרכז לשיקום אסירים משוחררים ירושלים — שיקום אסירים משוחררים צריך להיות במסגרת משרד המשטרה והמחלקה העוסקת באסירים ובבתי-הסוהר. אני מציעה להעביר את התקציב הזה למשרד המשטרה.

רכותי חברי הכנסת, אני חוזרת ואומרת — ואני אבדוק זאת — עלי-ידי החקיקה שנעשית פה אנחנו עדים: א. להשתתח מידות, מפני עצמאות אפילו לא נרשמו כדון ואין ביקורת; ב. לשוחד פוליטי, וזה נוגע למפד"ל מפני שהם עלו על איוו עגלה שלא מגיעה להם; ג. לאפליה של ציבור ולפגיעה בחוק-יסוד: הכנסת — עקרון השוויון, ואנחנו עוד נבדוק אם ניתן להוציא צו מניעה על בסיס זה. נדמה לי שהדבר הזה עדיין ייתכן. אין שום הצדקה בחלוקה הזאת, הנעשית את ורק מפני ששר האוצר חושב שהוא יוכל לעשות איוו קואליציה אחרת. תודה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחברת הכנסת שולמית אלוני. רשות להסתייגות לחבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני בעד זה שמוסדות תורה יקבלו כסף, תקציב, אבל אני בעד זה שהם יקבלו זאת בצורה מסודרת. אני למד ומסיק את המסקנה שהדברים אינם מסודרים משיבה שיש לי אליה יחס אישי. בעיר העתיקה בירושלים, ברובע המוסלמי, קיימת ישיבת "שובו בנים" של חוזרים בתשובה. יש בה צנחנים, יוצאי המוסד, טייסים, מפקד טייסת, אנשים שנחנו הכול למדינת ישראל וממשיכים גם לשרת במילואים. הם מקבלים 10,000 שקל כתוצאה מפרוטקציה שהצלחתי לקבל באחת המפלגות. ואני שואל, מדוע? ואין איש היודע לענות לי, מפני שאני אינני שותף לקואליציה ואינני שותף לשלטון, וגם אם אני ספונסר שלהם, או פטרון שלהם, אינני יכול להשיג להם כלום, כי החלוקה היא רק בין בעלי המאה ובעלי הדעה. זאת אומרת, נותנים את הכסף סתם לפי רצונם של המחלקים.

בחרתי לי סעיף סחמי כביכול, סעיף 220921. ישיבת "תורה ויהדות לעם", המקבלת 4.5 מיליון שקלים. למה נטפלתי אליה? מפני שההקצבה לה גדלה ביותר מפני-שניים לעומת אשתדק, ואינני מאמין שפעילוה, היקפה, ומספר התלמידים בה הוכפלו. ייתכן שאני עושה לה עוול כמה שאני אומר, אני מאמין שלא. אני אומר, שהיא תקבל 200,000 שקלים פחות, ואת 200,000 השקלים האלה אני מבקש להעביר לסעיף 2209147. ישיבת "שובו בנים", ובמקום 10,000 שקלים היא תקבל 210,000 שקלים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סתכל לי, בוועדה לביקורת המדינה הופיע בזמנו המנכ"ל של משרד הדתות, מר סלמון — אינני יודעת אם אתה מכיר אותו — ואמר לנו בפה מלא, שלמשרד הדתות אין מה לומר בעניין, הוא משמש "צינור להעברת כספים". במלים אלה, תמצא זאת בפרוטוקול. אני מבקשת ממך, לחשובת לבך.

אבל פה קרה דבר נוסף. מפלגה ציונית הנהיגה מכל תקציבי החינוך כמו כל מפלגה אחרת, המפד"ל, שיש לה חינוך נפרד, שיש לה תנועת נוער הנהיגה מתקציבי תנועות הנוער לפי קריטריונים כלליים, שנהנית בתחום התרבות ובכל תחום כמו אחרים, פתאום, מטעמים שאינני יודעת אותם, זכתה — יש לה חמישה חברי כנסת — עוד כ-10 מיליון שקל.

אני מייצגת מפלגה זהה בגודלה. אני שואלת: איפה נקבע שחינוך הומניסטי במדינת ישראל הוא פסול? איפה נקבע בעקרון השוויון המצוי בחוק-יסוד: הכנסת, שמפלגה כאותו גודל, שיש לה ציבור חומכים שלו תביעות אמיתיות — לעולם לא תקבל? הוא הדין במפלגות קטנות יותר. מדוע התחיה, שיש לה תנועת נוער, לא תזכה, או מפלגה אחרת — מפני שהיא אינה מוצאת חן?

ההצעה שלי לעניין זה — ופה יש 10 מיליון שקל שניתנו של בצדק. אביא דוגמה: תנועת בני-עקיבא צריכה לקבל לפי החוק באופן פרופורציונלי מתקציב תנועות הנוער. הנה היא קיבלה פה עוד 750,000 שקל. תנועת הנוער העובד הדתי — קיבלה עוד 400,000 שקל. עם 1.5 מיליון שקל אפשר לעשות דברים עצומים. למה הם צריכים לקבל זאת? להכניס זאת לחוק — זה חוסם בפני את הדרך ללכת לבית-המשפט ולטעון על עיוות. זה לא חוסם בפני את הדרך לקזז מתקציב משרד החינוך, מתקציב תנועות הנוער את הסכום שהם קיבלו כתוספת בתקציב הזה. הוא הדין ברבנים אחרים. אותה המצאה, חינוך ציוני דתי, סעיף הקיים בתקציב הכללי — פה הם קיבלו עוד 3.5 מיליון שקל. למה? למה נעשה הדבר הזה? למה הם לקחו טרמפ על החרדים? איזה צידוק אידיאולוגי או אחר יש לטרמפ הזה? מפלגה שמספר בוחריה יורד מקבלת תוספת של מיליונים כדי לשחד אנשים.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

אבל החינוך שלנו — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

החינוך שלך — מותר לאחרים, כשם שש"ס לא היתה קיימת לפני שש שנים — — —

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

המזל של המדינה הוא שיש חינוך ציוני דתי והנוער נשאר במדינה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש גם חינוך ציוני הומניסטי. אין לך יתרון עלי מלבד מה שנעשה פה. לא, בהשחתה — כן.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

בושה שאת אומרת — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מציעה בהסתייגויות שלי: הצעה ראשונה, בשל המצוקה — לא של המפד"ל, שם אנחנו נקזו ונלך למשפטים אחד לאחד, אבל במפלגות האחרות — אני מציעה לאשר שלישי של התקציב, ואחר כך, לאחר שמבקר המדינה יבדוק את השליש הזה, להעביר את השאר לרורבה הכללית. אחרי

רבותי, אנחנו בעד קריטריונים, ואין לי ספק שאם ייקבעו קריטריונים, יוכח שהעשייה שלנו זקוקה למשאבים רבים יותר. אני מציע לקבל את הסתייגותנו ולהוסיף שקל אחד לקרן הרבנות הראשית.

היו"ר ר' פנחסי:

חודה לחבר הכנסת יגאל ביבי, רשות הדיבור להנמקת הסתייגות לחבר הכנסת הרב גפני, בבקשה.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זו לי הפעם הראשונה שאני משתתף בדיון על אישור תקציב המדינה, והיום אנחנו ממשיכים לדון על חוקן לחוק התקציב, על תוספת למוסדות מסוימים. אני רוצה להסתייג מן הדברים המובאים פה.

קודם כול, אדוני היושב-ראש ורבותי חברי הכנסת, מסקירת תקציב המדינה אכן מתברר, שקיים קיפוח משווע של סקטורים שונים, וכולם נוגעים לציבור החרדי. במסגרת משרד החינוך יש בתי-ספר וילדים המקבלים היום, בתקציב שהסתים, 31.5% ממה שמקבלים בתי-ספר של החינוך הממלכתי. כל חטאו של אותו ילד כן שש, שבע או שמונה הוא אך ורק בכך שהוא ילד חרדי ולומד בבית-ספר חרדי. בתי-ספר שהמדינה מכירה בו, מתקצבת אותו בתקציב המדינה, אבל מתקצבת אותו רק ב-31.5% ממה שהיא מתקצבת את הילד השכן, הלומד בבית-ספר ממלכתי.

בתקציב משרד החינוך מופיעים סעיפי תרבות בסכומים — אינני רוצה לומר אסטרנומיים, אבל סכומים גדולים מאוד. הציבור החרדי אינו נהנה מפעולות התרבות האלה ולו באגורה אחת.

חובה לתקן את העוול הזה, ואני שמח לשמוע, שחברי הכנסת אכן סבורים בכנות וברצינות שיש לתקן את הקיפוח הזה ורוצים לתקן אותו. לא ייתכן, שילדים או ציבור או סקטור כלשהו במדינה דמוקרטית יופלה לרעה בצורה מחפירה. על העניין הזה אין ויכוח.

על מה יש ויכוח? יש ויכוח, רבותי חברי הכנסת, על הדרך שבה הדבר נעשה. הצורה שבה נעשים הדברים היום, ואני רואה את זה לראשונה בתקציב הנוכחי, יש לה, כנראה, רק היסטוריה. זה נולד באיזה מקום. אינני יודע למה ואיך. צריך לעשות את הדבר הפשוט ביותר, שכל מדינה מערבית דמוקרטית ומתקנת חייבת וצריכה לעשותו. הרי מוסכם שצריך לתגבר את הסעיפים האלה, ובכך, יש לקחת את הכסף הזה ופשוט להכניס אותו לסעיפי התקציב, כדי שילד הלומד בבית-ספר שיש לגביו קיפוח ישווה לילדים אחרים.

שבח וייס (המערך):

אתה יודע כמה מאות מיליונים יצטרפו אם זה יינתן לפי הקריטריונים של התקציב הרגיל? חברי הכנסת יצטערו על ההחלטה הזאת. נותנים לכם כספים ייחודיים כדי לתת לכם מעט. במשך 40 שנה הסכמתם לכך.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

חבר הכנסת וייס, צד לי לומר, שהטריק הזה מוכר לי לא כחבר הכנסת.

שבח וייס (המערך):

זה עבד עליכם יופי.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אנחנו מוכנים לזה, בהסכם הקואליציוני תבענו את זה.

אין לי הסבר כן יותר, ישר יותר והגון יותר מזה, ואין לי מה להוסיף. אני בא לחבוע צדק לישיבה שאינה משתייכת למפלגה פוליטית כלשהי, שאינה רוצה להשתייך למפלגה פוליטית כלשהי. אנשיה הצביעו לכל מגוון המפלגות, ואין מי שיביא את זעקתם לבית הזה ולמחלקי הכספים. לכן אני רוצה לבקש מהבית, שיורידו מ"תורה ויהדות לעם" 200,000 שקלים ויעבירו אותם לזכות החשבון של ישיבת "שובו בנים".

היו"ר ר' פנחסי:

חודה לחבר הכנסת זאבי, רשות הדיבור להנמקת הסתייגות לחבר הכנסת ביבי, בבקשה.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, תנועתנו דוגלת בקביעת קריטריונים ברורים לחלוקה צודקת בכל התחומים. נכון שירדנו מנכסיו הפוליטיים ונחלשנו, אבל לא נחלשנו כנכסיו הרוחניים, ועליהם גאווה. אני כואב מאוד את העובדה שחברת הכנסת אלונה דיברה בחרדה כזאת נגד תנועת הפאר, תנועת בני-עקיבא, המגשימה, המובילה בערי הפיתוח —

שולמית אלונה (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

קבל את זה מהתקציב הכללי.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני רוצה לקבל מהתקציב הכללי, אבל נעלם מעיניך, שתנועות נוצר אחרות סמוכות על שולחנות נוספים. התקציב הכללי הוא "כסף קטן" להחזקת התנועות המפוארות. תנועת הצופים מוכרת על-ידי הרשויות המקומיות ומקבלת כספים כתנועה ממלכתית, לא פוליטית. הנוער העובד מקבל מההסתדרות הכללית הגדולה והחזקה.

שולמית אלונה (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

השנה קיבלתם 400,000 שקלים — — —

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

האם תנועה, שהיא נכס מפואר כזה למדינת ישראל, ליהדות העולם, יכולה להתקיים מהכספים שהיא מקבלת ממשרד החינוך? האם בגלל הגרושים האלה, שאנחנו רוצים לקיים אותה בהם, נחסל את התנועה הזאת, הפועלת במסירות נפש של אנשים, של עשרות מתנדבות? תראי לי תנועה שהצליחה לגייס כנות ובנים רבים כל כך, המתנדבים במסירות כזאת, כמו בני-עקיבא.

אני חושב, שמעל דוכן זה אני צריך להגיד לך: קצת יראת כבוד לתנועה המפוארת הזאת.

האם הרבנות הראשית היא רק שלנו, של המפד"ל, לא של עם ישראל? האם אין זו בושה, שכל תקציב הרבנות הראשית הוא כזה, שאין בו די לניירות? האם הלכנו בצורה פוליטית? הוספנו כמה גרושים כדי שיוכלו לעשות משהו. זו רבנות השייכת לעולם היהודי כולו. כיבוד למשלחות הבאות מהעולם הם לא יכולים להגיש. קצת תגבור, בכמה גרושים, לרבנות הראשית.

אנחנו הגשנו בכבוד את הרשימה שלנו, בגלוי: 120 מוסדות בערי הפיתוח, באילת, בצפון, ברמת-הגולן, בחבל-עזה, ביהודה ושומרון — מדרשות ומכוני מחקר המשרתים את כל עם ישראל, כי אנחנו מפלגה החושבת, שכל עם ישראל זקוק לערכים האלה, ודווקא בימים של ירידה. אנחנו מטפלים ב-22% מהחינוך. האם כל אלה הם מצביעי מפד"ל? האם הם אינם מצביעים לכל המפלגות?

משה רפאל גפני (דגל התורה):

חבר הכנסת וייס. הטריק הזה היה ידוע לי לא כחבר הכנסת, אלא כחבר מן המניין באגודת ישראל. 12 שנה אני צועק על כך שפשוט "עבדו עלינו". במקום לתקן עוול וקיפוח על-פי קריטריונים — לא בשנה אחת, בחמש שנים — במקום

זה — — —

שבח וייס (המערך):

אתם הנהיגם מקופות פרטיות, האוצר נהנה מזה שנתן לכם

— — —

משה רפאל גפני (דגל התורה):

חבר הכנסת וייס, אני רוצה לומר לך שוב: הייתי חבר מן המניין — — — בעיר פיתוח, ודרשתי, כמו כל הציבור החרדי, שלא לעשות קופות קטנות אלא אכן לשם הכול בתקציב, באופן שוויוני, לא לתקן ביום אחד. זה עוול היסטורי, זה עוול שלא יסולח לכנסת ישראל, ויש לתקן אותו.

היו"ר ר' פנחס:

אחה צריך לסיים.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

יש לי 15 דקות.

היו"ר ר' פנחס:

יש לך חמש דקות.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

יש לי שלוש הסתייגויות.

היו"ר ר' פנחס:

זו הסתייגות אחת, ויש לך חמש דקות. הסתכל בתקנון, זו הסתייגות אחת.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

תן לו זמן ייחודי.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

הכנתי את הנאום לפי 15 דקות.

היו"ר ר' פנחס:

תתעניין קודם. יש לך חמש דקות להסתייגות, זמן תם. אני מוכן לתת לך עוד דקה לסיים.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על תוספת הזמן. לי נמסר במזכירות, שאני יכול לדבר 15 דקות.

היו"ר ר' פנחס:

יושב כאן מזכיר הכנסת, והוא אמר לי, שזאת רק הסתייגות אחת.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

על-פי זה הכנתי את הנאום.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת גפני, חשמע את מזכיר הכנסת. איש לא מסר שיש שלוש הסתייגויות. זו הסתייגות אחת.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

שאלתי את מזכיר הוועדה, לא את מזכיר הכנסת.

היו"ר ר' פנחס:

אנא, סיים.

שבח וייס (המערך):

היתה הסתייגות עורקים, זה נעצר.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

רבותי, אני רוצה לומר לכם: זה פשוט מעורר כי שאט נפש, ואני מחביש כל-כולי כשאני רואה מנהלי מוסדות תורניים, הנאנקים קשות על כך שהם צריכים לבוא לכאן, לכנסת, ולעשות שתדלנות על-מנת לקבל תקציב נוסף, מכיוון שהסעיף הרלבנטי לגביהם לא תוקן והקיפוח ממשיך. הם חייבים לבוא לכאן ולעשות שתדלנות מכיישת, שמנהל מוסד חילוני לא צריך לעשותה מכיוון שהוא מופיע בתקציב.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

למה באופקים קופחו מוסדות חב"ד?

משה רפאל גפני (דגל התורה):

באופקים קופחו מוסדות חב"ד? יש באופקים רשות חינוך מקומית, ורשות החינוך המקומית היא רשות חינוך ממלכתית, אבל זה גם לא רלבנטי לעניין. חב"ד, עד כמה שראיתי, מתקצבת במסגרת התקציב.

רבותי חברי הכנסת, כפי שאמרתי בתחילת דברי, בסעיף התרבות אכן הציבור החרדי מקופח וחייבים למצוא פתרון לעניין. אכן הציעו לנו, ואני מודה על כך, והאמת היא שהיינו חייבים לקחת כסף בעבור דע"ה, שזה מוסדות התרבות של 35,000 בוחרים שבחרו ב"דגל התורה", אנשים שלא הולכים לתיאטרון, אנשים שלא מקבלים כרטיסי קולנוע מסובסדים, מכיוון שהם לא הולכים למקומות אלה. התרבות שלהם, אצל הגברים, הנשים והנוער של הציבור הזה היא אותו ארגון דע"ה — דרך עץ החיים — ומכיוון שהקיפוח הזה, שלא על-פי קריטריונים, ומכיוון שלא תוקנו סעיפים, אנחנו ויתרנו על הכסף הזה וביקשנו מהאוצר להכניס בסעיפי התקציב הרלבנטיים, שלגביהם יש קיפוח.

אני רוצה לספר לכם שפנה אלי בטלפון אחד הפעילים המרכזיים של "דגל התורה" ואמר לי: אתם נגד הכספים הייחודיים, אתם חייבים להכניס סעיף ייחודי אחד — לשלוח את שני חברי הכנסת של "דגל התורה" לבית-חולים לחולי נפש. כולם לוקחים כספים ייחודיים, גם המערך לוקח כספים ייחודיים, גם הליכוד לוקח כספים ייחודיים.

שבח וייס (המערך):

גם מפ"ם.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אני לא רוצה לפתוח את המקום לדיון. אנחנו יכולים לעבור ולבדוק אם כל אותם סעיפים שמופיעים במשרד החינוך הם אכן על-פי קריטריונים שווים.

שבח וייס (המערך):

40 שנה לדנוה להכניס את זה דרך התקציב הרגיל.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

זה דרך התקציב הרגיל, שלא על-פי קריטריונים שווים וסבירים.

שבח וייס (המערך):

תלמד מאתנו.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אני לא רוצה ללמוד את זה.

על כן, רבותי חברי הכנסת, סיעת "דגל התורה" אינה לוקחת כספים ייחודיים ומביעה את מחאתה על השיטה ומבקשת ודורשת לבטל את הקיפוח של ילדי ישראל. תודה רבה.

מכל מקום, אני אפנה למשרדים שבהם מדובר ואבקש שכן ייעשה. נדמה לי שאלה גם נוהלי היועץ המשפטי לממשלה. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה רבה ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת שוחט. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון). התשמ"ט—1989. בקריאה שנייה. לסעיף 1 אין הסתייגויות. מי בעד, כהצעת הוועדה?

ה צ ב ע ה
סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ר' פנחסי:

לסעיף 2 — כמה הסתייגויות. מי בעד ההסתייגות של חברת הכנסת שולמית אלוני? מי נגד?

ה צ ב ע ה
ההצעה של חברת הכנסת ש' אלוני לסעיף 2
לא נתקבלה.

ההצעה של חבר הכנסת ח' אורון לסעיף 2
לא נתקבלה.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' פנחסי:

אנו עוברים להסתייגויות שאחרי סעיף 2. מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת שמעון שטרייט? מי נגד?

ה צ ב ע ה
ההצעה של חבר הכנסת ש' שטרייט אחרי
סעיף 2 לא נתקבלה.

ההצעה של חבר הכנסת ח' אורון אחרי סעיף 2
לא נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

אנו מצביעים על ההסתייגויות לחוספת לסעיף 2. מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת מיכאל איתן? מי נגד?

ה צ ב ע ה
ההצעה של חבר הכנסת מ' איתן לחוספת
לא נתקבלה.

ההצעה של חבר הכנסת ש' שטרייט לחוספת
לא נתקבלה.

ההצעה של חברת הכנסת ש' אלוני לחוספת
לא נתקבלה.

ההצעה של חבר הכנסת ר' זאבי לחוספת
לא נתקבלה.

ההצעה של חבר הכנסת י' ביבי לחוספת
לא נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

תודה לחבר הכנסת גפני. ישיב יושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת שוחט. בבקשה.

אברהם שוחט (יו"ר ועדת הכספים):

אני לא אשיב לכל המסתייגים, אלא לכמה מהם.

לחבר הכנסת אורון: הוועדה שאני מתכוון לה היא בהחלט ועדה רצינית. אני אעמוד בראשה. אינני יכול לדעת מה תהייה התוצאות בעוד כשישה חודשים, אולם היא בהחלט לא באה על מנת לסכר את האוון לנוכח ההחלטה הקשה שקיבלנו.

לחבר הכנסת שטרייט: תפקיד הוועדה הוא בדיוק להגיע למסקנות ולקבוע את הדרך לעתיד. לכן לא מקובלת עלי ההסתייגות שלך. שכן אתה מוציא את המסקנות לפני בדיקה של כל האלטרנטיבות האפשריות.

שמעון שטרייט (המערך):

זה בדיוק כמו במפלגת העבודה. לא צריך ועדה. גם פה יודעים בדיוק מה קרה. צריך לבטל את השיטה הזאת.

אברהם שוחט (יו"ר ועדת הכספים):

אני שמח שלך הדברים כל כך בוררים וחד-משמעיים. אני חושב אחרת.

לחברת הכנסת שולמית אלוני: אני מקווה מאוד, שכאשר משרדי הממשלה שבהם מתוקצבים המוסדות מעבירים את הכסף — — —

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

יש פה דבר שצריך להבהיר: חבר הכנסת גפני אומר ומצהיר שהוא לא קיבל שום דבר, וחבר הכנסת מירושם בא אלי בטענה ואומר לי: יאיר, אתה לא בסדר. אתה מסדר את החברים שלך. אמרתי: אני מצטער. ידידי, הרב רביץ — — — הם קיבלו 4 מיליוני שקל. הם קיבלו את זה מכלל ישראל.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אמרתי שאמרנו לנו לקחת כסף והכנסנו את זה לסעיפים המקופחים.

היו"ר ר' פנחסי:

עכשיו אמרת את זה, קודם לא אמרת.

חגי מירושם (המערך):

משה רפאל גפני (דגל התורה):

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת גפני, אנא ממך, שב, חברי הכנסת, אפשרו בבקשה ליושב-ראש ועדת הכספים להמשיך את דבריו.

שבח וייס (המערך):

זה רק מראה עד כמה כל הוויכוח הזה הוא בריחה.

אברהם שוחט (יו"ר ועדת הכספים):

הערה אחרונה — אני חוזר ואומר לחברת הכנסת שולמית אלוני: אני מקווה, אני כמעט בטוח, שכל מוסד שמקבל את הכספים ממשרד ממשלתי, חשב המשרד ומי שמבצע את העברת הכסף מבקש את כל המסמכים ואת כל הניירות הרלבנטיים לאותה אגודה או אותה עמותה שצריכה לקבל את הכסף.

אינני חושב שזה היה מעשי אילו קיבלנו מספר עמותה ליד כל השמות שהופיעו בוועדת הכספים. חשוב בהחלט שלפני שחזרו הכסף ייבדק הדבר, ואני מקווה שכן ייעשה.

ההצעה של חבר הכנסת מ"ר גפני לתוספת
לא נתקבלה.

התוספת, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת גפני אפילו לא נוכח בהצבעה.

שבח וייס (המערך):

כלבלו אותו עם 4 מיליון.

היו"ר ר' פנחסי:

אני מעמיד עתה להצבעה את סעיף 2 עם התוספת, כהצעת
הוועדה. מי בעד? מי נגד?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקשת לדעת את מספר הנוכחים עכשיו באולם.

יהושע מצא (הליכוד):

עם אלה שבחוץ-לארץ, או לא?

היו"ר ר' פנחסי:

אני חוזר על הצבעה על סעיף 2 עם התוספת. מי בעד
— ירים ידו. מי נגד? נא למנות.

ה צ כ ע

בעד סעיף 2, עם התוספת,

כהצעת הוועדה — 22

נגד — 2

סעיף 2, עם התוספת, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ר' פנחסי:

אני קובע שסעיף 2 עם התוספת נתקבל ברוב של 22 קולות
נגד 2 קולות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כלומר, היו נוכחים באולם 24 חברי הכנסת. אני מבקשת
שזה יירשם בפרוטוקול.

היו"ר ר' פנחסי:

מה שאמרת כבר נרשם. אני מבקש שלא להפריע באמצע
ההצבעה. אני רוצה להעמיד להצבעה את הצעת החוק בקריאה
שלישית.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רואה 25 חברי כנסת באולם. נא לרשום בפרוטוקול.

שבח וייס (המערך):

רבע מן הקואליציה ורק 10% מן האופוזיציה.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, זו הערה נכונה.

אנו עוברים להצבעה על הצעת החוק בקריאה שלישית. מי

בעד הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון).
התשמ"ט — 1989 — ירים ידו. מי נגד?

ה צ כ ע

חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון).

התשמ"ט — 1989, נתקבל.

היו"ר ר' פנחסי:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה שנייה ובקריאה
שלישית.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקשת שוב לרשום בפרוטוקול שהיו נוכחים
25 חברי כנסת.

יהושע מצא (הליכוד):

זה רשום, זה רשום.

היו"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — מחר בשעה 09:00.
ישיבה זו נעולה. תודה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:56.